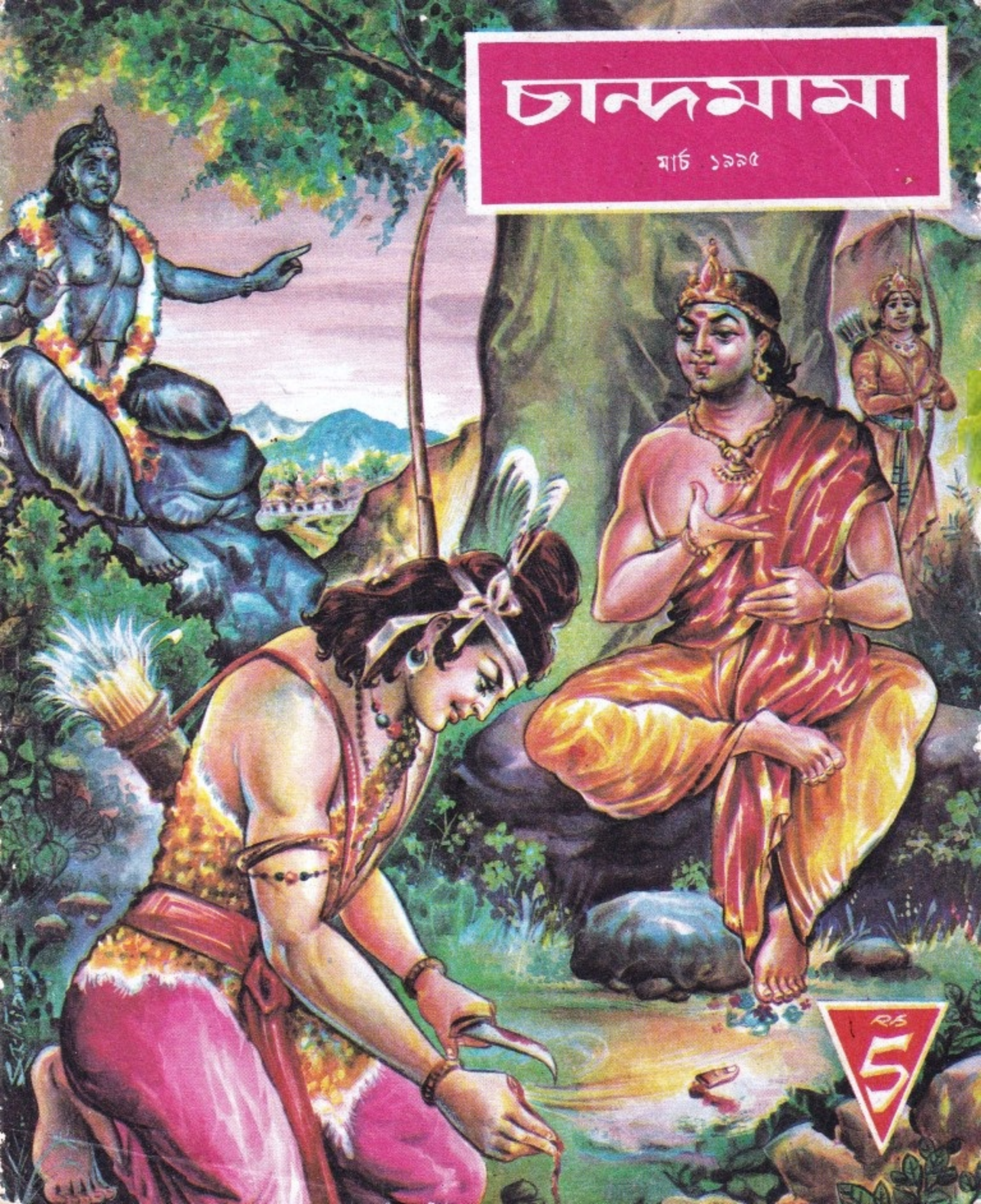


চান্দমামা

মার্চ ১৯৯৫



PolioPlus



IMMUNIZATION AN ASSURANCE OF GOOD HEALTH TO CHILDREN

VACCINATIONS When and How Many

Age to Start Vaccination	Name of Vaccine	Name of Disease	How Many Times
Birth	BCG	Tuberculosis	Once
6 weeks	Polio	Polio	Three times with intervals of at least one month
6 weeks	DPT	Diphtheria Pertussis (Whooping Cough) Tetanus	Three times with intervals of at least one month
9 months	Measles	Measles	Once

Babies should receive all vaccinations by the time they are twelve months old.

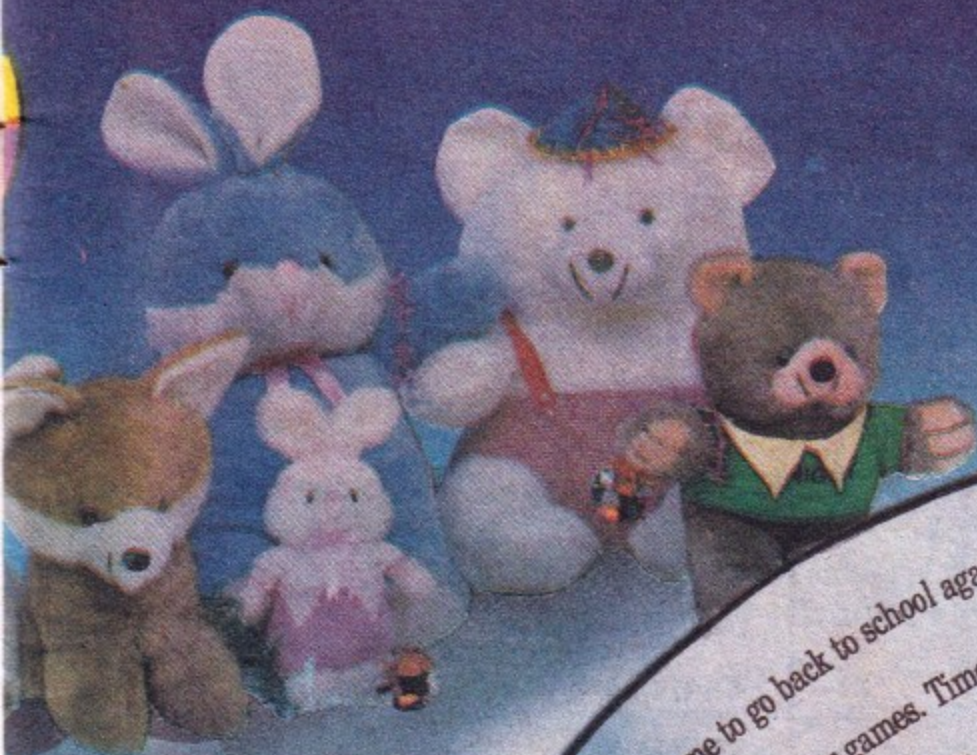
Pregnant women should get themselves vaccinated against Tetanus (TT) twice—in an interval of at least one month—during the later stages of pregnancy.

HEALTHY CHILD—NATION'S HOPE & PRIDE

Design courtesy : World Health Organisation

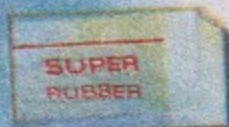
Say "Hello" to text books and friends
'Cause School days are here again
Have a great year and all the best
From Wobbit, Coon and the rest!





It's time to go back to school again. Time for text
books. Time for games. Time to meet old friends.
And make new ones. Time to start studying
again. Because there's so much to learn about
the world around you.

From all of us here at Chandamama, have a
great year in school. And remember to tell us
what you've learnt everyday, when you
come home from school !



CHANDAMAMA
COLLECTION



চান্দমামা

স্বৈচ্ছাসিক
১০-৬-১৯৯৬

মার্চ ১৯৯৫

এই

সংখ্যাত

আছে

শিশুইতৰ বাবে	:	৭	চান্দমামা-ক্ৰোড়পত্ৰ	:	৩৩
পৃথিৱীৰ খিৰিকীৰে	:	৯	যি দেওৰ যি পূজা	:	৩৭
উচুল	:	১০	যোগ্যতাৰ তুলাচনী	:	৪২
নকটা খেৰৰ নশ	:	১১	সমবাদ-বি-সমবাদ	:	৪৪
অতুল-সুন্দৰী	:	১৭	মহাভাৰত	:	৪৫
হাঁহিৰ ছুখ	:	২৪	ভুল	:	৫৩
বিবেক	:	২৫	সি	:	৫৭
কাকো শিকাব নাপায়	:	৩১	প্ৰকৃতিৰ বৈচিত্ৰ্য	:	৬৩

ফটো-প্ৰতিযোগিতা-পুৰস্কাৰ : ৬৫

চান্দমামা : খনে : ৫'০০ টকা মাথোন
বছৰেকীয়া বৰঙনি : ৬০'০০ টকা মাথোন



চান্দমামা

সংস্থাপক : চ ক্র পা নি

সঞ্চালক : বি নাগিবেজি

শিশুহঁতৰ বাবে

শিশুহঁতৰ কাৰণে টিভিৰ এটি আছুতীয়া চ্যানেল লাগে — এই দাবী আমি চান্দমামাৰ এই পাতত জনাইছিলোঁ। শিশুহঁতে বৰ বেছি সময় টিভি নাচায়, তথাপি প্ৰশ্ন এটা থাকিয়েই যায় যে শিশুহঁতৰ কাৰণে টিভিত প্ৰ'গ্ৰামনো কিমান আছে? আমাৰ দেশৰ টিভিয়ে শিশুহঁতৰ বাবে নিয়মিতভাবে প্ৰ'গ্ৰামৰ যোগান ধৰিব পাৰিছেনে?

ভাৰতত বছৰেকত ৭০০-ৰপৰা ৮০০ ফিচাৰ ফিল্ম অৰ্থাৎ পূৰ্ণ দৈৰ্ঘ্য বোলছবি নিৰ্মিত হয়। শিশুহঁতৰ কাৰণেনো কিমান? আঙুলিৰ মূৰতে গণিব পাৰি। অথচ — বালগেৰিয়াৰ দৰে ক্ষুদ্ৰাতিক্ষুদ্ৰ দেশ এখনেও বছৰেকত ৭০-৮০ খন 'শিশু-বোলছবি' নিৰ্মাণ কৰে।

পৃথিৱীৰ ভালেমান দেশে আমাৰ ঐতিহ্যবাহী বিষয়বস্তুৰ আলমত শিশু-বোলছবি নিৰ্মাণ কৰিছে। কিন্তু আমি—?

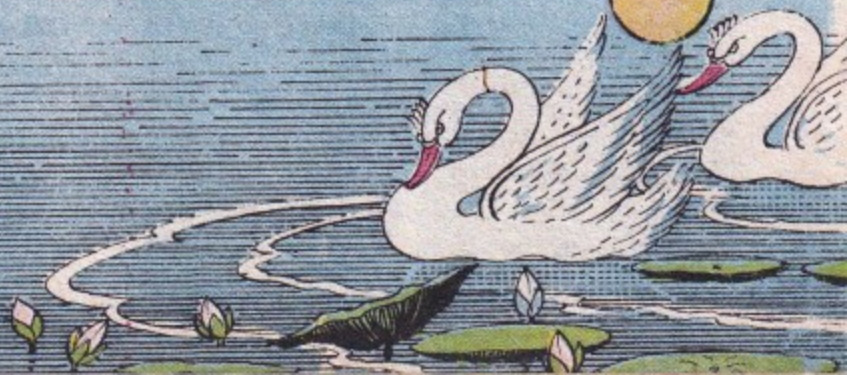
ভাৰতত 'শিশু-বোলছবি' বুলিলেই সাধাৰণতঃ পৌৰাণিক গল্প-কাহিনীৰ আশ্ৰয় লোৱা হয়। কিন্তু শিশুহঁতে খেল-ধেমালি, বিজ্ঞানৰ অসামান্যতা, আৱিষ্কাৰ আৰু পৰিৱৰ্তনমূলক কাহিনী ভ্ৰমণ, আকাশ-পৰ্বত-সমুদ্ৰৰ কথা জানিবলৈকো উৎসুক নহয়নে? এনেবোৰ বিষয়বস্তুৰ ওপৰতো দেখোন 'শিশু-বোলছবি' নিৰ্মাণ কৰিব পাৰি, যিবোৰ হ'ব সিহঁতৰ মানসিকতাৰ পক্ষে আকৰ্ষণীয় আৰু স্বাস্থ্যপ্ৰদ, আৰু বাস্তৱিকতে সিহঁতৰ পক্ষে গ্ৰহণযোগ্য। আহক, আজিৰ নতুন দিনৰ নব-চেতনাৰ শিশুসকলৰ কাৰণে—
আমি অলপ চিন্তা কৰি চাওঁক।

বছৰ : ১৯

মাৰ্চ ১৯৯৫

সংখ্যা : ১২

খনে ৫.০০ টকা :: বছৰেকীয়া বৰঙনি ৬০.০০ টকা



Statement about ownership of CHANDAMAMA (Assamese)
Rule 8 (Form VI), Newspapers (Central) Rules, 1956

- | | |
|---|--|
| 1. Place of Publication | CHANDAMAMA BUILDINGS'
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026. |
| 2. Periodicity of Publication | MONTHLY
1st of each calender month |
| 3. Printer's Name
Nationality
Address | B.V. REDDI
INDIAN
Prasad Process Private Limited
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026 |
| 4. Publisher's Name
Nationality
Address | B. VISWANATHA REDDI
INDIAN
Chandamama Publications
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026 |
| 5. Editor's Name
Nationality
Address | B. NAGI REDDI
INDIAN
'Chandamama Buildings'
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026 |
| 6. Name and address of
Individuals who own the paper | CHANDAMAMA PUBLICATIONS
PARTNERS :
1. Sri B. VENKATRAMA REDDY
2. Sri B.V. NARESH REDDY
3. Sri B.V. SANJAY REDDY
4. Sri B.V. SHARATH REDDY
5. Smt. B. PADMAVATHI
6. Sri B.N. RAJESH REDDY
7. Smt. B. VASUNDHARA
8. Kum. B.L. ARCHANA
9. Kum. B.L. ARADHANA

'Chandamama Buildings'
188, N.S.K. Salai
Vadapalani, Madras - 600 026 |

I, B Viswanatha Reddi, hereby declare that the particulars given above are true to the best of my knowledge and belief.

1st March 1995

B. VISWANATHA REDDI
Signature of the Publisher

চতুৰ্থ বিজয় : জীৱত পুনৰ কোহল

জাৰ্মানিৰ চ্যালেলাৰ হেলমুট কোহল্ এয়া চতুৰ্থবাৰৰ বাবে নিৰ্বাচন জিকিলে। চ্যালেলাৰ কোহলৰ প্ৰথম নিৰ্বাচন-বণত জিকন ১৯৮২ চন। তেতিয়া পশ্চিম জাৰ্মান; তাৰ পাছত যেতিয়া জাৰ্মানিৰ দুয়ো ভাগ এক হ'ল—পশ্চিম সৈতে পূব মিলিল—তেতিয়া একত্ৰিত জাৰ্মানিৰ নিৰ্বাচন-বণখনো তেৱেঁই জিকিলে—তৃতীয় বাৰৰ বাবে।

১৯৯০-ৰ নিৰ্বাচনত কোহল-কোৱালিশ্বানে প্ৰায় ৫৫ ভাগ ভোট পাইছিল। কিন্তু এই বছৰৰ খেলত মুঠেই ৪৮.৩ ভাগ, যিস্থলত বিৰোধীপক্ষই পালে ৪৮.১ ভাগ। স্বাভাৱিকতে, চ্যালেলাৰ কোহলৰ এই একেবাহে চতুৰ্থ বিজয় পুৰা ম্যাচৰ কাৰণে হ'বনে নহ'ব—সেই কথাত জনসাধাৰণৰ মাজত কিছু সন্দেহ বিদ্যমান। কিন্তু যদি পূৰ্ণ ম্যাচলৈকে টিকে তেওঁ, তেওঁ জাৰ্মানিৰ ভূতপূৰ্ব চ্যালেলাৰ কনৰাড অ্যাডেনাউয়েৰৰ ১৪ বছৰীয়া ৰেকৰ্ড ভংগ কৰিব।

যি কি নহওক, যদিও একাদিক্ৰমে চতুৰ্থ বিজয়, তথাপি, অধিকা অতি কম। জাৰ্মানিৰ জনগণে যে এইবাৰ কোহলক সীমিত ক্ষমতা দিলে, কোনো সন্দেহ নাই।

প্ৰধান বিৰোধী দল 'সোশ্যাল ডেমোক্ৰাটছ' পাৰ্টিয়ে নিৰ্বাচনৰ ঘোষণাপত্ৰত ঘোষণা কৰিছিল যে তেওঁলোকৰ হাতত যদি শাসনভাৰ দিয়া হয়, তেনেহ'লে বিশ্ব দেশে দেশে জাৰ্মানিয়ে দিয়া অৰ্থিক-সহায়তা ঋণ তেওঁলোকে বন্ধ কৰি দিব। এই সহায়তা 'মিনিস্ট্ৰ অব্ ইকনমিক কোঅপাৰেশ্যন' নামৰ সন্ত্ৰাৰ মাধ্যমত প্ৰদত্ত হৈছিল। এই অৰ্থিক-সহায়তামূলক ঋণৰ অস্বস্তম বৃহৎ প্ৰাপক হ'ল—ভাৰত। কোহলৰ বিজয়ত এই বিষয়ে ভাৰতৰ চিন্তা তথা উদ্বেগ গুচিল, ভাৰতে এতিয়াও জাৰ্মানিৰপৰা ঋণ পাই থাকিব।

চ্যালেলাৰ হেলমুট কোহলে ১৯৯০ চনত প্ৰতিষ্ঠিত জৱহৰলাল নেহৰু বঁটা পাইছিল যে—সেই কথা চান্দমামাৰ পাঠক-পাঠিকাৰগৰ কিজানি মনত আছে (চান্দমামা, জাহ্নৱাৰি ১৯৯২ জটব্য)।



উচুল

বীৰভদ্ৰ আৰু নাৰায়ণ গাঁৱৰ মেল-মৰা গছজোপাৰ তলত বহি মেল মাৰি থাকোঁতে দণ্ডব নামৰ মানুহ এজন হেঁপাই-কোঁপাই তালৈ আহিল আৰু নাৰায়ণক ক'লে, “একমাত্ৰ আপুনিহে মোক বিপদৰপৰা উদ্ধাৰ কৰিব পাৰিব। মোক টকা এশটি লাগে, তিনি মাহতে স্ততৰে সৈতে শুজিম।”

“তোমাৰ কথাত মোৰ বিশ্বাস পূৰ্ব। কিন্তু—তথাপি—টকা বোলা কথা। গাঁৱৰ কোনোবাই যদি তোমাৰ হৈ চুপাৰিছ কৰে—দিয়া যাব।” কথাখিনি কৈ নাৰায়ণে বীৰভদ্ৰলৈ চালে।

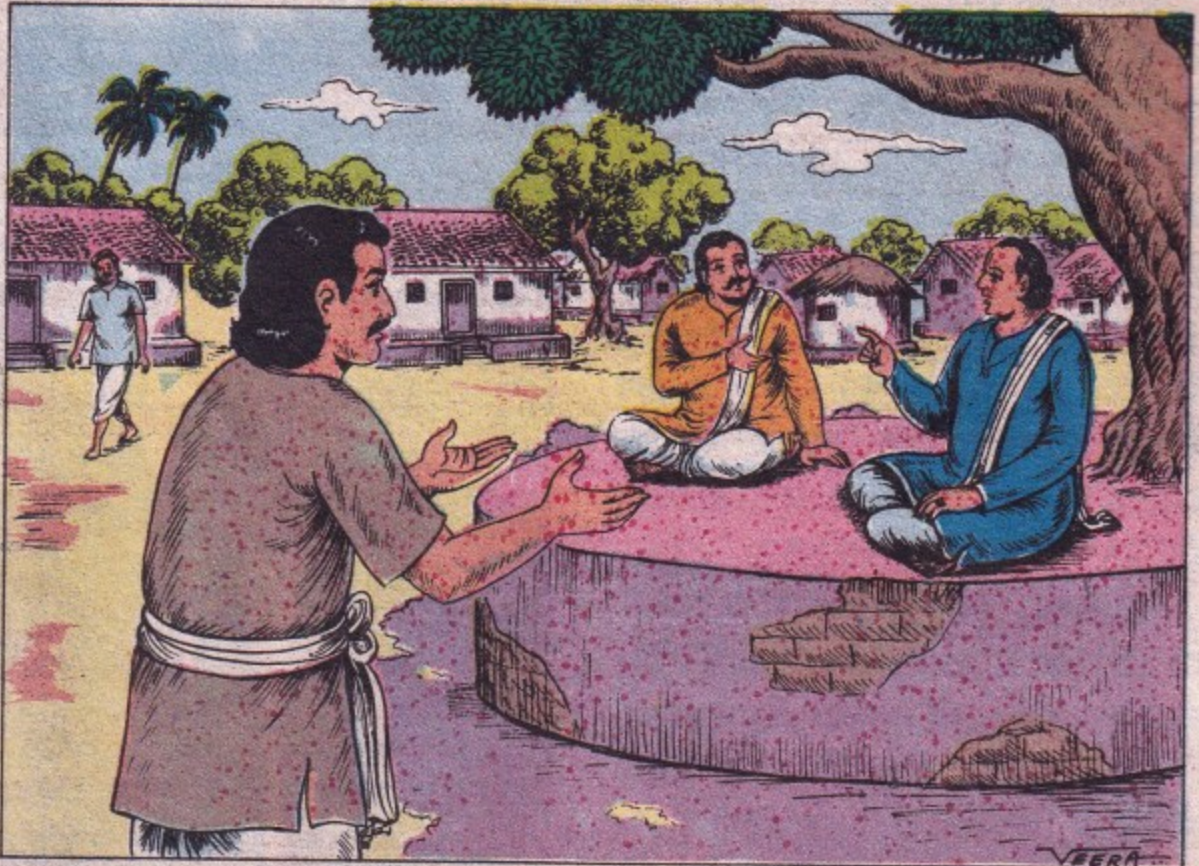
বীৰভদ্ৰই কৈ উঠিল, “দুই-এদিনৰ ইফাল-সিফাল হ'ব পাবে, কিন্তু দণ্ডবৰ মুখৰ কথা শিলৰ বেথা। ধাৰ ল'লে সি নিশ্চয় শুজিব। তোমাৰ টকা তোমাৰ বাকচতে আছে বুলি ভাবিব পাৰা।”

নাৰায়ণে সিদিনাই দণ্ডবক টকা এশ দিলে।

পাছদিনা বাটত নাৰায়ণৰ লগত বীৰভদ্ৰৰ দেখাদেখি। বীৰভদ্ৰই নাৰায়ণক ক'লে, “শুনা, সেই দণ্ডবটোৰ কথাত সাৱধান হৈ থাকিবা। তোমাৰ টকাখিনি ঘূৰাই পাওঁতে জোতাৰ তলি থহিব—কথাটো মনত ৰাখিবা।”

“তেনেহ'লে—সিদিনা তেনেকৈ কৈছিল কিয়—?” নাৰায়ণে সোধিলে।

“কি কৰিম কোৱা। দূৰছৰৰ আগতে তাক মই বিছ টকা ধাৰ হিচাপে দিছিলোঁ। সেই টকা উচুল কৰাৰ উপায় আন একোৱেই নাছিল। তুমি তাক এশ টকা দিলা, আৰু মই তাৰ ডিঙিত ধৰি স্ততৰে সৈতে মোৰ পাওনাখিনি উচুল কৰি ল'লোঁ।” এই বুলি কৈয়েই বীৰভদ্ৰ তাৰপৰা গুচি গ'ল।





নকটা খেবৰ নশ

মাধৱ আছিল শাস্ত্ৰজ্ঞ আৰু কাব্যপ্ৰেমী। বয়সত যুৱক, কিন্তু শাস্ত্ৰ তথা সাহিত্যাদিত মাধৱ পৰিপক্ব। ৰাইজৰ যি কোনো প্ৰশ্নৰ উত্তৰ মাধৱে তৎক্ষণাত্ কৈ দিব পাৰিছিল আৰু ৰাইজেও মাধৱৰ এনে অসাধাৰণ প্ৰতিভা চাই অবাক মানিছিল। কিন্তু এইদৰে এই কথাত মাধৱৰ মনত অহংকাৰ উপজিল আৰু নিজক নিজে নকটা খেবৰ নশ বুলি ভাবি থাকিল।

এদিন মাধৱহঁতৰ গাঁৱত এগৰাকী সাধু আহিল আৰু গাঁৱৰ ৰাইজে সেই সাধু গৰাকীক বৰ ভক্তি-শ্ৰদ্ধা কৰি থাকিল। এই কথা শুনি, মাধৱে ভাবিলে : এজন সাধুৱেনো কি জানিব ? জিলিকি থাকিলেই সোণ নহয়, সাধু হ'লেই জ্ঞানী নহয় ! গাঁৱৰ ৰাইজ ভোদা-

ভেদেঙা বুলিহে এজন সাধাৰণ সাধুক পঞ্চমুখে শলাগিব লাগিছে।

যি কি নহওক, আৰ তাৰ মুখে সাধুৰ প্ৰশংসা শুনি শুনি এদিন মাধৱ সাধুৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু সাধুক সুধিলে “মহাত্মা, আপুনি আপোনাৰ পুণ্যজীৱনত কিমান কি অধ্যয়ন কৰিলে—আৰ তাৰপৰা কি জ্ঞান আৰ্জিলে ক'বনে ?”

সাধুৱে মিচিকীয়াকৈ হাঁহিলে আৰু মাধৱক ক'লে, “মোৰ জীৱনত অধ্যয়ন—ক'বলৈ গ'লে—নহ'ল।”

“তেনেহ'লে আপুনি ৰাইজক উপদেশ দিয়ে কেনেকৈ ?” মাধৱে সাধুক শলঠেকত পেলাই সুধিলে।

সাধুৱে শাস্ত্ৰ কঠোৰে ক'লে, “বোপা, সকলো কথা পুস্তকত লিখিত নাথাকে,



জীৱনৰ উপলক্ষিয়েও জ্ঞান দিয়ে। মই ঘাইকৈ মোৰ জীৱনৰ উপলক্ষিব কথাহে বাইজক কওঁ।”

“কিন্তু পুস্তকৰ অধ্যয়নে জ্ঞানক পূৰ্ণ কৰে।” মাধৱে আকৌ সাধুক এখেকেচা দিলে আক ক’লে।

“কৰে। ঠিকেই কৈছা।” সাধুৱে মাধৱৰ যুক্তিপূৰ্ণ কথা এককথাত স্বীকাৰ কৰিলে।

“মই সকলো শাস্ত্ৰ অধ্যয়ন কৰিলোঁ আৰু সেইবোৰ শাস্ত্ৰকথা পৰিপাকো কৰিলোঁ।” মাধৱে নিজৰ ঢোলত নিজেই কোব মাৰিলে।

“তুমি ভাগ্যৱান।”

মাধৱে কৈ উঠিল, “ভাগ্যৱান! মই আপোনাতকৈ ঢেৰ অধিক জ্ঞানী, কিন্তু বাইজৰপৰা আপুনি যি ভক্তি-শ্ৰদ্ধা পাইছে, তাৰ হেজাৰভাগৰ এভাগো দেখোন—মই নাপাওঁ!”

“মই কিন্তু মোৰ উপদেশ শুনিবলৈ কাকো কেতিয়াও নকওঁ, বা বাইজৰ শ্ৰদ্ধা-ভক্তিবো ভিখাৰী নহওঁ মই। তুমিও এইবোৰ তুচ্ছ বিষয়লৈ মন নকৰিবা, ভাল পাবা।” সাধুৱে মাধৱক উপদেশৰ ভংগীৰে ক’লে।

মাধৱে ভুক কোঁচাই সাধুক ক’লে, “আপুনি এজন শিক্ষা-দীক্ষা নথকা সাধু, গতিকে—মোক উপদেশ দিয়াটো আপোনাৰ পক্ষে উচিত নহয়। আপুনি যদি শাস্ত্ৰজ্ঞানৰ বিষয়ে মোৰ সৈতে তৰ্কালোচনা কৰে, মই আপোনাক নিশ্চয় পৰাজিত কৰিম আৰু তেতিয়া বাইজৰ ভক্তি-শ্ৰদ্ধাও মইহে পাম।”

সাধুৱে হাঁহিলে আৰু ক’লে, “মোৰ শিক্ষা-দীক্ষা নাই, তথাপি তোমাৰ এটি কথা বুজি পাইছোঁ যে—অধ্যয়ন কৰা মহেও তোমাৰ শাস্ত্ৰ জ্ঞান ঠিকমতে পৰিপাক হোৱা নাই। জ্ঞানী হ’বলৈ গুৰু লাগে। তুমিও গুৰুৰ ওচৰত শিক্ষা

কৰা, জ্ঞানৰ সবল বাটছোৱা দেখা পাবা,
তোমাৰ বিকৃত অস্তৰ শাস্ত হ'ব।”

শুনি মাধৱ বিবস্ত্ৰ হ'ল। তাৰ ধাৰণা
হ'ল যে সাধুৱে ৰাইজৰ আগত তাক
অপমানহে কৰিছে। তাত তেতিয়া
যিখিনি মানুহ উপস্থিত আছিল. সাধু
আৰু মাধৱৰ কথাবাতাখিনি শুনি বেশ
আমোদেই পাইছিল আৰু কিছুমানে
হাঁহি থকাত মাধৱৰ উঠিছিল খং। মাধৱে
সাধুক ক'লে, “মোকো শিকাৰ পৰা শুক
ক'ৰবাত ওলাবনে?”

“ওলাব।” সাধুৱে ক'লে, “মেঘনাথ
পণ্ডিতৰ নাম যদি শুনিছা—ভালেই,
নহ'লে কওঁ, তেওঁ বিভিন্ন গান-জনপদত
ভ্ৰমি তেওঁৰ কাব্যৰ ক্ৰটি লোকৰপৰা
বিচাৰি ফুৰে। তেওঁ হয়তো কোনোবা-
দিনী তোমালোকৰ গাঁৱলৈকো আহিব
পাবে। তেতিয়া নিজেই ভাবি চাবা,
নিজেই যি কৰা কৰিবা।”

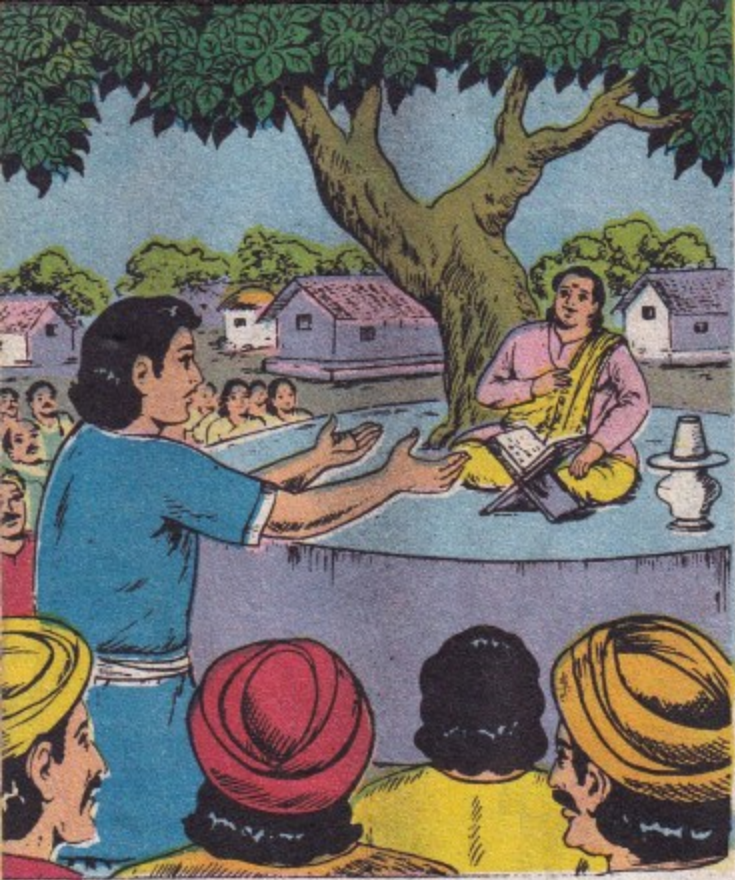
তেতিয়াৰপৰা মাধৱ মেঘনাথ অহালৈ
বাট চাই থাকিল।

আৰু এদিন সঁচাসঁচিকৈ পুত্ৰ-পৰিবাৰৰে
সৈতে মেঘনাথ মাধৱহঁতৰ গাঁৱলৈ আহিল।
গাঁৱৰ ৰাইজে মেঘনাথ পণ্ডিতক আদৰি
ল'লে, আৰু তেওঁৰ থকা-মেলাৰ বন্দৱস্তও
কৰি দিলে।



মেঘনাথ মূলগতভাবে কবি। তেওঁ
তেওঁৰ কবিতা গাঁৱৰ ৰাইজৰ আগত পাঠ
কৰি শুনালে। এই কাব্যগ্ৰন্থত আছিল
এক নবীন সন্ন্যাসীৰ কথা, যিজনে পঢ়া-
লিখা একো নজনাকৈ সাধু-সংগত
মিলিছিলগৈ, আৰু তাৰ পাছত—একো
নজনা হোৱা সত্ত্বেও হৈছিল এক অতি
উচ্চস্তৰৰ জ্ঞানী।

শুনি গাঁৱৰ ৰাইজে কবি মেঘনাথৰ
কাব্য-প্ৰতিভাৰ ভুৰি ভুৰি শলাগ ল'লে।
তেতিয়া আৰু সহিব নোৱাৰি মাধৱে
য়ি হৈ ক'লে, “আপোনাৰ এই কাব্য
অতি বিপদজনক কাব্য। এই কাব্যৰ



মতে—একো-এটাও নিশিকা-নজনাকৈ
কেৱল সাধু-সংগ কৰিলেই জ্ঞানী হ'ব
পাৰি। যদি কথা এয়ে হয়—সকলো-
টিয়েই দেখোন সাধু-সংগ কৰিবলৈ ঘৰ-
ছৱাৰ পৰিয়াল-পৰিবাৰ এৰি ছনে-বনে
ঘূৰি ঘূৰি জীৱন কটাব। তেতিয়া দেশত
খাদ্যৰ কাৰণে খেতি, থকাৰ কাৰণে
ঘৰ—এইবোৰ নহ'বই, আনকি পিন্ধনৰ
কাপোৰ-কানিও নোপোৱা হ'ব, মানুহ-
মুনিহ উলংগ হৈ বাটে-ঘাটে ফুৰিব।”

মেঘনাথ কবিয়ে হাঁহি ক'লে, “মানুহো
মূলতঃ একপ্ৰকাৰ জন্তু। সৃষ্টিৰ অত্যাণ্ড
জন্তুৱে কাপোৰ-কানি পিন্ধনে বাক?

ঘৰ সাজেনে? খাও উৎপাদন কৰেনে?”

“তেনেহ'লে—আপোনাৰ মতে—
মানুহো জন্তু হৈ যোৱাটো ভাল হ'বনে?”

মেঘনাথে মাধৱলৈ পূৰ্ণ দৃষ্টিৰে চালে
আক ক'লে, “শুনা, মানুহ হ'ল সামাজিক
প্ৰাণী। কোনো অৱস্থাতেই মানুহ পুনৰ
জন্তুলৈ পৰ্য্যৱসিত নহ'ব, তেনেহেন
সম্ভাৱনা আক নাই। গতিকে—তুমি
ভয় খোৱা মতে—মানুহৰ বাবে খাও-
বস্ত্ৰ-গৃহাদিৰ নাটনি হোৱাবে। সম্ভাৱনা
নাই। মানুহ—মানুহেই হৈ থাকিব।”

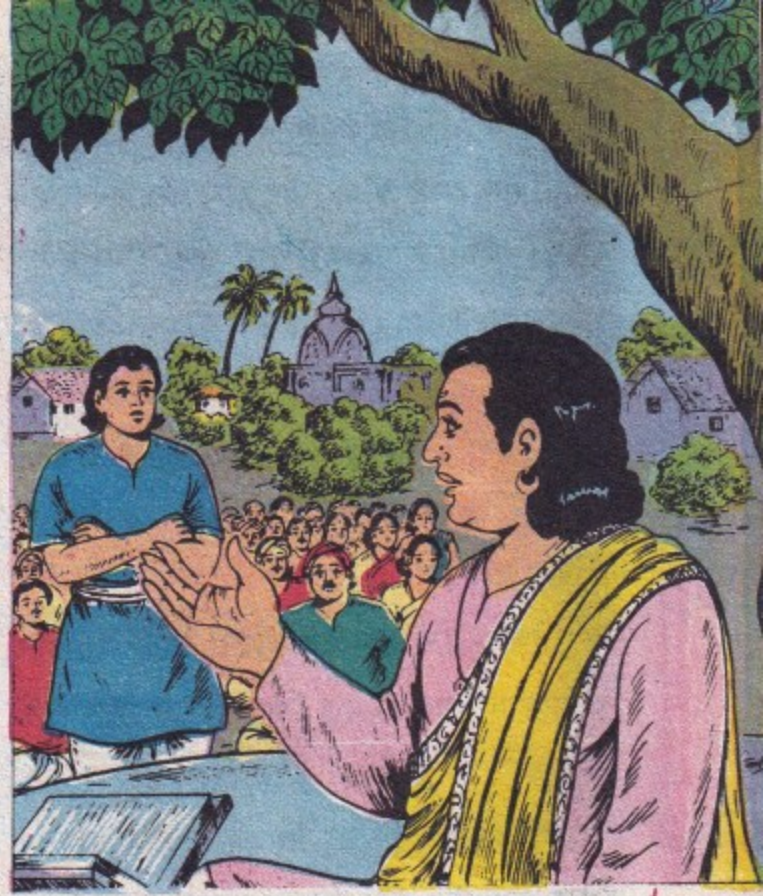
বাইজে হাত-চাপৰিৰে মেঘনাথৰ
সাৰকথাৰ শলাগ ল'লে আক লগে লগে
মাধৱৰ মুখখনে অসমীয়া ৫-এৰ আকাৰ
ধাৰণ কৰিলে; কিন্তু তথাপি মাধৱে
মেঘনাথ পণ্ডিতক ক'লে, “তেনেহ'লে—
আপোনাৰ এই বিশ্বাস আপোনাৰ কাব্যত
প্ৰতিফলিত কৰক, তেতিয়াহে আপোনাৰ
কাব্যমূল্যৰ যথাযথ স্বীকৃতি পাব।”

“এই বিষয়তো মই নভবা নহয়।
মোৰ মতে—সন্তাসী মানে পৰিয়াল-
পৰিজন বিবৰ্জন নহয়, এনেবোৰ বিচ্ছিন্ন-
তাৰ আৱশ্যকতা মই নেদেখোঁ। সৰ্ব-
প্ৰকাৰ মোহ-আকাংক্ষা, অহংকাৰ, কীৰ্ত্তি-
খ্যাতিৰ আশা তথা সকলোপ্ৰকাৰৰ স্বার্থ
ত্যাগেই হোৱা উচিত আমাৰ আদৰ্শ।”

কবি পণ্ডিত মেঘনাথে মাধৱক ক'লে।

এই কথাৰ উত্তৰত মাধৱে ক'লে,
“তেনেহ'লে—ন ন কাব্য ৰচিছে কিয় ?
কাব্য ৰচি খ্যাতি লাভৰ আকাংক্ষা
আপোনাত নাই জানো ? সকলোতে
আপোনাৰ গুণ-গান হোৱাটো আপোনাক
নালাগে জানো ? এই কাৰণেহে আপুনি
স্বয়ং সকলোতে ভ্ৰমি ফুৰিছে।”

কবি পণ্ডিত মেঘনাথে অবিচলিত
সহজ ভাবেৰেই মাধৱক ক'লে, “মোৰ
কাব্যগ্ৰন্থসমূহত ৰচকৰ নাম নথকাটো
অশ্ৰয় হ'ল বুলিহে—ৰচকৰ নাম আছে,
কিয়নো—নহ'লে অসত্য হয়; প্ৰতাৰণা
কৰা হয়। শ্ৰীৰামচন্দ্ৰই যদি আনৰ নামত
শাসন চলালেহেঁতেন, বা কালিদাসে
লিখিলেহেঁতেন আনৰ নামত কাব্য, সেয়া
হ'লহেঁতেন অসত্য আচৰণ। গতিকে—
জানি-বুজি অসত্য আচৰণ আমি কোনেও
কৰা উচিতো নহয়, আৱশ্যকতাও নাই।
মোৰ মূল কৰ্ম হ'ল — লোকশিক্ষা,
খ্যাতিভিক্ষা নহয়। খ্যাতিৰ কাৰণে
কাব্যগ্ৰন্থ ৰচা হেঁতেন দেশৰ ৰজাৰ নামতে
উছৰ্গা কৰিলোহেঁতেন। কিন্তু জনপদে
জনপদে ঘূৰি ঘূৰি জন-সমাজৰ বিবেক
জাগ্ৰত কৰাটোহে আমাৰ উদ্দেশ্য। এই
প্ৰচেষ্টাৰ মাজত খ্যাতিপ্ৰাপ্তিৰ বা ধন-



প্ৰাপ্তিৰো আশা নাই। এতিয়া তুমি
হয়তো সুধিবা যে—তেনেহ'লে ন ন কাব্য
ৰচাৰ আৱশ্যকতা কি। কথা হ'ল—মানুহ
সৃষ্টিৰ দিনৰপৰা আছিল উলংগ, তাৰ
পাছত গছৰ পাত-ছালেৰে নিজক আবৃত
কৰি ফুৰিছিল। এতিয়া আমি কপাহী—
আনকি পাটৰ কাপোৰেৰেও নিজক আবৃত
কৰোঁ। গতিকে—মানুহৰ কচি সতত
পৰিৱৰ্তনীয়। আক তদনুসাৰ, কবিৰ তথা
কাব্যৰ অভিকচিও পৰিৱৰ্তনীয় হৈ
আহিছে। আক অধিক জানিবলৈ হ'লে
তুমিও হ'ব লাগিব কবি, বা কমেও আমাৰ
কাব্যগ্ৰন্থসমূহৰ এজন আগ্ৰহী পাঠক।”

ইমানখিনিলৈকে শুনি মাধৱ কিছু বিচলিত যেন হ'ল। এনেকৈ বিশ্লেষণাত্মক চিন্তা মাধৱে কদাপিও কৰা নাছিল। মেঘনাথ-কবি যে এগৰাকী অসাধাৰণ পণ্ডিত, সেই কথাত মাধৱৰ সন্দেহ নাথাকিল; কিন্তু তথাপি মাধৱে বাইজৰ আগত তাৰ নৈপুণ্য প্ৰদৰ্শন নকৰাকৈ নাথাকিল।”

মেঘনাথে কেইবাবাৰো ‘মই’ ব্যৱহাৰ কৰাত মাধৱৰ মনত কিছু বিভ্ৰান্তিৰ সৃষ্টি হৈছিল। মাধৱে মেঘনাথক ক’লে, “আপুনি সাধাৰণ ব্যক্তি নহয়, অসাধাৰণ। কিন্তু আপুনি আপোনাৰ বচিত কাব্যগ্ৰন্থৰ কথা কওঁতে ‘মই’ৰ পৰিৱৰ্তে ‘আমি’ৰ ব্যৱহাৰ কিয় কৰিছে জানিব পাৰোঁনে?”

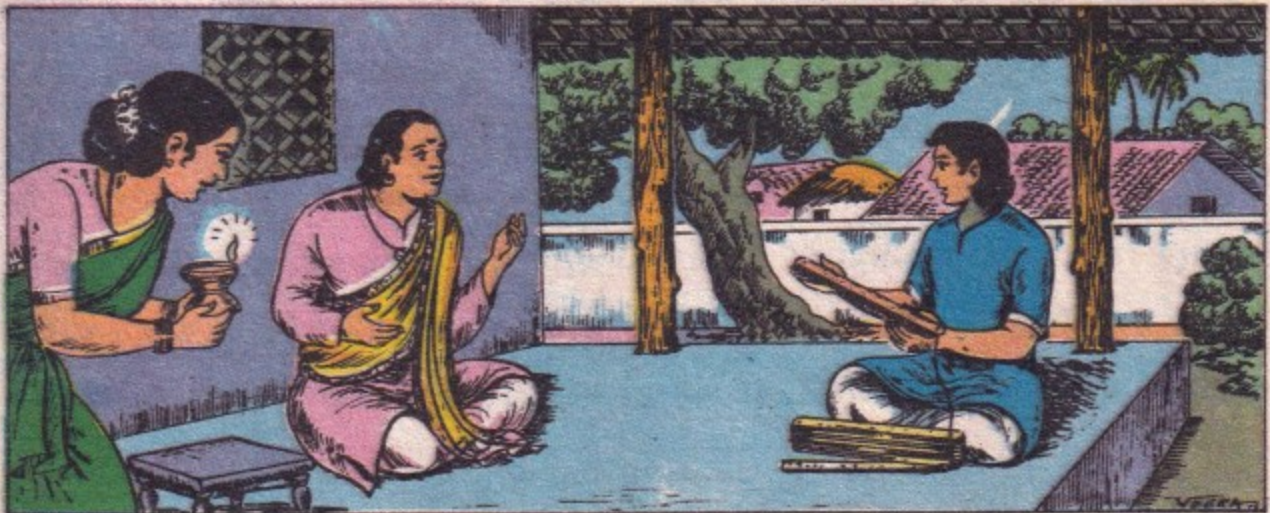
মেঘনাথে ক’লে, “হয় বোপা, সৰস্বতীৰ আশীৰ্বাদপ্ৰাপ্তা মেঘাৱতী হ’ল মোৰ পত্নী। মোৰ প্ৰকৃত নাম হ’ল বংগনাথ। আমাৰ প্ৰতিখন কাব্যগ্ৰন্থ আমি দুয়ো

মিলি ৰচা। মেঘাৱতীৰ ‘মেঘ’ আৰু বংগনাথৰ ‘নাথ’—যুগ্মভাবে ‘মেঘনাথ’। গতিকে—মেঘনাথ এক নহয়, দুই।”

শুনি মাধৱ যেনিবা কিছু বিবুদ্ধিতহে পৰিল। মাধৱে কৈ উঠিল, “মোক—মোক ক্ষমা কৰক।”

মেঘনাথে মিঠাকৈ হাঁহি মাৰি ক’লে, “আনৰপৰা ক্ষমা প্ৰাৰ্থনা কৰাত পৰিবলগা ঘটনাত কেতিয়াও সাঙোৰ খাই নপৰিবা। ঈৰ্ষা তথা অজ্ঞানতাহেতুকে তুমি মোৰ বা আমাক নগণ্যতাৰ স্তৰলৈ নমাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল, কিন্তু তাৰে তোমাৰহে পতন হ’ল, উত্থান নহ’ল। তোমাৰ এই প্ৰচেষ্টাৰ ফল হ’ল ওলোটা, মই—বা আমিহে হলোঁ ডাঙৰ। যিবোৰ মানুহে আনক অকাৰণ অপমান কৰা হয়, সিবোৰে নিজে নিজেই তললৈ পৰে, এই কথা সাৰকথা জানিবা।”

এই ঘটনাৰ পাছৰপৰা মাধৱৰ অন্তৰ অহংকাৰমুক্ত হৈছিল।





৪

[আগৰ কথা : মোহনে অতুলসুন্দৰীক অপহৰণ কৰি লৈ অহাৰ ফলত যি যুদ্ধৰ পৰিস্থিতিৰ উদ্ভৱ হৈছিল, সেই যুদ্ধ-পৰিস্থিতিক শান্ত কৰাৰ বাবে গ্ৰিহৰ ৰজাই যথেষ্ট চেষ্টা কৰিও ব্যৰ্থ হৈছিল ট্ৰয়ৰ ৰজা মৰ্দ্দনৰ ময়মন্ত প্ৰকৃতিৰ কাৰণে। গতিকে বাধ্যতামূলকভাবে ট্ৰয়ৰ বিৰুদ্ধে গ্ৰিহৰ যুদ্ধই যুৱ দাণ্ডি উঠিল আৰু বহু ঘটনাৰ মাজেদি বহু ধৰণৰ বিচাৰ-বিবেচনা কৰি অবশেষত গ্ৰিকৰ সৈন্য-জাহাজ ট্ৰয়লৈ বুলি অকুল দৰিয়াত ভাহিল। আৰু তাৰ পাছত.....]

ট্ৰয়ৰ তথা ট্ৰোজান সৈন্যদলত মৰাল নামৰ এগৰাকী নামজলা বীৰ আছিল, যিজনক তৰোৱালেৰে বা যাঠিৰেও বধ কৰা আছিল অসম্ভৱ। গ্ৰিক-বাহিনীৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধত অস্ত্ৰধাৰণ কৰি মৰালে ভালেমান গ্ৰিক সৈন্যক ইতিমধ্যেই খতম কৰিছিল। গতিকে — বজ্ৰ কায়ে এই মৰালক যেনেকৈয়েই নহওক হত্যা কৰাৰ উপায়

বিচাৰি থাকিল, কিয়নো, নহ'লে এক মৰালে বহুতো গ্ৰিকক যে মাৰিব সেই কথা দিবালোকৰ দৰেই স্পষ্ট। আৰু এদিন এছেগত মৰালক কিঞ্চিতমান অপ্ৰস্তুত অৱস্থাত পাই বজ্ৰকায়ে মৰালক গাৰ বলেৰে ঠেলি তললৈ বগবাই পেলাই বুকুলৈ জঁপিয়াই পৰি মৰালক ডিঙিত টিপা মাৰি পোনেই যমৰ আলহীঘৰলৈ পঠালে।



মৰালৰ মৃত্যু-সম্বাদ পায়েই ট্ৰয়ৰ সন্ধ্যা-
হঁতৰ মাজত উতুলি-মুতুলি লাগি পৰিল,
আৰু ভালেমান ট্ৰয়সৈন্যই যুদ্ধশিবিৰ এৰি
পলাল। ইপিনে — তিমানতে গ্ৰীক
সৈন্যহঁতে ট্ৰয়নগৰীক চাৰিওফালৰপৰা
অৱবোধ—ঘেৰাও—কৰি ট্ৰয়ক কাৰ্য্যতঃ
অৱৰুদ্ধ কৰি পেলালে। কিন্তু — তাৰ
পাছত প্ৰায় দহ বছৰ কাললৈ ট্ৰয়-গ্ৰীছৰ
মাজত কোনো প্ৰকৃত যুদ্ধ নহ'ল, যদিও
অগ্ৰাণ্ণ বহুতো ঘটনা ঘটি থাকিল।

ট্ৰয়ৰ মহাৰাজ মৰ্দনৰ দুগৰাকী পত্নী
আছিল। মোহনৰ মাতৃ আছিল দ্বিতীয়
পত্নী। মহাৰাজ মৰ্দনৰ পঞ্চাছজন পুত্ৰৰ

মাজত মোহনৰ মাতৃৰ গৰ্ভজাত আছিল
উনৈছজন। জ্যেষ্ঠজনৰ নাম আছিল
বীৰসিংগা। ইলিয় নামৰ আন এটি পুত্ৰও
আছিল ট্ৰয় নগৰীৰ আশা-ভৱসাৰ স্থল।
কিয়নো, ৰাজদৈৱজ্ঞই কৈছিল যে—ইলিয়
যেতিয়া বিছ বছৰীয়া হ'ব, তেতিয়া ট্ৰয়
হ'ব নিৰাপদ।

সেই কাৰণে মহাৰাজ মৰ্দনে তেওঁৰ
এই পুত্ৰটিক যুদ্ধৰ সকলোবিধৰ কলা-
কৌশলত পাৰদৰ্শী কৰি তুলিছিল দেশৰ
ভৱিষ্যৎ-সুৰক্ষাৰ কথা ভাবি। অগ্ৰাণ্ণ
বিছাতো ইলিয় হৈ উঠিছিল অপ্ৰতিদ্বন্দ্বী।
ইলিয়ৰ সাহস-পৰাক্ৰমৰ খ্যাতি দেশৰ সীমা
পাৰ হৈ বিদেশতো বিয়পি পৰিছিল।

কিন্তু অদৃষ্টৰ আখৰ কোনেনো খণ্ডাব ?
গতিকে ইলিয় এদিন বজ্ৰকায়ৰ
কবলত পৰিবলগা হ'ল।

এদিন ইলিয়ই মন্দিৰ-প্ৰাংগণত
অশ্বাৰোহণ বিছাৰ আখৰা দি থাকোঁতে
অকস্মাৎ ধুমুহা অহাদি আহিল বজ্ৰকায়,
আৰু তালৈ আহিয়েই পোনে পোনেই
ইলিয়ক ঘাঠিৰে বিদ্ধ কৰি হত্যা কৰিলে।

ইলিয়ৰ মৃত্যুৰ ফলত ট্ৰয়বাসী অতি
শোকগ্ৰস্ত আৰু ভীত হৈ উঠিল। মৰালৰ
মৃত্যুৰ অন্তত ইলিয় আছিল ট্ৰয়বাসীৰ
বিৰাট ভৱসা। কিন্তু এই ভৱসাৰ ওপৰত

বজ্ৰকায়ে চেঁচাপানী ঢালি দিলে।

মহাৰাজ মৰ্দনৰ পুত্ৰসৱৰ মাজত বৃক্ৰাঙ্কও আছিল উল্লেখযোগ্য বীৰ। এদিন বাতিৰ পৰতে মনে মনে বৃক্ৰাঙ্কই কিবা কাম কৰি থাকোঁতে বজ্ৰকায়ে অকস্মাৎ বৃক্ৰাঙ্কক ধৰি লৈ আহিল গ্ৰিক শিবিৰলৈ।

কিন্তু বৃক্ৰাঙ্কক লৈ যে কি কৰা হ'ব— গ্ৰিক নেতাই বুজি নাপালে আৰু অৱশেষত অন্য এজন বজ্ৰাৰ ওচৰত দাস হিচাপে বৃক্ৰাঙ্কক বেচি দিলে।

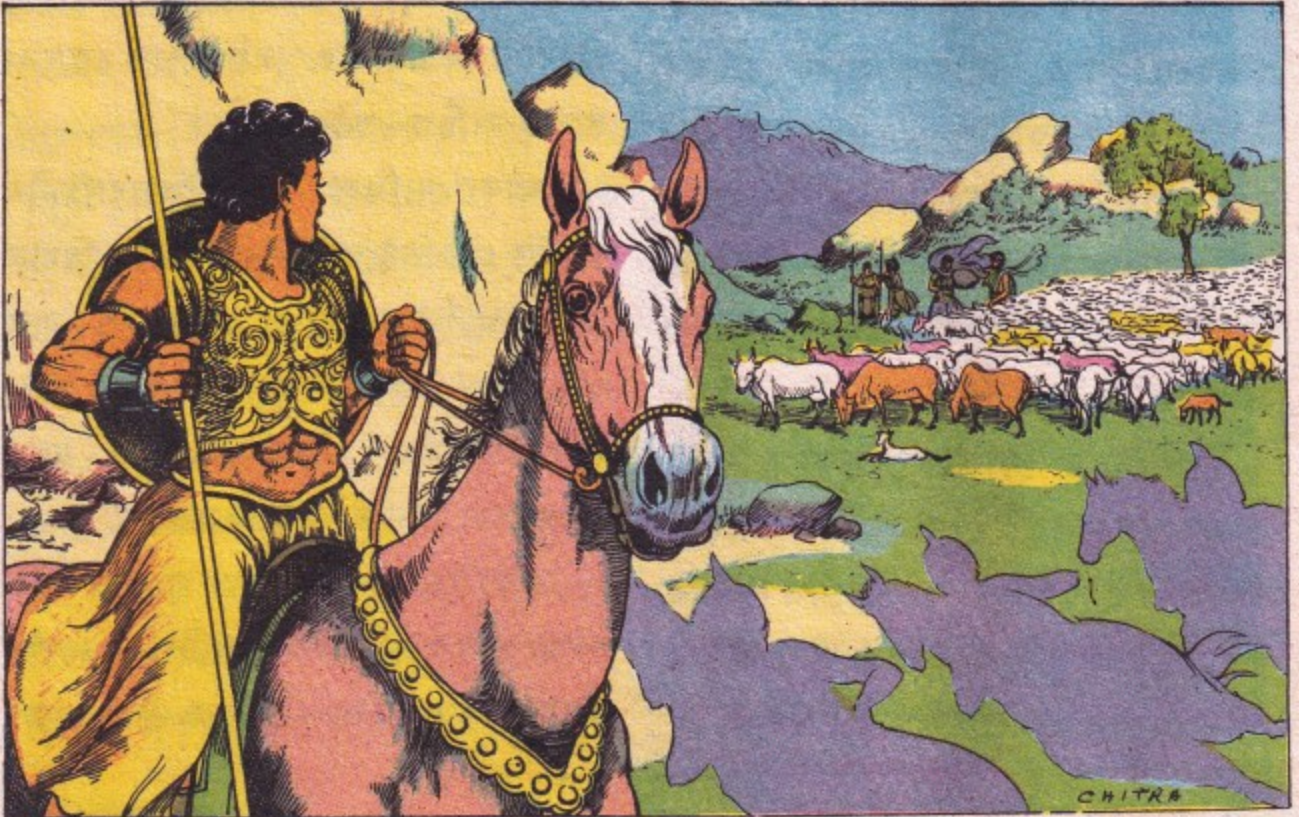
সেই বজ্ৰাৰ দৰবাৰত কিছু উচ্চপদত কাম কৰি থকা কোনোবা এজনে বজ্ৰাৰপৰা বৃক্ৰাঙ্কক কিনি ল'লে আৰু তাৰ ক্ৰীতদাসত্বপৰা মুক্ত কৰি দিলে।

কিছুদিনৰ পাছত বৃক্ৰাঙ্ক যেতিয়া পুনৰ ট্ৰয়লৈ গৈ আছিল, তেতিয়া বাটত বজ্ৰকায়ে তাক দেখা পাই বন্ধিলে।

ট্ৰয়ৰ সৈতে গ্ৰিছৰ যুদ্ধ অন্তিমভাৱে চলা নাছিল, কিন্তু এইবোৰ ঘটনা ঘটি আছিল। গ্ৰিক সৈন্যবিলাকৰ তেতিয়া কৰিবলগা আন কোনো কামো নাছিল; গতিকে সিহঁতে মাজে-সময়ে 'নাই কাম লুটি আন' বিধৰ উৎপতীয়া কাম কৰিছিল।

এইদৰে লুটপাত কৰি কৰি গৈ গৈ যেতিয়া এবাৰ ইহঁত সেই এড়া পৰ্বত পাইছিলগৈ, তেতিয়া তাত প্ৰশংসন নামৰ মানুহ এজনকো লগ পাইছিল।

প্ৰশংসন আছিল মোহনহঁতৰ বংশীয়।





মোহনে যেতিয়া অতুলশুন্দৰী কাছাত্মক অপহৰণ কৰিছিল, তেতিয়া প্ৰশংসনো মোহনৰ লগত আছিল আৰু মোহনক যথেষ্ট সহায় কৰিছিল। কিন্তু যেতিয়া এই কথাত ট্ৰয়-গ্ৰিছৰ মাজত যুদ্ধ লাগি পৰিল, তেতিয়া প্ৰশংসনে বা তেওঁৰ সৈন্যবাহিনীয়েও সেই যুদ্ধতে কোনো ভাগ লোৱা নাছিল।

প্ৰশংসনক যেতিয়া বজ্জকায়ে আৰু তেওঁৰ সৈন্যহঁতে দেখা পালে, তেতিয়া গৰখীয়াৰ বেষত থকা প্ৰশংসনেও বিপদৰ কথা মুহূৰ্ততে গমি পৰিবৰপৰা তীব্ৰ গতিৰে নামি গৈ পলাই মাৰিলে।

বজ্জকায়েও গমিলে যে আগলৈ এই প্ৰশংসনেই হ'বগৈ গ্ৰিকৰ বিজয়ৰ বাটৰ কাঁইট। প্ৰশংসনক ধৰিব নোৱাৰি গ্ৰিক-হঁতে প্ৰশংসনৰ গুপ্তচৰক ধৰি হত্যা কৰিলে আৰু প্ৰশংসনৰ গো-সম্পদ লুট কৰিলে।

এই ঘটনাৰ অন্তত প্ৰশংসনে আৰু কালবিলম্ব নকৰি তেওঁৰ সৈন্যবাহিনীক ট্ৰয় নগৰলৈ লৈ গ'ল আৰু গ্ৰিকহঁতৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধলৈ কঁকাল বন্ধা হ'ল।

প্ৰশংসন আছিল এক অদ্ভুত ধৰণৰ যোদ্ধা। কিন্তু বজ্জকায়ে কালৈকো ভ্ৰূক্ষেপ নকৰে, ভাবে, শত্ৰুপক্ষৰ মাজত 'অজৈয়' বোলা কোনো নাই থাকিব নোৱাৰে।

কিন্তু প্ৰশংসনৰ কথাত বজ্জকায়েও আছিল চিন্তিত আৰু সতৰ্ক, কিয়নো, প্ৰশংসন যে মহাবীৰ, সেই কথাত কোনো সন্দেহ নাছিল তেওঁৰ মনত।

আৰু থাকিল ট্ৰয়ৰ সৈন্যবাহিনীৰ প্ৰকৃতি। সিহঁতে বীৰসিংগাক যিমান মানিছিল, প্ৰশংসনকো সিমানেই মান্য কৰিছিল। প্ৰশংসন বজ্জ বাৰ যুদ্ধত ক্ষত-বিক্ষত হৈছিল, কিন্তু প্ৰতিবাৰ যমৰ ছুৱাবৰপৰা উভতি আহিছিল।

এই যুদ্ধতো প্ৰশংসনৰ মৃত্যু তেওঁৰ। ভাগ্যাকাশত লিখিত নাছিল; তেওঁৰ ভাগ্যাকাশত দেখা গৈছিল ট্ৰয়ৰ বজ্জ।

হোৱাৰ আখৰ।

ট্ৰয় নগৰীৰ মিত্ৰ-নগৰীৰ সংখ্যাও বৰ কম নাছিল। তেওঁলোকৰ বহুতকৈ বজ্জকায়ে পৰাজিত কৰিছিল আৰু নিজৰ অধীনস্থ কৰি লৈছিল। এইবোৰ পদানত নগৰৰ মাজত বাৰসিংগাৰ শহুৰেকৰ নগৰখনো আছিল অন্যতম।

ইপিনে গ্ৰিক-শিবিৰতো কিছুমান ভয়ানক ঘটনা ঘটিছিল। সেইবোৰ ঘটনাৰ অন্যতম হ'ল:

এদিন বাৰাজাই কপধৰক মতাই অনালে আৰু ক'লে, “যোৱা, জাহাজেৰে ধান লৈ আহাগৈ।”

বাৰাজাৰ আজ্ঞামতে কপধৰ জাহাজেৰে সৈতে ধান আনিবলৈ গ'ল, কিন্তু ধান লৈ আহিব নোৱৰা হ'ল। কপধৰে শত্ৰু-সৈন্যৰপৰা বিভিন্ন ধৰণৰ অশুবিধাৰ সন্মুখীন হৈছিল। শত্ৰুসৈন্যই কপধৰক আগুৰি ধৰিছিল, আৰু তেওঁ কথমপিহে প্ৰাণ লৈ উভতি আহিব পাৰিছিল।

এই কথা শুনি প্ৰবোধ নামৰ গ্ৰিক বীৰ এজনে কপধৰক কৈ উঠিল, “তুমি হলা এটি কাপুকষ।”

কপধৰে উগ্ৰ খঙতে কৈ উঠিল, “হেবা বীৰপুকষ, ধান লৈ আহাগৈচোন চাওঁ— কিমান ডাঙৰ বীৰ-বপুৰাটি তুমি!”



প্ৰবোধে নাৱেৰে গৈ এনাও ধান বোজাই কৰি লৈ আহি কপধৰৰ নাকটো গুৰি চপাই কাটিছিল।

অপমানিত কপধৰে বাৰাজালৈ এই সমিচাৰ পঠালে যে—কালি ৰাতিৰ পৰতে দেৱতাই সপোনত প্ৰত্যক্ষ হৈ তেওঁক ক'লে যে আমাৰ শিবিৰত বিৰাট বিদ্ৰোহ হ'ব। দেৱতাই তেওঁক কৈছে যে এদিন আৰু এনিশাৰ বাবে গ্ৰিকহঁতে এই শিবিৰ পৰিৱৰ্তন কৰিব লাগে।

কপধৰ-প্ৰেৰিত সতৰ্কবাণীলৈ বাৰাজাই গুৰুত্ব প্ৰদান কৰিলে আৰু সকলো গ্ৰিক সৈন্যয়েই শিবিৰ এৰি অন্য এঠাইলৈ গৈ



এদিন-এনিশা যাপিলেগৈ।

যেতিয়া শিবিৰ খালী হৈ গ'ল, তেতিয়া ৰূপৰে প্ৰবোধৰ প্ৰকোষ্ঠলৈ সোমাল, আৰু তাত প্ৰবোধৰ পালেঙৰ তলত এমোনা সোণৰ মোহৰ থৈ দিলে, অ'ক মুহূৰ্ততে তাৰপৰা ওলাই আহিল।

তাৰ পাছত এজন যুদ্ধবন্দীক ধৰি লৈ আহি তাৰদ্বাৰা এখন জাল পত্ৰ লিখাই ল'লে। সেই জাল পত্ৰত মহাৰাজ মৰ্দনে প্ৰবোধলৈ লিখিছিল :

‘গ্ৰিছৰ বিৰুদ্ধে বিদ্ৰোহ কৰিবলৈ তুমি যিমানখিনি সোণ খুজিছিলো তোমালৈ, পঠোৱা হ’ল।’

যুদ্ধবন্দীজন যেতিয়া সেই পত্ৰখন লৈ ৰূপৰৰ আদেশমতে বাওণা হ’ল, তেতিয়া ৰূপৰৰ বিশ্বস্ত অমুচৰ এজনে ৰূপৰৰ আদেশত তাক বাটত হত্যা কৰিলে।

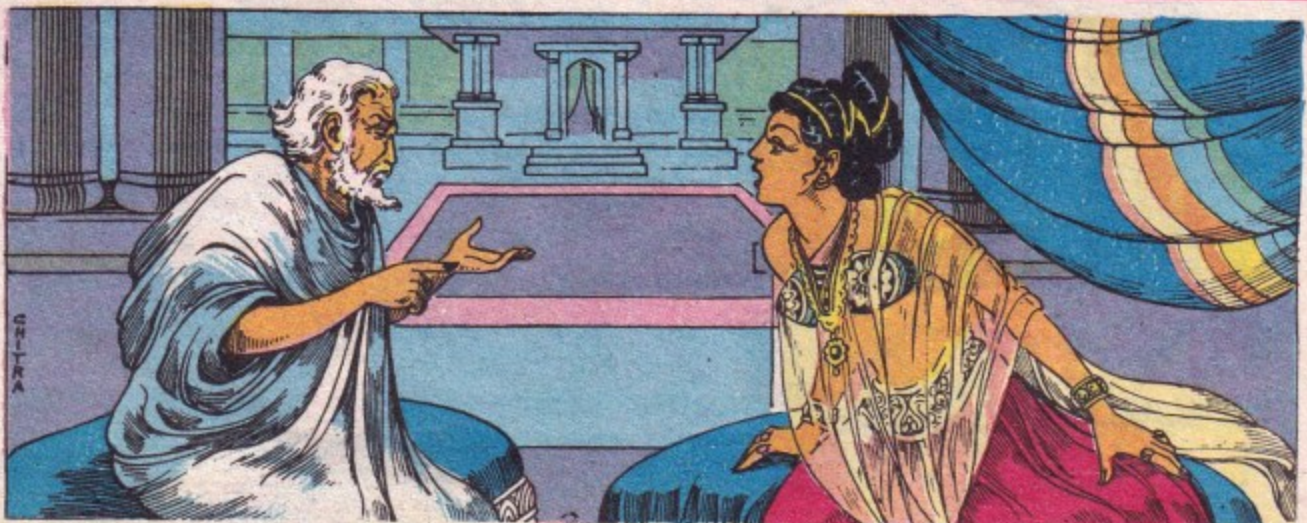
পাছদিন পুৱা সেই মৃত যুদ্ধবন্দীজনৰ জেপৰপৰা পত্ৰখন ওলাল আৰু ৰাৰাজাই

প্ৰবোধক মতাই অনাই এই বিষয়ে সোধ-পোছ কৰিলে আৰু সেই পৰিত্যক্ত শিবিৰত প্ৰবোধৰ প্ৰকোষ্ঠত থকা পালেঙৰ তলত পত্ৰত উল্লেখ কৰা মতে এমোনা সোণৰ মোহৰ বিচাৰি পোৱাৰ সংবাদ পালে। আৰু তাৰ পাছত বিচাৰত প্ৰবোধৰ প্ৰাণদণ্ড হ’ল। নিৰ্দোষী গ্ৰিক বীৰ প্ৰবোধক গ্ৰিক প্ৰথা মতে চটাচটে পাথৰ দলিয়াই বধ কৰা হ’ল।

আৰু এই সম্বাদ পাই প্ৰবোধৰ বৃদ্ধ পিতা ট্ৰয়লৈ লৰৰি আহিল আৰু ৰাৰাজাক শ্বশিলে, “মোৰ পুত্ৰক কিয় বধ কৰা হ’ল?”

ৰাৰাজাই কোনো কৈফিয়ৎ নিদিলে।

প্ৰবোধৰ পিতাক গ্ৰিছলৈ উভতি আহিল আৰু ট্ৰয়লৈ যোৱা গ্ৰিক সৈন্যহঁতে ট্ৰয়ৰ ছোৱালীবিলাকক বিয়া কৰোৱা বুলি বৰি ফুৰাত সেই বটনি ট্ৰয়লৈ যোৱা গ্ৰিছীয় সৈন্যহঁতৰ পত্নীহঁতৰ মাজত বনাগ্নিৰ দৰে তৌ তৌ কৰে জ্বলি উঠিল। [আগলৈ



হাঁহিৰ দুখ

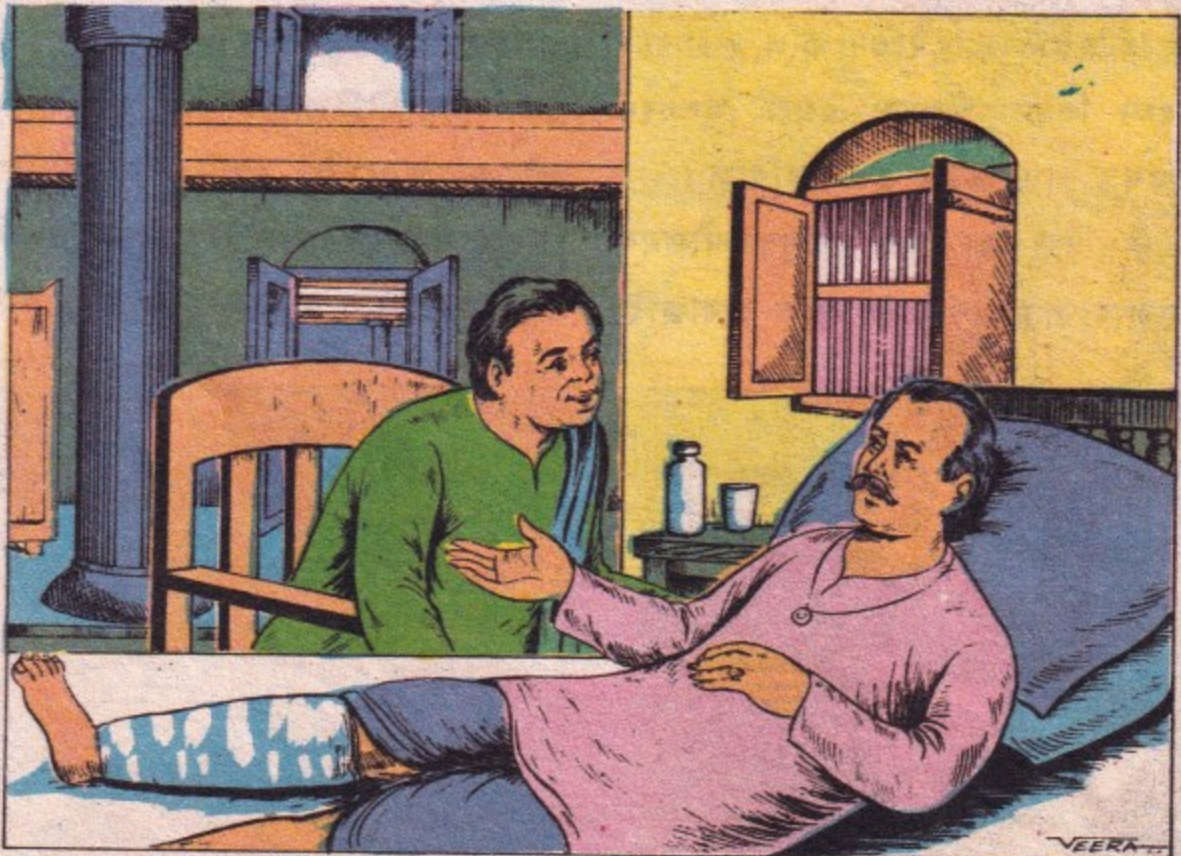
শ্রনপুৰৰ ধনিকৰাম বিৰাট ধনী মাহুহ। তেওঁ তেওঁৰ বিৰাট ব্যৱসায়ৰ দায়িত্ব বৰপুতেকৰ ওপৰত জাপি দি এতিয়া নিঃচিন্ত জীৱন অতিবাহিত কৰিব ধৰিছে।

এদিন ধনিকৰাম তেওঁৰ ঘৰৰ পিৰালিৰপৰা তললৈ পৰি গ'ল। ভৰিত দুখ পালে, আৰু ভৰিৰ চিকিৎসা কৰিবলগা হ'ল।

ধনিকৰামৰ দুৰ্ঘটনাৰ কথা শুনি ধনিকৰামৰ বন্ধু মগনৰাম বন্ধুক চাবলৈ আহিল আৰু কুশল-মংগল সোধাৰ অন্তত সুধিলে, “ইমান অসাৱধানী হ'লানো কিয়? পিৰালিৰপৰা তললৈ পৰি যোৱাটো—বৰ আচৰিত কথা নহ'লনে?”

“মন, কিনো কণ্ড তোমাক? যি হ'ল—কিয় হ'ল, কেনেকৈ হ'ল—এতিয়াও ভাবিলে আচৰিত হওঁ। সদায় ৰাতিৰ পৰতে খোৱা-বোৱাৰ অন্তত তামোল-পাণ খাওঁ, আৰু পিৰালিত বহি পিকাই বিছনাত শোওঁগৈ—এয়ে মোৰ প্ৰতিদিনীয়া অভ্যাস। কিন্তু কালি ৰাতি কিবা-কিবি ভাবি থাকোঁতে বিছনাৰ ওপৰত পিকাই পিৰালিৰপৰা তললৈ জঁপ মাৰি দিলোঁ।” ধনিকৰামে কেঁকাই-গেঁথাই ক'লে।

শুনি মগনে হো হোকৰে হাঁহি উঠিল। বন্ধু ধনিকে যে হাঁহিৰেও দুখ পাব পাৰে সেই কথা মতানৰ মনতে নপৰিল।





বিবেক

চুবন্ত বৈৰ্য্যশীল সহিষ্ণু বজা বিক্রমাদিত্য
তথাপি তেওঁৰ প্ৰতিজ্ঞাত অটল হৈ
থাকিল আৰু পুনৰ সেই সুপ্ৰাচীন গছ-
পৰা সেই মৃতদেহটো নমাই আনি ভূত-
প্ৰেতৰ আবাসস্থল মৰিশালিলৈ বুলি গৈ
থাকিল। তেতিয়া মৃতদেহটোৰ মাজত
থকা বেতালে কৈ উঠিল, “হে ৰাজন্, তুমি
এখন দেশৰ সৰ্বম্বতন্ত্ৰ বজা, আৰু লাগ
বুলিলেই যিকোনো সুখ পাবা। তথাপি
কিয় নিজক যুগ যুগ ধৰি লিপ্ত কৰি ৰাখিছা
যে—সেই বহুস্ত আজিও উদ্ধাৰ নহ’ল।
এই কথা জানি থোৱা যে—যোগ্যভোগ্য
বসুন্ধৰা। তুমি যদি নিজে নিজেই অযোগ্য
হৈ থাকা তোমাক তোমাৰ যোগ্য স্থান
দিব পৰা কোনো নোলাব। এই বিষয়ে মই
তোমাক বজা চিত্ৰসেনৰ কাহিনী ক’ম।”
এই বুলি কৈ, বেতালে ক’বলৈ ধৰিলে :

‘বেতাল-কথা’



চিত্রসেন আছিল সুপ্রাচীন মগধদেশৰ
ৰজা। তেওঁ আছিল অতি বিলাসপ্ৰিয়।
নৃত্য-গীতত বিভোৰ হৈ থাকি তেওঁ জীৱন
অতিবাহিত কৰিছিল আৰু তাৰ ফলত
শাসন-ব্যৱস্থা শিথিল হৈ পৰিছিল।

এদিন মহামন্ত্ৰী ময়ূৰধ্বজে মহাৰাজক
ক'লে যে দেশৰ শাসন-ব্যৱস্থাৰ অৱনতি
লক্ষ্য কৰা হৈছে আৰু প্ৰজাবৰ্গও দুখতে
কাল যাপিছে। মহাৰাজে যদি এইপিনে
চকু নিদিয়, তেনেহ'লে দেশত ঘোৰ
দুৰ্দিনে মূৰ দাঙিব। এনে দেশৰ অৱস্থা
ছদ্মবেশত ওলাই মহাৰাজে নিজেই প্ৰত্যক্ষ
কৰিব লাগে।

মহামন্ত্ৰীৰ পৰামৰ্শ মহাৰাজে ভালেই
পালে আৰু সেই দিনাই ৰাতিৰ পৰতে
ছদ্মবেশ ধাৰণ কৰি ওলাল তেওঁ।

এইদৰে কেইবাদিনো ওলাই তেওঁ
দেখা পালে শাসনৰ অকাৰ্য্যকাৰিতাৰ
সুযোগত মূৰ দাঙি উঠা দুৰ্নীতিৰ
ৰাক্ষসীৰূপ। তেওঁ বহু সংখ্যক ৰাজকৰ্ম-
চাৰীক দুৰ্নীতিৰ বিষয়ে সতৰ্ক কৰিলে
আৰু মহাৰাজৰ ছদ্মবেশত ওলেৱাৰ কথা
প্ৰচাৰ হৈ পৰাত দুৰ্নীতি কিছু পৰিমাণে
কমিল। কিন্তু দুৰ্নীতি হ্ৰাস হোৱাৰ ফলতে
দেশৰ শাসন-ব্যৱস্থা সুদৃঢ়-সুস্থিত নহ'ল,
প্ৰজাবৰ্গৰ অৱস্থাবো পৰিৱৰ্তন নহ'ল।

মহামন্ত্ৰী তেতিয়া দুশ্চিন্তিত হ'ল,
আৰু এদিন তেওঁ এই বিষয়ে সুবুদ্ধি
বিচাৰি অৰণ্যবাসী ৰাজৰ্ষি জনকসেনৰ
ওচৰলৈ গ'ল।

জনকসেন আছিল অতি বৃদ্ধ—মগধ
ৰাজবংশীয়। ৰাজসুখৰ প্ৰতি বৈবাগ্য-
হেতুকে তেওঁ প্ৰাসাদ এৰি অৰণ্যবাসী
হৈছিল। জনকসেনৰ কথা মগধৰাজ
চিত্ৰসেনৰ পক্ষে আছিল এক অৱশ্যপালনীয়
বিষয়। মহামন্ত্ৰীৰ সনিৰ্বন্ধ অনুবোধত
সংসাৰ-ত্যাগী জনকসেন যেতিয়া মগধৰ
ৰাজধানীত পদাৰ্পণ কৰিলে, তেতিয়া
মহাৰাজ চিত্ৰসেনে আনুৰিকভাৱেই তেওঁক

সমাবোধে অভ্যর্থনা কৰিলে।

বৃদ্ধ জনকসেনে চিত্রসেনক ক'লে,
“পুত্ৰ, তোমাৰ বিনম্ৰতা প্ৰকৃততেই
প্ৰশংসনীয়। কিন্তু—তোমাৰ প্ৰজাবৰ্গ
দুখতে থকা যেন পাইছোঁ। তুমি তোমাৰ
পুত্ৰৰ প্ৰজাবৰ্গলৈ ঠিকমতে দৃষ্টি দিব
পৰা নাইনে?”

ৰাজমুখত্যাগী বৃদ্ধ অৰণ্যবাসী তপস্বী
জনকসেনৰ প্ৰশ্নত মহাৰাজ চিত্রসেন
কিঞ্চিত্ত বিচলিত হ'ল, কিন্তু তেওঁ নিজক
চম্ভালি ল'লে আৰু ক'লে, “মই ছদ্মবেশ
ধাৰণ কৰি দুৰ্নীতিক প্ৰত্যক্ষ কৰি তাৰ
মূলোচ্ছেদ কৰাত বহুলাংশে কৃতকাৰ্য্য
হৈছোঁ। আৰু যে কি কৰণীয়, ভাবি
উলিয়াব পৰা নাই। মোৰ এতিয়া—
আনকি মোৰ মন্ত্ৰিবৰ্গৰ আৰু বিশ্বস্ত
অনুচৰবৰ্গৰ ওপৰতো সন্দেহ হৈছে।
আপুনি কিবা এটা পৰীক্ষাৰ যোগেদি এই
বিষয়ে কি কৰণীয় তাৰ নিৰ্ণয় দিয়ক।”

কিন্তু ৰজা চিত্রসেনৰ এই প্ৰস্তাৱত
জনকসেন সন্মত নহ'ল লাক তেওঁ ক'লে,
“ৰজা যেতিয়া সমৰ্থ হ'ব, তেতিয়া তেওঁৰ
কি মন্ত্ৰী কি অনুচৰ—সকলোটিয়েই সঠিক
কাম কৰিব। তুমি যেতিয়া ছদ্মবেশত
ওলাবা, তেতিয়া মনত ৰাখিবা যে—তুমি
লোক-কল্যাণৰ বাবে হৈ ওলাইছা।



ৰাজকৰ্মচাৰীহঁতৰ দুৰ্নীতি বন্ধ কৰিব লাগিব
ঠিকেই, কিন্তু জন-কল্যাণ তাতো—কৈ
গুৰুত্বপূৰ্ণ। ঠিক আছে, মই এতিয়া বিদায়
লৈছোঁ; কিন্তু এবছৰৰ অন্তত, কোনোবা
দিনা কোনোবা ঠাইত তোমাৰ সৈতে
পুনৰ দেখা কৰিম।” এই বুলি কৈ, বৃদ্ধ
অৰণ্যবাসী জনকসেন গুচি গ'ল।

তেতিয়াৰপৰা চিত্রসেনে সপ্তাহত
এদিনকৈ হ'লেও ছদ্মবেশ ধাৰণ কৰি
ওলাইছিল আৰু তেওঁৰ প্ৰজাবৰ্গৰ বিভিন্ন
দুখ দুৰ্দশাৰ কথা জানিছিল। সেইবোৰ
দুখ-দুৰ্দশা দূৰ কৰাৰ উপায়ৰ কথাও
চিন্তিছিল। কিন্তু তেওঁ নিজে ভোগ-



বিলাসবপবা আঁতৰি আহিব পৰা নাছিল।

এইদৰে, চাওঁতে চাওঁতে এবছৰ পাৰ হওঁ হওঁ হ'ল। এদিন তেওঁ তেওঁৰ শয়ন কক্ষতে কোমল শয্যাত শুই শুই নৃত্য-গীত উপভোগ কৰি আছিল, মাজে মাজে হাত-চাপৰিৰে আৰু মুখেৰেও 'বাঃ' 'বাঃ' কৰি নৃত্য-গীতৰ মাধুৰ্য্যৰ শলাগ লৈ আছিল, আৰু ঠিক এনেতে বৃদ্ধ জনকসেন চিত্ৰসেনৰ শয়ন-কক্ষলৈ সোমাই আহিল।

বৃদ্ধ জনকসেনক দেখা পায়েই মহাবাজ চিত্ৰসেন শোৱাবপৰা থক-মককৈ উঠি বহিল আৰু শয্যা এৰি নামি আহি বৃদ্ধ জনকসেনক সাষ্টাংগে প্ৰণাম কৰিলে।

জনকসেনে কিকিত বিতুষ্টৰ ভাবেৰে ক'লে, "তোমাৰ ৰাজ্যৰ অৱস্থাৰ কোনো বিশেষ পৰিৱৰ্তনৰ কথা যোৱা এবছৰত শুনা নাই। এবছৰৰ আগতে তোমাক যি কথা কৈছিলোঁ, তুমি মন দি শুনা নাছিলানে?" মোৰ সেই কথা জনকসেনে টান মাতেৰে ক'লে।

চিত্ৰসেনে সংকুচিত ভাবেৰে ক'লে, "সিদিনা ছদ্মবেশত ওলাই পালোঁ এজন বেমাৰীক, আৰু সেইজনৰ চিকিৎসাৰ বন্দৱস্ত কৰাৰ উপৰিও আৰ্থিক সাহায্যৰ বন্দৱস্তও কৰি দিলোঁ। তথাপি যদি আপোনাৰ আজ্ঞা পালন কৰা নাই বুলি ভাবে—মোৰেই দুৰ্ভাগ্য।"

"তুমি যে বেমাৰী মানুহজনৰ যথাযোগ্য চিকিৎসাৰ বন্দৱস্ত কৰিছিলি বা আৰ্থিক সাহায্য দিছিলি—সেই কথাটো মোৰ সন্দেহ নাই; কিন্তু তোমাৰ ছদ্মবেশ কেনেকুৱা আছিল ক'বানে?" জনকসেনে চিত্ৰসেনক সুধিলে।

"হুখীয়া হালোৱা এজনৰ ছদ্মবেশ।" চিত্ৰসেনে ক'লে।

"হুখীয়া হালোৱা — মগধত ঢেৰ আছে। গতিকে—এই বেশক ছদ্মবেশ বুলি ক'ব নোৱাৰি।" জনকসেনে ক'লে।

বিবুদ্ধিত পৰা যেন হৈ চিত্ৰসেনে

ক'লে, “ছুখীয়া হালোৱাৰ বেশ মোৰ কাৰণে ছদ্মবেশ নহয়—? তেনেহ'লে আপুনিযেই কওক, কি বেশ ল'লে ছদ্মবেশ ধাৰণ কৰা হয়

জনকসেনে হাঁহিলে আৰু ক'লে, “তুমিও মগধৰ প্ৰজাবে এজন। গতিকে প্ৰজাৰ বেশ ধাৰণ—ছদ্মবেশ নহয়। আৰু ছদ্মবেশ ধাৰণৰ অৰ্থ যদি হয় কোনোবা ‘এজনৰ’ উপকাৰ সাধন, তাক জন-কল্যাণ বুলি ক'ব নোৱাৰি। ছদ্মবেশী বজাৰ দৃষ্টি বান্ধিক নহয়, সামগ্ৰিকহে হ'ব লাগে।”

এইবাৰ চিত্ৰসেনে নিজৰ ক্ৰটিৰ কথা উপলব্ধি কৰিলে আৰু ক'লে, “আগলৈ মই নিশ্চয় জন-কল্যাণমূলক আঁচনি ল'ম।”

এই কাহিনী কোৱাৰ অন্তত বেতালে বিক্ৰমাদিত্যক পুনৰ ক'লে, “হে ৰাজন্! বিলাসী চিত্ৰসেনৰ মাজত হোৱা পৰিৱৰ্তন মন কৰিবলগীয়া, আৰু এই পৰিৱৰ্তন অভিনন্দনযোগ্য। কিয়নো মহাৰাজ চিত্ৰসেন আছিল বিলাস-বৈভৱৰ মোহত ডুবি থকা এজন অযোগ্য বজা। কিন্তু ৰাজসুখত্যাগী বৃদ্ধ অৰণ্যবাসী জনকসেনৰ এই বিষয়ক কথা-বাৰ্তাৰ মাজত গঠনমূলক ইচ্ছাৰ উপৰিও, তেওঁৰ কথাৰ মাজত থকা পৰম্পৰবিৰোধিতা মন কৰিবলগীয়া। বজা এগৰাকীও তেওঁৰ নিজৰ দেশৰ প্ৰজা,



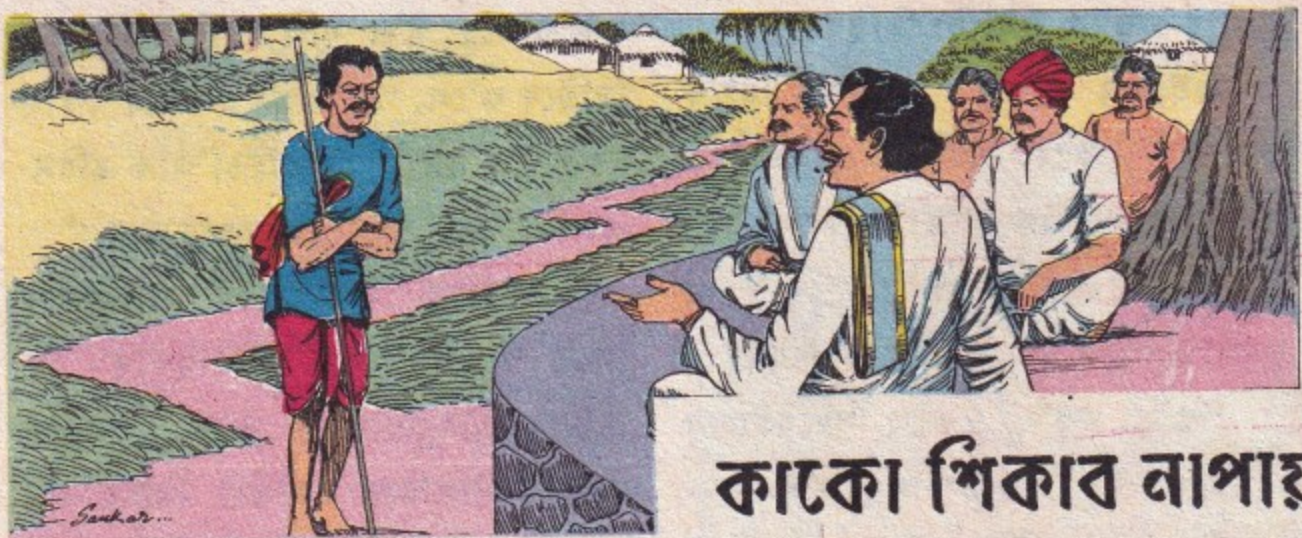
তথা নাগৰিক। কাৰ্যসিদ্ধিৰ বাবে তেওঁ যিকোনো ভেশ ল'ব পাৰে। কিন্তু এই বিষয়ে জনকসেনৰ মতামত অতি অদ্ভুত আৰু অৰ্থহীন। তেওঁৰ বক্তব্য অনুসাৰে বজা এগৰাকীয়ে ৰাক্ষস বা দেৱতা ভেশহে ল'ব লাগে; কিয়নো, মাত্ৰ এই ছুই শ্ৰেণীহে বজা এজনৰ প্ৰজা নহয়। এতিয়া কথা হ'ল—অভিজ্ঞ বৃদ্ধ জনসেনে জানি-বুজিও কিয় এনেকুৱা আঁচৰণ কৰিছিল চিত্ৰসেনৰ সৈতে? মোৰ এই জটিল প্ৰশ্নৰ সঠিক উত্তৰ জানিও যদি নিদিয়া, তোমাৰ মূৰ ফাটি চাবিওফাল হ'ব—ইফাল-সিফাল নহ'ব বুলি সঠিককৈ জানি থোৱা।”

বেতালৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত বিক্ৰমাদিত্যই ক'লে, “জনকসেন যে এগৰাকী ৰাজৰ্ষি, সেই কথাটো আমি বিস্মৃত হোৱাটো উচিত নহ'ব। ৰাজৰ্ষি এজনৰ বক্তব্যৰ এটা স্তৰ আছে, আৰু সেই স্তৰ ৰাজৰ্ষি জনকসেনৰো নথকা নাছিল, আৰু তেওঁ তেওঁৰ যোগ্য বক্তব্যয়েই ৰজা চিত্ৰসেনৰ আগত দাঙি ধৰিছিল। গতিকে—তেওঁৰ বক্তব্যখিনিক বাক্-চাতুৰ্য্য বুলি ভবাটো ভুল, আৰু তেওঁৰ বক্তব্যৰ মাজত পৰস্পৰ বিৰোধিতাৰ মূল্যায়নো ভুলেই। তেওঁ চিত্ৰসেনক এই কথা বুজাব খুজিছিল যে দেশ এখনত বিভিন্ন ধৰণৰ নাগৰিক থাকে, আৰু সেই নাগৰিকসকলৰ মাজত যিজন সৰ্বাধিক যোগ্যতাসম্পন্ন হয়, তেওঁ দেশৰ শাসনৰ দায়িত্ব লয়, আৰু—সেই জনক ৰজা বুলি অভিহিত কৰা হয়। বৃদ্ধ জনকসেনে ইয়াকে ক'ব খুজিছিল যে এগৰাকী ৰজাৰ পক্ষে মুক্তদৃষ্টিসম্পন্ন

হোৱাৰ গুণাৱলী আৱশ্যক কৰাটো একান্ত আৱশ্যকীয় কথা, যাৰ অবিহনে ৰজা এগৰাকী প্ৰজামংগলকাৰী হ'ব নোৱাৰে। জনকসেনে তেওঁ এবছৰৰ আগতে কৈ যোৱা মতেই ৰজা চিত্ৰসেনৰ ওচৰলৈ আহিছিল, আৰু চিত্ৰসেনক নৃত্য-গীতৰ অলস স্ৰোতত উটি গৈ থকা দেখা পাই আমনি পাইছিল, আৰু চিত্ৰসেনক মূৰ্ছকৈ হ'লেও সঠিকভাৱেই ককৰ্থনা কৰিছিল আৰু বিবেকৰহিত নোহোৱা চিত্ৰসেনৰ বিবেক জাগ্ৰত হৈছিল। বুদ্ধিশালী চিত্ৰসেনে তেতিয়াহে নিজৰ ক্ৰটিৰ বিষয়ে সচেতন হৈছিল। গতিকে—বৃদ্ধ জনকসেনে যে সঠিক আচৰণ কৰিছিল, সেই কথাত সন্দেহৰ থল নাই।”

পুনৰ এবাৰ ৰজা বিক্ৰমাদিত্যৰ মৌনতা ভংগ কৰাত সক্ষম হোৱাত বেতালে পুনৰ মৃতদেহটো লৈ সাউৎকৰে গুচি গ'ল সেই সুপ্ৰাচীন বৃক্ষজোপালৈ। [কল্পিত





কাকো শিকাব নাপায়

এদিন আবেলিপৰতে বতনপুৰ গাঁৱৰ মহলদাৰ মহীধৰ মহলীয়া আৰু গাঁৱৰ অন্তান্ত মুখাফুটা কেইজনমানে মেল মাৰি আছিল। তেতিয়া আন এখন গাঁৱৰ কোনোবা এজন মানুহে বেগাই আহি আন মহীধৰ মহলীয়াক প্ৰণাম কৰিলে আৰু ক'লে, “মালিক, আপোনালৈ এটি শুভ-সম্বাদ কঢ়িয়াই আনিছোঁ, আপোনাৰ এটি নাতি ল'ৰা উপজিল।” কামকৰা মানুহ বীৰবাহাহুৰে ক'লে।

শুনি মহলদাৰৰ মনত মহা আনন্দ। তেওঁ টকা এটি বীৰক দিলে আৰু ক'লে, “তুমি এতিয়াই আমাৰ ঘৰলৈ যোৱা আৰু ঘৰবপৰা এখন ডাঙৰ চাই পাচি লৈ পাচিখনৰে সৈতে বঘু মিছিৰৰ মিঠাইৰ দোকানলৈ আহা, মোক তাতেই পাবা।”

মহলদাৰে সকলোকে মিঠাই খুৱাব। মিঠাইৰ দোকানী বঘুৱে—বঘু মিছিৰে মহলদাৰক দেখা পালেই কৈ উঠিল, “আহক—আহক—মহলদাৰ ডাঙৰীয়া, আপুনি আমাৰ দোকানত পদধূলা দিলেযে—ভাগ্যৰ কথা!”

“শুনা, তোমাৰ দোকানত লাড়ু, যিমানবিধৰ আছে, প্ৰতিবিধ এশকৈ, আৰু দহসেবমান জিলাপী লাগে মোক। মিঠাইখিনি—টাট্কা হ'ব তো—?” মহলদাৰে সুধিলে।

“ক'ব লাগিছেনে আৰু—? টাট্কাৰো টাট্কা। ইয়াত বনালোঁ তাতে দিলোঁ, বছ, কেমিনিটমানৰহে ইফাল-সিফাল।”

তাৰ পাছত মিঠাইৰ দৰ-দামৰ কথা হ'ল, মহলদাৰে বৰ বেছি দৰাব যে ভাল

নাপায়—ক'লে কথাটো মিছিৰক।

এইবোৰ কথাৰ মাজতে মিঠাই বনোৱাৰ কষ্টৰ কথাও চলি থাকিল মহলদাৰে আচৰিত মানি মিছিৰক ক'লে, “মিছিৰ, এই লাড়ুবোৰ সজাই থৈছা ইমান সুন্দৰকৈ, ঢেৰ সময় লাগিল নিশ্চয়?”

“আক নক'ব, কেৱল সময়েইনে? পৰিশ্ৰমো ঢেৰ। আচল কথা হ'ল যে—মিঠাই বনাওঁতে যিমান সময় যায়, সজাই থওঁতে তাৰ তিনি-চাৰিগুণ সময় লয়।” বঘু মিছিৰে ক'লে, “কি কৰিম, মোক সহায় কৰোঁতা কোনো নাই। এইবোৰ বনোৱাতে দুই বাতি।” মিছিৰে নিজৰ পৰিশ্ৰমৰ কথা অকপটে মহলদাৰক ভাঙি-পাতিয়েই ক'লে।

শুনি মহলদাৰে অবাক মানি ক'লে এইবোৰ কামৰ বিষয়ে আমাৰ ধাৰণাই নাছিল, আজিহে হ'ল।”

“কেৱল সেই দুই বাতিৰ পৰিশ্ৰমেৰেই

সকলো হৈ গ'ল বুলি ভাবিছেনে? বঘু মিছিৰে ক'লে, “সেইবোৰ হাতেৰে পকাই ঘূৰণীয়াকৈ সজাই থোৱাতো আক এদিন-এবাতি, তাৰ পাছতহে বেচাৰ কথা।”

তিমানতে মস্ত ডাঙৰ পাচিখনৰে মৈতে বীৰেও দোকান পাইছিলহি। বঘু মিছিৰে বীৰবাহাদুৰক ক'লে, “ইয়াত ধোৱা, এইখিনিত, তেতিয়া মিঠাইখিনি ভৰাবলৈ সুবিধা হ'ব।”

মহলদাৰে কৈউঠিল, “নহয়হে মিছিৰ, মই এইবোৰ মিঠাই নলওঁ, কিয়নো এইবোৰ টাট্কা তো নহয়েই, কমেও তিনি-দিনীয়া বাহী, টাট্কা মিঠাইহে লাগে।”

এইবাৰহে মিছিৰে নিজৰ ভুল বুজি পালে। কথাই-কথাই যে মহলদাৰক মিঠাই বনোৱাৰ কিটিপৰ কথা কৈ দিছিল, এয়া তাৰেই পৰিণাম।

কিটিপ যে কাকো শিকাৰ নাপায় যে —এতিয়াহে মিছিৰে গমিলে।



বান্দৰ-লাঠী

আমাৰ দেশৰ অত্যন্তম ফুলৰ গছ হ'ল এই 'বান্দৰ লাঠী'। আচলতে নামটো বান্দৰ-লাঠী নহয়, 'অমলতাছ'। পিছে—এই ফুল বা ফুলৰ গছৰ কোমল ঠাৰিবোৰ বান্দৰে খাই ভাল পায় বাবে, বিশেষকৈ উত্তৰপ্ৰদেশ-বিহাৰত ইয়াক 'বান্দৰ-লাঠী' বুলি কোৱা হয়। ইউৰোপত এই ফুলৰ নাম 'লেবৰ্নম'; যদিও এই ফুল প্ৰকৃত লেবৰ্নমতকৈ ডাঙৰ আকাৰৰ (৩০—৪০ ছে. মি.), আৰু দেখাতো অধিক ধুনীয়া। ফেব্ৰুৱাৰি আৰু মাৰ্চৰ মাজত এই ফুলৰ গছৰ পাত সবে, তাৰ পাছত আকৌ এপ্ৰিল-মে'ত নতুন পাত ওলায় নতুন ঠাৰিও ওলায়।

সাধাৰণত: ১,৫০০ মিটাৰ উচ্চতাত এই ফুল পাৰ্ৱত্য অঞ্চলত অধিককৈ পৰিলক্ষিত হয়। এই ফুলৰ গছ ১২—১৫ মিটাৰলৈকে ওখ হয়, আৰু ঠাৰিবোৰৰ চাৰিওফালে খোপাখোপে ফুল ফুলে।

এই ফুলগছত ওপজা ফলৰ দৈৰ্ঘ্য ৬০—১০০ মিটাৰ, বৰণত ক'লা। একোজোপাত এশতকৈও অধিক ফল ওলমি থকা দেখা যায়। এই ফলৰ শাহ বিশেষ বিশেষ দৰৰ প্ৰস্তুত কৰাৰ কামত ব্যৱহৃত হয়। আগতেই কোৱা হৈছে যে, বান্দৰবোৰে বৰ জুতি লগাই এই ফুলগছৰ ফল-ফুল-ঠাৰিবোৰো খায়।

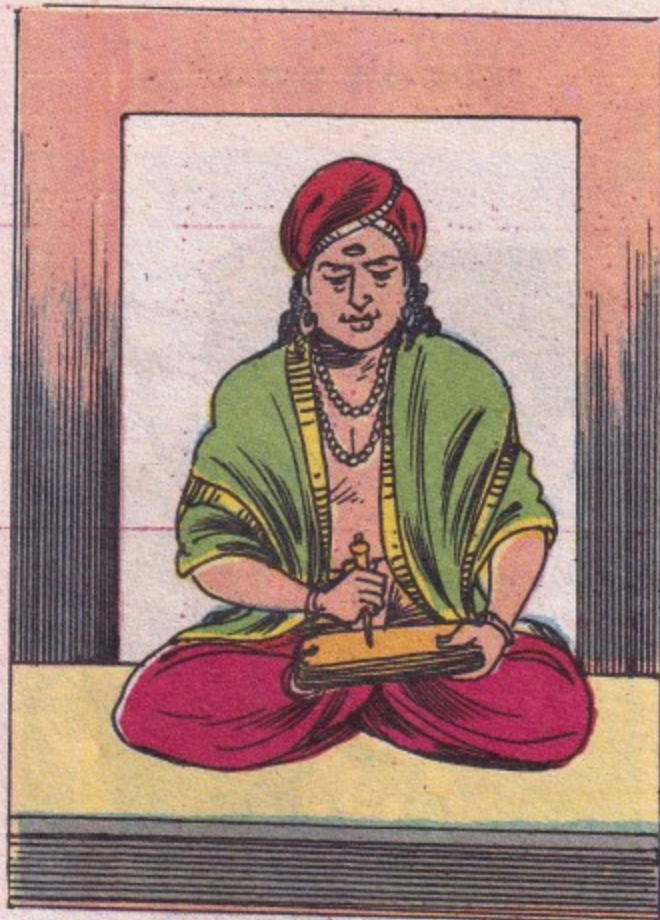
বৃক্ষ-শাস্ত্ৰত এই 'অমলতাছ' গছক 'ক্যাছিয়া এছ্টিউল্যা' বুলি কোৱা হয়। হিন্দী আৰু বাংলা-ভাষাত ইয়াক 'অমলতাছ', মৰাঠীত 'ভাৱা', তামিল আৰু মালয়ালমত 'কোন্নৈ' বুলি কোৱা হয়। কেবলত এপ্ৰিলমহীয়া 'বিষুক্কনি' পৰ্বৰ উৎসৱ উপলক্ষ্যে এই ফুল পূজাৰ কাৰণে ব্যৱহৃত হয়।

দিল্লী, কলিকতা, মুম্বই (বম্বে), মাদ্ৰাজ আদি মহানগৰীৰ ৰাজআলিবোৰ সজাবলৈ ভালেমান ৰাজআলিৰ ছুয়োকায়ে এই 'অমলতাছ' ফুল গছ বোৱা হৈছে। এই ফুল নগৰীৰ শোভাবৰ্দ্ধক।

বম্বেত এই ফুলৰ আদি নাম 'লেবৰ্নম'ক ব্যৱহাৰ কৰি 'লেবৰ্নম বোড' হোৱাটো মনকবিলগীয়া!



সুপ্রাচীন নাট্যকাৰ



ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰতৰ ৰচনাকাল কেইবাসহস্ৰ বছৰ হ'ল। কিমান পুৰুষখৰি যে ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ পঠন-পাঠন হৈছে তাৰ হিচাপ লোৱা টান, আৰু ৰামায়ণ মহাভাৰতৰ আকৰ্ষণ আজিও অব্যাহত। এই দুখন মহাকাব্যৰ আলমত বিভিন্ন ভাৰতীয় ভাষাত কিমান যে গ্ৰন্থ ৰচিত হৈছে—তাৰো সঠিক হিচাপ পাবলৈ নাই। এই মহাকাব্যদ্বয়ৰ আলমত ভালেমান নাটকও ৰচিত হৈছিল। সংস্কৃত ভাষাৰ সুপ্রাচীন নাট্যকাৰ আছিল ভাস। ভাসে ৰামায়ণ-মহাভাৰতৰ আধাৰত অনেক নাটক ৰচনা কৰিছিল।

ভাসৰ জীৱনবৃত্তান্ত বিশেষ একো পৰিষ্কাৰ নহয়। মহাকবি কালিদাসে ভাসৰ বিষয়ে অতি প্ৰশংসনীয়ভাবে

উল্লেখ কৰিছিল। অন্য কিছুমান সুপ্রাচীন গ্ৰন্থতো ভাস-ৰচিত 'স্বপ্ন বাসৱদত্তা' নামৰ নাটকৰ উচ্চ প্ৰশংসা পৰিলক্ষিত হয়। কিন্তু ১৯১২ চনৰ আগলৈ আমি ভাসৰ নাটকসমূহৰ প্ৰত্যক্ষ পৰিচয় পোৱা নাছিলোঁ, কিয়নো সেইসমূহ তেতিয়ালৈকো আৱিষ্কৃত হোৱা নাছিল।

১৯১২ চনত, কেবলৰ অন্ততম খ্যাতিমান বিদগ্ধ পণ্ডিত, পণ্ডি গণপতি শাস্ত্ৰী মহোদয়ে কিছুমান তালপত্ৰত লিখিত পাণ্ডুলিপি আৱিষ্কাৰ কৰিলে, আৰু সেই তালপত্ৰীয়া পাণ্ডুলিপিত 'স্বপ্ন বাসৱদত্তা' আৰু অন্যান্য বাৰখন নাটক লিখিত অৱস্থাত পোৱা গ'ল।

ভাস কোন যুগৰ আছিল? খুব সম্ভৱতঃ—৪ৰ্থ বা ৫ম খৃষ্টপূৰ্ব শতিকাত, যোঁতীয়া সমগ্ৰ ভাৰতত সংস্কৃত ভাষা প্ৰচলিত আছিল। তেওঁ ভাৰতৰ কোন প্ৰদেশত বসবাস কৰিছিল—সেই কথা অনুমানৰো উপায় নাই।

এক পুৰাণ গাথাৰ আধাৰত ৰচিত 'স্বপ্ন বাসৱদত্তা'ৰ সংক্ষিপ্ত কাহিনী হ'ল : বংসদেশৰ যুৱৰাজ উদয়নে উজ্জয়িনীৰ অপকপা সুন্দৰীশ্ৰেষ্ঠা বাসৱদত্তাক বিবাহ কৰালে আৰু তাৰ পাছত তেওঁ অহোৰাত্ৰি সুখলিপ্সাময় বিলাসত মগ্ন হৈ পৰিল।

ৰাজ্যৰ অৱস্থাৰ প্ৰতি, প্ৰজাৰ দুখ-দুৰ্দশাৰ প্ৰতি যুৱৰাজ উদয়ন সম্পূৰ্ণ উদাসীন। তেওঁক লাগে কেৱল নিজৰ ভোগ-স্পৃহাৰ বাবে বিলাস-সামগ্ৰী। গতিকে—ৰাজ্যত দুখ-দাৰিদ্ৰ্যৰে উপৰিও হাহাকাৰ-ধ্বনি বিয়পি পৰিল।

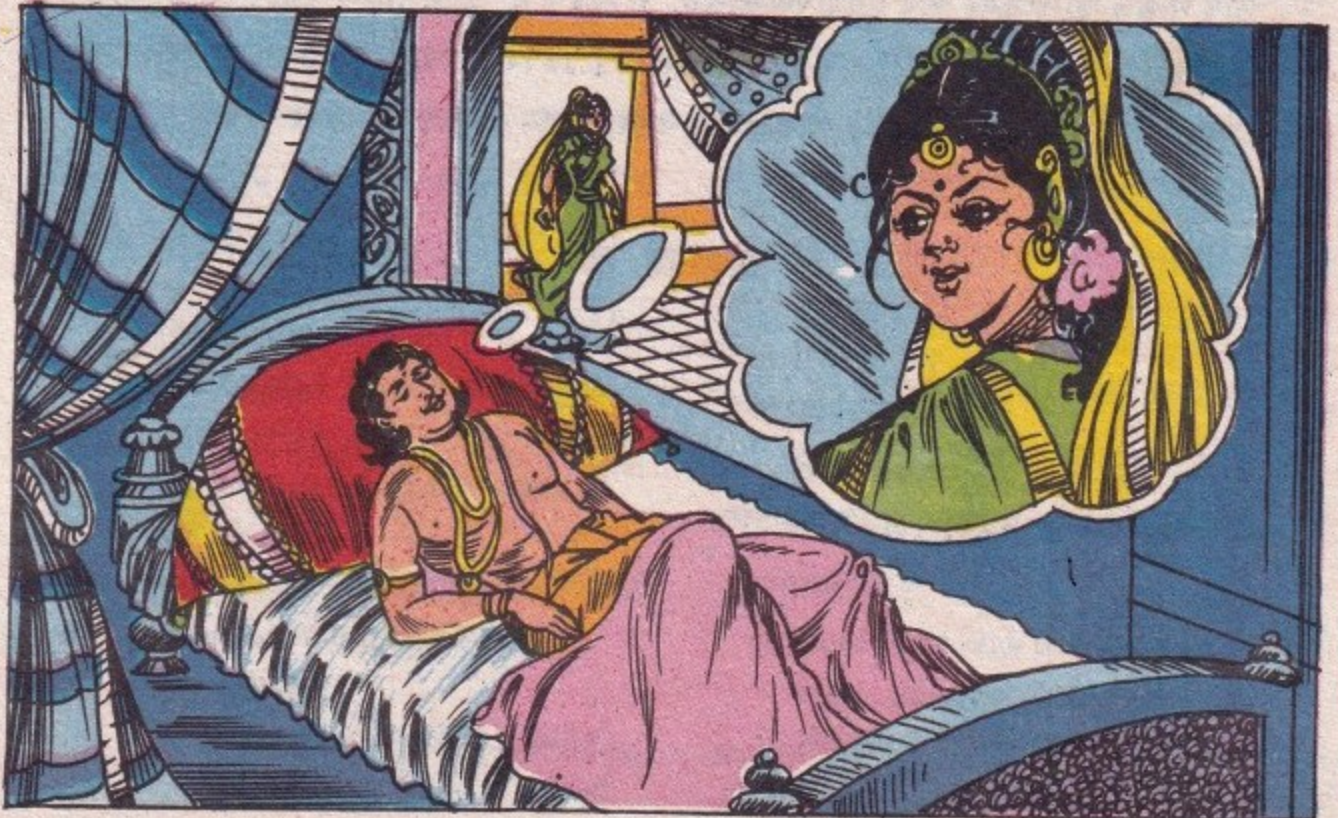
এনে পৰিস্থিতিৰ সুযোগত এক শত্ৰু-বজ্জাই বংসদেশ আক্ৰমণ কৰি দেশৰ অৰ্ধাংশ সহজেই অধিকাৰ কৰি ল'লে, বংসদেশৰ বিজ্ঞ মহামন্ত্ৰীয়ে ভাবি চালে যে—যেনেকৈয়েই নহওক—বাসৱদত্তাক যুৱৰাজৰপৰা বিছিন্ন কৰিব কৰিব লাগিব। কিয়নো এই কামটি কৰিব নোৱাৰিলে বংসদেশৰ ধ্বংস অনিবাৰ্য্য। গতিকে—মহামন্ত্ৰীয়ে এই পৰিকল্পনা কাৰ্য্যকৰী কৰিবলৈ দেহে-কেহে সাজু হ'ল।

কিছুদিনৰ অন্তত এদিন বাসৱদত্তা কিবা কামত প্ৰাসাদৰপৰা ওলাল আৰু মহামন্ত্ৰীয়ে তেওঁৰ অতি বিশ্বস্ত হুজুৰমান

অমুচৰৰ সহায়ত অতি নিপুণ কৌশলৰে আৰু সাৱধানতাৰে বাসৱদত্তাক বন্দী কৰি এই কথা সমগ্ৰ দেশত প্ৰচাৰ কৰি দিলে যে বাসৱদত্তা জুইত পুৰি মৰিল।

বাসৱদত্তাৰ মৃত্যু-সম্বাদ পায়েই উদয়ন শোকাবুল হ'ল, কিন্তু বাসৱদত্তাৰ স্মৃতিৰ বিস্মৃতিৰ বাবে হেৰুৱা ৰাজ্যাংশ পুনৰ উদ্ধাৰত মন দিলে আৰু এই কামটি সাফলতাৰে সম্পন্ন কৰিলে। আৰু এই কামৰ লগে লগেই সুশাসনৰ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰি দেশৰ পূৰ্বসমৃদ্ধি ঘূৰাই আনিলে।

এনিশা তেওঁ বাসৱদত্তাক সপোনত দেখা পালে আৰু সপোন যেতিয়া ভাগিল, তেতিয়া প্ৰকৃত বাসৱদত্তাকে সোঁশৰীৰে তেওঁৰ সমুখত দেখা পাই প্ৰথমতে সপোন বুলিয়েই ভাবি পাছত বাস্তৱতাক উপলব্ধি কৰিলে। ৰাজকাৰ্য্যলৈ উদয়নৰ পূৰ্বস্পৃহা দেখি মহামন্ত্ৰীয়েই বাসৱদত্তাক পুনৰ উদয়নৰ লগত মিলাই দিছিল।



জা নি ব ল গী য়া

১. মাউন্ট এভারেস্ট কোনে কেতিয়া জয় কৰিছিল ?
২. প্ৰথম খুটোন্ধকালত ভাৰতলৈ অহা যিশুখৃষ্টৰ শিষ্য এগৰাকী কোন আছিল ?
৩. ভাৰতৰ ছুপ্ৰিম ক'ৰ্টৰ প্ৰথমগৰাকী মহিলা বিচাৰপতি কোন ?
৪. ব্যাভ্ৰক কেতিয়াবপৰা জাতীয় পশু ৰূপে ঘোষণা কৰা হৈছিল ?
৫. টাইপৰাইটাৰ কোনে—কেতিয়া আৱিষ্কাৰ কৰিছিল ?
৬. সপ্তসাগৰৰ কি কি নাম ?
৭. চণ্ডীড়গৰ 'বকু গাৰ্ডেন'ৰ স্ৰষ্টা কোন ?
৮. ১৮০৪ চনত নাপলেয়' ব'নাপাৰ্ড ফৰাছিদেশৰ সম্ৰাট হৈছিল। সেই চনতে 'পৰিবহন-জগত'তো এক মহত্বপূৰ্ণ ঘটনা ঘটিছিল। কি ?
৯. আণ্ডৰজেৰে নিজৰ জীৱনীক বিছ বছৰলৈ কাবাবন্দী কৰিছিল। তেওঁৰ নাম ?
১০. ৰুদ্ৰ ভাষাত কি আখৰ ব্যৱহৃত হয় ?

সংযুক্ত ৰাষ্ট্ৰসংঘৰ প্ৰথম প্ৰধান সচিব আছিল—নৰওয়েৰ ট্ৰিগ্‌ভি লি (১৯৪৬বপৰা), আৰু তাৰ পাছত স্থায়িডেনৰ ডাগ হ্যামাবৰ্গজোল্‌ড্ (১৯৫৩), তাৰ পাছত ব্ৰহ্মদেশৰ যু খাৰ্ট (১৯৬১), এওঁৰ পাছত অষ্ট্ৰিয়াৰ কুৰ্ট ওৱাল্ডহায়ম (১৯৭২), তাৰ পাছত পেকৰ জেডিয়াৰ পেৰেজ দ্য কুৱেলাৰ (১৯৮২) আৰু ১৯৯২-বপৰা প্ৰধান সচিব হ'ল মিছৰৰ বুত্ৰোছ ঘালি।

জা ন ক

১. কলিকতা	১০৮	১. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
২. ইণ্ডিয়ান-১৯৮০	৫	২. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
৩. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮	৩. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
৪. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮	৪. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
৫. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮	৫. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
৬. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮	৬. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
৭. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮	৭. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
৮. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮	৮. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
৯. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮	৯. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮
১০. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮	১০. ভাৰতীয় ৰাষ্ট্ৰীয় ৰাজ্য	১০৮



যি দেওৰ যি পূজা

বিদৰ্ভদেশত বামশৰ্মা নামৰ এগৰাকী খ্যাতিমান অৰ্থ-শাস্ত্ৰজ্ঞ আছিল। বজা-প্ৰজাই বামশৰ্মাবপৰা দিহা-পৰামৰ্শ লয় বিভিন্ন বিষয়ত। তেওঁৰ পৰামৰ্শমতে দেশৰ বজাই নিজৰ শাসন-ব্যৱস্থাবো সাল-সলনি কৰে, অধিক ব্যৱস্থাক টনকিয়াল কৰি তোলে। এইদৰে, একালৰ দৰিদ্ৰ বিদৰ্ভ আজি সুসমৃদ্ধ।

ইন্দ্ৰপুৰী আছিল বিদৰ্ভৰ চুবুৰীয়া ৰাজ্য। বিদৰ্ভৰ সমৃদ্ধিলৈ চাই ইন্দ্ৰপুৰীৰ ৰজায়ে তেনেবোৰ ব্যৱস্থা হাতত লৈছিল, কিন্তু তথাপি যে কিয় ইন্দ্ৰপুৰী বিদৰ্ভৰ দৰে সমৃদ্ধ হোৱা দূৰৰে কথা—অধিক দৰিদ্ৰ হৈছিল—ইন্দ্ৰপুৰীৰ ৰজাই বুজি পোৱা নাছিল।

কথাটো অৰ্থ-শাস্ত্ৰজ্ঞ বামশৰ্ময়ো

জানিছিল; কিন্তু 'বিদৰ্ভৰ দৰে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰা সহেও কিয় যে ইন্দ্ৰপুৰীৰ উন্নতি হোৱা নাছিল, সেই কথা তেওঁও বুজি নাপাইছিল। একেই পৰিকল্পনাবে এদেশৰ উন্নতি, আন এখন দেশৰ অৱনতি হয়নো কেনেকৈ—অৰ্থশাস্ত্ৰৰ কেনা ক'ত লাগিল—খবচি মাৰি জানিবলৈ বামশৰ্মা ইন্দ্ৰপুৰী ৰাজ্যলৈ গ'ল। তাত তেওঁৰ এগৰাকী পৰম বন্ধু আছিল, গতিকে—তেওঁ নিশ্চিত্ত মনেৰেই ভালৈ গৈছিল।

যাওঁতে এডবা হাবিৰ ওচৰত তেওঁ এজোপা গছৰ ছাঁত বহিল জিবণি ল'বৰ মনেৰে। আক হঠাৎ সেই গছজোপাৰ মূধৰপৰা এটা শুখ ভূত নামি আহি বামশৰ্মাৰ আগত থিয় হ'ল।

যিমনেই পাতিত নাথাকক, ভূত



দেখি ভয় নোঁখোঁৱা ক'তো নোলাব ।
ৰামশৰ্মাও তাৰ ব্যতিক্ৰম নহ'ল ।

তেতিয়া সেই ভূতটোৱে কৈ উঠিল,
“হেইবি ডাঙৰীয়া, মোক দেখি ভয়
নাখাবা । মই আছিলোঁ ইন্দ্ৰপুৰীৰ এজন
ভব্য-গব্য ভাগ্যশালী নাগৰিক । মোৰ
আছিল ওনা-ওনে ধন ; কিন্তু কোনেও
নাজানিছিল সেই খবৰ । পৰিয়ালৰ
চৰেই খাবলৈ-ল'বলৈ পাইছিল, গতিকে
মোৰ কি আছে কি নাই তালৈ কোনেও
মনেই নকৰিছিল । মই মোৰ ধন-সোণ
এঠাইত পুতি থৈছোঁ—সেই কথাটোও
কোনেও নাজানে । এতিয়া কথা হ'ল—

মই এদিন মৰিলোঁ । আক দেখিছাই—
ভূত হ'লোঁ, কিন্তু মই ভূত হৈ থাকিবলৈ
নিবিচাৰোঁ, মোৰ মোক্ষ লাগে । গতিকে
যক্ষৰ দাস হৈ ধন-সোণ পৰ দিয়াত মোৰ
আগ্ৰহ নাই । আপুনি মোক সহায়
কৰক, যাতে মোৰ অপাৰ ধন-সোণ
সজ্জকামত সজলোকৰ যোগেদি ব্যয় কৰি
পুণ্য লভি মই উত্তম লোকলৈ যাব
পাৰোঁ ।” ভূতটোৱে ৰামশৰ্মাক খাটিলে ।

“ইমান সাধাৰণ কথাত চিন্তা কৰিছা
কিয় ? তোমাৰ ধন-সোণ দেশৰ ৰজাক
দিম বাক । তেওঁ নিশ্চয় সজ্জ কামত
ব্যয় কৰিব, আৰু তুমিৰ মুক্তি পাবা ।”
ৰামশৰ্মাই ক'লে ।

“আমাৰ ৰজাই—সজ্জ কামত ব্যয়
নকৰিব, কৰিব নিজৰ ভোগ-বিলাসৰ
কামত । গতিকে—ৰজাৰ হাতত দিলেও
মই মুক্তি নাপাওঁ ।” ভূতটোৱে ক'লে ।

“ঠিক আছে, তোমালোকৰ দেশতো
দেৰ জন-কল্যাণমূলক সন্থা আছে, তোমাৰ
ধন তেনেকুৱা সন্থা এখনত দিয় হ'ব ।

“আপুনি দেখিছোঁ আমাৰ দেশৰ জন-
কল্যাণমূলক সন্থাবিলাকৰ আচল ৰূপ
নাজানে । এইবোৰ সন্থা—দৰাচলতে
দুৰ্নীতিৰ ভঁৰাল । দহ লাখ দিলে একলাখ
খৰচ কৰি নওলাখ মাৰি দিব ।” ভূতটোৱে

আচল কথাৰ ভেদ ভাঙিলে।

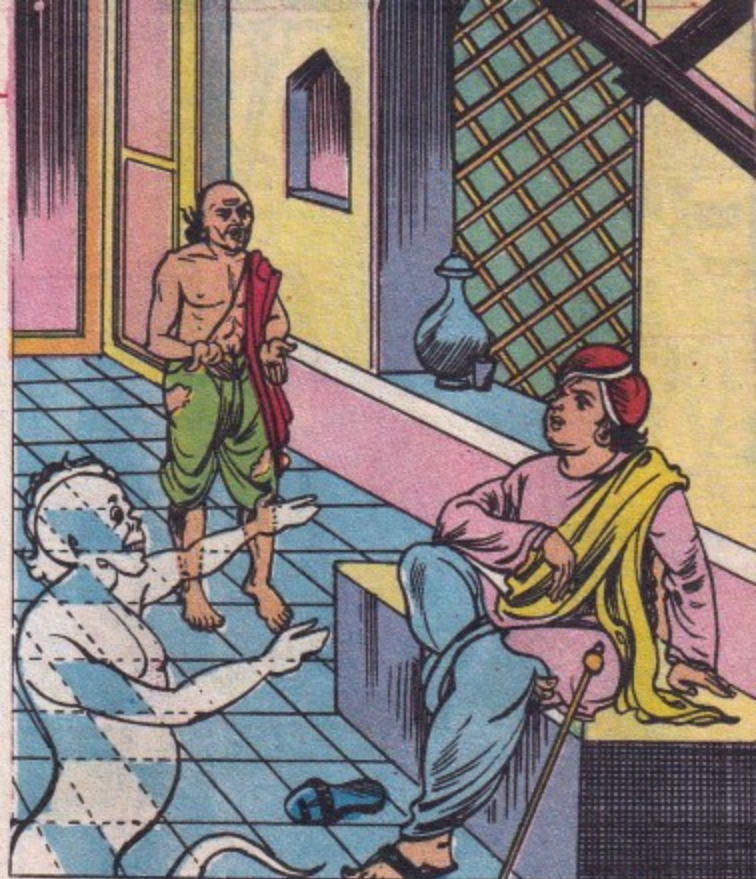
মৰাৰ পাছতো সাঁচনৰ ধন জন-কল্যাণ-মূলক কামত ব্যয় কৰাৰ এই মহৎ ইচ্ছা—সঁচাকৈয়েই প্রশংসনীয়। বামশৰ্মাই ভাবিলে: ইন্দুপুৰী ৰাজ্যত এনেহেন পৰোপকাৰী প্ৰজা থকা সত্ত্বেও কিয় ইন্দুপুৰীৰ অৱনতি হৈছে দিনে দিনে?

বামশৰ্মাই ভূতটোক ক'লে, “তোমা-লোকৰ দেশৰ ৰজাৰ ওপৰত মোৰ পূৰ্ণ বিশ্বাস আছে, বিশ্বাস আছে জন-কল্যাণ-মূলক সেৱা-সম্বাসমূহৰ ওপৰতো। তুমি তোমাৰ ধন-সোণ সজ কামত ব্যয় কৰাৰ বিষয়ত তোমালোকৰ দেশৰ পণ্ডিতবৰ্গৰ-পৰাও সহায় ল'ব পাবিলাহেঁতেন।”

“শুনক, আমাৰ দেশৰ পণ্ডিতবিলাকৰ মাজতো সত্ত্বেও প্ৰচণ্ড ধনলোভ দেখা গৈছে। তেওঁলোকৰ ওপৰত মোৰ ধানমান বিশ্বাসো নাই। সেইকাৰণেহে আপোনাৰ নিচিনা নিঃস্বার্থীৰ কাষ চাপিবলগীয়া হৈছে।” ভূতটোৱে ক'লে।

বামশৰ্মাই তাৰ সৎকাৰ্য্যত সহায় কৰিব বুলি তাক কথা দিলে আৰু তেওঁ আৰু অদৃশ্য হৈ থকা ভূতটো—ছুয়ো ইন্দুপুৰীলৈ বুলি আগ বাঢ়িলে।

ইন্দুপুৰী পাই বামশৰ্মাই এখন ধৰমশালাত থকা-মেলাৰ বাবে ঘৰ ল'লে



ভূতটোৰ পৰামৰ্শ মতে। এই ধৰমশালাখন ধনসেন নামৰ বিৰাট দানী-মানী বেপাৰী এজনে সাজি দিছিল। এওঁ কেৱল ধৰমশালায়েই নহয়, পাঠশালা, অসংখ্য মন্দিৰ, চিকিৎসালয় আদিও জন-কল্যাণৰ বাবে সাজি দিছিল। আৰু তেওঁৰ তহাৰধানত সুচাকৰপে এইবোৰ সৎ প্ৰতিষ্ঠান চলি আছিল। তেতিয়া বামশৰ্মাই ভূতটোক ক'লে তাৰ সাঁচি-ধন ধনসেনৰ হাতত সঁপিবলৈ।

ভূতটোৱে ক'লে, “আপোনাৰ কথা শ্ৰাৱণমন্ত্ৰণেই। পিছে—মোৰ ধনসোণ মোৰ গাঁৱৰ কাৰোবাৰ হাতত দিব



পৰাহেঁতেন মোৰ আত্মাই মোটামুটিভাৱে
ভাল পালেহেঁতেন।”

তিমানতে এজন দৰিদ্ৰ ব্ৰাহ্মণ মানুহ
বামশৰ্মাৰ কাষ চাপিল আৰু তেওঁ
বামশৰ্মাক ক’লে, “মহোদয়, আপুনি আন
কোনোবা দেশৰ মানুহ যেন পাইছোঁ,
গতিকে—সাহস কৰিছোঁ সোধিবলৈ। মোৰ
আওপুৰণি ঘৰটো ভাগি পৰোঁ পৰোঁ হৈছে,
মোৰ মাতৃ মৃত্যুমুখী। অনুগ্ৰহ কৰি মোক
সহায় কৰক। মই যোৱা চলিছ বহুৰ ধৰি
ইয়াত আছোঁ, কিন্তু কোনেও মোক এটি
পইচাবেও সহায় নকৰিলে। আমাৰ দেশৰ
মানুহখিনি লেতেৰাটক স্বাৰ্থী, সিহঁত কেৱল

নিজৰ ভালহে বিচাৰে।”

বামশৰ্মাই সেই ব্ৰাহ্মণক ৰূপ এটি
দিলে আৰু ক’লে, “তোমাৰ আৱশ্যকতাৰ
পুৰা নকৰিলেই সকলো মানুহ লেতেৰা
স্বাৰ্থী-হবনে? এই মন্তব্য ঠিক নহয়।”

তাৰ পাছত তেওঁ ভূতটোক ক’লে এই
দৰিদ্ৰ ব্ৰাহ্মণক ধন দান কৰিবলৈ।

ভূতটোৱে ক’লে, “ব্ৰাহ্মণ যে দৰিদ্ৰ
ঠিকেই; কিন্তু মোৰ ধন-সোণখিনি মোৰ
গাঁৱৰ কাৰোবাক দিব পৰাহেঁতেনহে মই
ভাল পালোহেঁতেন।”

তাৰ পাছত ছয়ো ধৰমশালাৰপৰা
ওলাল। ওলাই কিছুদূৰলৈ গৈয়েই এজন
বিশেষ মানুহক লগ পালে, যিজন আহিল
ভূতটোৰ গাঁৱৰে। ভূতটোৱে ক’লে,
“গাঁৱৰ মানুহ পালোঁ, আৰু ই ছখীয়াও
হয়; কিন্তু আমাৰ চুবুৰীয়া কাৰোবাক
পোৱাহেঁতেন—i”

তেতিয়া হে বামশৰ্মাৰ কিঞ্চিত
জ্ঞানোদয় হ’ল। তেওঁ বুজি পালে যে
ভূতটোক দৰাচলতে নিজৰ ঘৰৰ মানুহহে
লাগে। তেওঁ ভূতটোক ক’লে, “শুনা,
চুবুৰীয়াক কিয় দিব লাগিছে? তোমাৰ
ঘৰৰে কাৰোবাক দিয়াটো ভাল হ’ব।
তোমালোকৰ গাঁৱলৈকে যাওঁ ব’লা।”

ছয়ো সেই ভূতটোৰ গাঁও পালেগৈ।

তেতিয়া ভূতটোৰ ঘৰৰ ভিতৰত বৰ-হৈ চৈ হৈ আছিল। সেইদেখি ভূতটোৱে কৈ উঠিল, “ওঁ, ওঁ—এতিয়াহে মনত পৰিছে। আজি মোৰ জন্ম দিন। মোৰ জন্মদিনত মই মৰাৰ পাছতো জন্মদিন পাতিছে।”

তিমানতে বামশৰ্মা ঘৰৰ ভিতৰলৈ সোমাইছিলগৈ। তাত উপস্থিত থকা-খিনিক তেওঁ ক’লে “এজন স্বৰ্গী মানুহৰ জন্ম-দিন আপোনালোকে যি পয়োভৰবে পাতিছে—বাস্তৱিকতে শলাগিবলগীয়া।”

এজনী বাঁৰী মানুহ। হৃজন ডেকা ল’ৰা আৰু জীয়ৰী-বেৱাৰী তাত যত যি আছিল—সকলোটিয়েই বামশৰ্মালৈ আচৰিত ধৰণে চলে। তাৰ পাছত বাঁৰী মানুহজনীয়ে

বামশৰ্মাক ক’লে, “আমি দেখোন তেওঁৰ কথা পাহৰিলোৱেই। তেওঁ জীয়াই থকালৈকে আমাক ফাটকত আটক কৰা দি কৰি থৈছিল, আমাৰ জীৱনবোৰ তিতা-কেঁহা কৰি তুলিছিল তেওঁৰ অবৈয়ালিৰে-মদগৰিতাবে। তেওঁ মৰাৰ পাছতহে আমি মুক্তিৰ সোৱাদ পালোঁ। সঁচা ক’বলৈ হ’লে-তেওঁ মৰাত আমি ভালই পাইছোঁ।” মানুহজনী ব’ল, আৰু ক্ষন্তেকৰ অন্তত পুনৰ কৈ থকা হ’ল, “তেওঁ আৰু আগতে ঢুকোৱাহেঁতেন, আমি আৰু ভাল পালোহেঁতেন। মোৰ সতিনীৰ যিটো ল’ৰা আছে, সি হ’ল এটা মদপী। মদ খাই মাতাল হৈ হৈ-হাল্লা কৰা, আনক





মৰা-পিটা কৰা আদিয়েই তাৰ কাম। তাৰ কাৰণে আমাৰ যে কিমানৰ কিমান অভিযোগ শুনিব লাগে—তাৰ সীমা-সংখ্যা নাই।” বাঁৰীমামুহজনীয়ে বিৰক্তিতে সৈতে কথাখিনি ক’লে।

আক তেতিয়া ভূতটোৱে বামশৰ্মাক তাৰপৰা প্ৰায় জোৰ-জবৰি কৰিয়েই উলিয়াই আনিলে।

ভূতটোৱে বামশৰ্মাক ক’লে, “দ্বিতীয় বিয়াখন কৰাই মই যে কিখিনি ভুল কৰিছিলোঁ—আজিহে গমিলোঁ। মোৰ ডাঙৰ ল’ৰাটো — অধঃপাতে গ’ল। আপুনি দয়া কৰি মোৰ দুৰ্ভাগ্যৰ কথাখিনি

তাক তুৰন্তে বুজাই কওকগৈ।”

বামশৰ্মাই গাঁৱৰ মামুহৰপৰা ভূতটোৰ ডাঙৰ ল’ৰাটোৰ বিষয়ে জানিব খোজাত এজন মামুহে ক’লে, “সি একেবাৰে যাক বোলে—ধোদৰ পচলা। লাওপানী খোৱাৰ বাহিৰে কোনো কামকে সি নকৰে। তাৰ সতিয়ে মাৰাই যেতিয়া তাক ঘৰৰপৰা খেদিছিল, তেতিয়া আমি তাক তাৰ দেউতাকৰ সা-সম্পত্তিৰ ভাগ দিয়াম বুলি কৈছিলোঁ তাক। তাক কৈছিলোঁ যে সি যদি মদ খোৱা এবিধ পাৰে, তেনেহ’লে তাক আমি গাঁৱলীয়াই তাৰ প্ৰাপ্য সকলোখিনি আদায় কৰি দিম। কিন্তু সি তাৰ দেউতাকৰ নামতে মদৰ পিপাত ডুবি আছে। সৌ তাল গছবোৰৰ মাজত —মদ খাই পৰি আছে সি—চাওকগৈ।”

বামশৰ্মা তাৰ ওচৰলৈ গ’ল আক তাক তাৰ এই ছৰাৰস্থাৰ কথা সোধাত—সি তাৰ মাক-দেউতাক ভায়েক-ভনীয়েক আক আনকি ভগয়ানকো গালিৰে তেভূত কৰিলে আক তৎক্ষণাত আক এটেকেলী পি-খালে।

বামশৰ্মাই তাক ক’লে, “হেৰা, তোমাৰ দেউতাবাই ঢেৰ ধন-সোণ আজিছিল-সঁচিছিল আক এঠাইত পুতি থৈছিল যে—জানানে তুমি? সেই ধন-

সোণ যদি পোৱা—তাৰে কি কৰিব।”

সি তাৰ চকুখুৰি আধামেলাকৈ কথমপি বামশৰ্মালৈ চালে আৰু ক’লে, “দেউতাক ভেঁটফুলেৰে পূজিম—।”

লগে লগে ভূতটোৱে বামশৰ্মাক কৈ উঠিল, “ডাঙৰীয়া, ইয়েই মোৰ ওৱাৰিছ। মোৰ ধন-সোণখিনি ইয়াক দিলেহে মোৰ আত্মাই তৃপ্তি পাব আৰু লগে লগে স্বৰ্গ-লৈ গতি কৰি মোক্ষ লাভ কৰিব।”

বামশৰ্মাই ভূতটোৰ কথাখিনি তাৰ পো-টোক ক’লে আৰু তাৰ ধন-সোণ পুতি থোৱা ঠাইডোখৰৰ কথাও কৈ দিলে। ভূতটো তৎক্ষণাত তাৰপৰা নোহোৱা হ’ল আৰু বামশৰ্মাও গুচি গ’ল।

বামশৰ্মাৰ পৰিবাৰে বামশৰ্মাৰপৰা যেতিয়া এই কাহিনী শুনিলে, তেতিয়া পৰিবাৰ মনমোহিনীয়ে ক’লে, “এক অযোগ্যক ধন-সোণখিনি দিলে কিয়? সেই ভূতটোৰ আত্মাই কেতিয়াও মোক্ষ-

লাভ কৰিব বুলি ভাবেনে?”

বামশৰ্মাই হাঁহিলে আৰু ক’লে, “শুনা, মঁচা কথা হ’ল এয়ে যে— অধিকভাগ দেশৰ অধিকভাগ মানুহেই আচলতে অযোগ্য। যোগ্য বিচাৰি বিচাৰি হায়বাণ হৈ লাভ নাই। আৰু—সৱাতোকৈ ডাঙৰ কথা হ’ল এয়ে যি—এক অযোগ্য ভূতৰ ধন-সোণ তাৰ অযোগ্য পুতেকে পালে যদি—ক্ষতিনো কি?” যি দেওৰ যি পূজা, হওক বজা হওক প্ৰজা। যোগ্যতাবা সততাৰ কোনো কয়টি শিল নাই, বা তাৰ পৰিমাপো আমাৰ পক্ষে কৰা সম্ভৱ নহয়। এখন চুবুৰিৰ প্ৰায়ভাগৰে যদি আই হয়, তুমিয়ে-ময়ে—সাৰিব নোৱাৰিম; ঠিক তেনেকৈয়েই অসংখ্য অযোগ্যৰ মাজত যোগ্যও বিচাৰি উলিয়াব নোৱাৰিম। গতিকে—ভূতৰ কাম ভূতে কৰক আমাৰ কাম আমি, আৰু ভাল-বেয়াৰ বিচাৰ কৰক তেৰাই অন্তৰ্য্যামী।”



সমবাদ-বি-সমবাদ

স্কিপিং-ৰেকৰ্ড!

মাস্ত্ৰাজৰ ২২ বছৰীয়া হাউজ-ছাৰ্জন্ জি. বামপ্ৰসাদে স্কিপিঙতে (অৰ্থাৎ 'জঁপিয়াই জবী পাৰ') নিজৰ নাম গিনেজ বুক অব্ বেকৰ্ডছত সাঙুৰিব খুজিছিল যোৱা নভেম্বাৰৰ ২১ তাৰিখৰ দিনা। বামপ্ৰসাদে একেৰাহে পাঁচ ঘণ্টা ধৰি জঁপিয়াই সৰ্বমুঠ ৪০,১৮১ বাৰ স্কিপ কৰিছিল। এই ক্ষেত্ৰত ঘণ্টাত ৫ মিনিটকৈ বিৰতি স্থিৰাৰ প্ৰাপ্য, কিন্তু বামপ্ৰসাদে লৈছিল ঘণ্টাত ২০ ছেকেণ্ডকৈ তেওঁৰ ৫ ঘণ্টীয়া স্কিপিং-প্ৰদৰ্শনীত। দুবছৰৰ আগতে বামপ্ৰসাদে এঘণ্টাত ৩৫২০ বাৰ স্কিপ কৰিছিল, কিন্তু তিমানতে গিনেজ বুক ছপা হৈ ওলোৱাত স্থান লাভ নহৈছিল। এইবাৰ তেওঁৰ ছাৰ্টিফিকেট গিনেজলৈ পঠোৱা হ'ল,

যদিও 'লিম্কা' বুক অব্ বেকৰ্ডছত বামপ্ৰসাদৰ ৮,৫৫৬ স্কিপৰ কথা ইতিমধ্যেই ছপা হৈ ওলাল। ডাক্তৰ বামপ্ৰসাদ শিশু-চিকিৎসক।

খৰ-বাগৰ ৰেকৰ্ড

কোয়িছাতুৰৰ এম. পাৰ্শসাবথিয়ে ৯ ঘণ্টাত ৮,৫০০ বাৰলৈ খৰ-বাগৰ মাৰিলে, ঘণ্টাইপ্ৰতি ৫ জিৰণি লৈ। এই খৰ-বাগৰ প্ৰদৰ্শনীৰ বাবে তেওঁক ১৬ কিল'মিটাৰ চাফ-চিকুণ পথ লাগে, আৰু লাগে তেতিয়া সেই পথছোৱা যানবাহনমুক্ত হৈ থকা। এই ব্যায়াম-শিক্ষক কাৰাটেতো ব্ল্যাক-বেণ্টৰ অধিকাৰী। তেওঁ তেওঁৰ নাম গিনেজ বুকত উঠাব খুজিছে আৰু এই লক্ষ্য পূৰাবলৈ যোৱা এবছৰ ধৰি খৰ মাৰিয়েই আছে। খৰ-বাগৰ বৰ্তমান ৰেকৰ্ড হ'ল আমেৰিকাৰ আশ্ৰিতা কাৰমানৰ, চাবে দহ ঘণ্টাত ৮,৩৪১ খৰ-বাগৰ।

১১-বছৰীয়া পদযাত্ৰা!

তেতিয়া ফ্ৰান্সনা ক্যামবেল আছিল ১৬ বছৰীয়া স্কটল্যাণ্ডীয় ছোৱালী, যিজনীয়ে বুটেইনৰ উত্তৰদীমাৰ জন্-অ'-গ্ৰোটছ নামৰ গাঁৱৰপৰা ১,৩৬৩ কিল'মিটাৰলৈ খোজ কাঢ়ি যাবলৈ খোজ লৈছিল। কিন্তু ফ্ৰান্সোমা তাতেই নৰ'ল, তেওঁ পাঁচখন মহাদেশৰ ৩১,৩৩৮ কিল'মিটাৰ খোজ কাঢ়ি কাঢ়ি ১১ বছৰৰ অন্তত যোৱা অকট'বৰ মাহৰ ১৪ তাৰিখে পুনৰ জন্-অ'-গ্ৰোটছ গাঁৱতে ব'লহি। তেওঁ অষ্ট্ৰেলিয়া, আমেৰিকা, আফ্ৰিকা আদি মহাদেশৰ ইমূৰৰপৰা সিমূৰলৈ খোজ কাঢ়ি কাঢ়ি পাৰ হৈছিল। এতিয়া তেওঁৰ বয়স ২৭। এতিয়াও তেওঁৰ খোজ কঢ়াৰ বাসনা বিৰামহীন; পিছে—এইবাৰ তেওঁ আৰু অকলে নোলাব, তেওঁ হেনো এজন যোগ্য জীৱনসংগী ল'ব।





মহাভারত

৮

হস্তিনাপুর সমীপস্থ অবগত্য হিবণ্যধর নামৰ এজন ভীল বজা আছিল। এইজন ভীল বজাৰ পুত্র একলব্য। একলব্যই শুনিলে দ্রোণাচার্য্যৰ কাহিনী, সকলো বজাৰ কোঁৱৰেই দ্রোণাচার্য্যৰপৰা ধনুৰ্বিদ্যা শিক্ষা কৰাৰ চমকপ্ৰদ কাহিনী।

ধনুৰ্বিদ্যাত দক্ষতা আৰ্জিবৰ বৰ মন একলব্যৰ; কিন্তু গুৰু বিনে সম্ভৱ নহয় যে—সেই কথা সি উপলব্ধি কৰিলে।

বাহিৰৰ আও-ভাও নজনা একলব্যই দ্রোণাচার্য্যৰ কাষ চাপিল আৰু গুৰুত তাৰ মনৰ ইচ্ছাৰ কথা পোনপটীয়াকৈয়েই ক'লে। কিন্তু দ্রোণাচার্য্যই এই যুৱকক ধনুৰ্বিদ্যা শিক্ষা দিবলৈ অস্বীকাৰ কৰিলে।

প্ৰত্যাখ্যাত হৈও একলব্যই দ্রোণাচার্য্যক সাষ্টাংগে প্ৰণাম কৰিলে আৰু পুনৰ অবগ্যালৈ বুলি খোজ ল'লে।

একলব্যই দ্রোণৰ মূৰ্তি এটি সাজি লৈ, তেওঁকে গুৰু হিচাপে বৰণ কৰি, একমনে ধনুৰ্বিদ্যা অভ্যাস কৰি থাকিল। আৰু নিবন্তৰ ভাবে অপাৰ মনযোগে এই অভ্যাস কৰাৰ ফলত একলব্য হৈ উঠিল আনকি স্বয়ং দ্রোণাচার্য্যৰ শিষ্যহঁততকৈও সুদক্ষ লক্ষ্যভেদী।

কিন্তু ইমান দক্ষতা থকা সত্ত্বেও একলব্যৰ অন্তৰত সামান্য অহংকাৰো নাছিল। আৰু একলব্যই সদায় সকলোকে কৈছিল যে তাৰ এই শিক্ষা তাৰ গুৰু



দ্রোণাচার্য্যৰহে অপাৰ কৃপা ।

এবাৰ দ্রোণাচার্য্যৰ শিষ্য কিছুমান চিকাৰলৈ ওলাই একলব্যহঁত থকা অবণ্য পালেহি । শিষ্যহঁতৰ লগত থকা এটা চিকাৰী কুকুৰ অন্যান্য চিকাৰী কুকুৰৰপৰা বিচ্ছিন্ন হৈ—একলব্যই একমনে ধনুৰ্বিণ্ণ অভ্যাস কৰি থকা ঠাইলৈ আহিল আৰু একলব্যক দেখা পাই কুকুৰটোৱে ভুকি থাকিল । ধনুৰ্বিণ্ণৰ অভ্যাসত বিঘ্ন সৃষ্টি কৰাত একলব্যই বাণেৰে কুকুৰটোৰ মুখ বন্ধ কৰি দিলে আৰু কুকুৰটো তাৰপৰা তৎমুহূৰ্ত্ততে দৌৰি পলাল ।

চিকাৰী কুকুৰটোৰ মুখখনৰ এনে

বিচিত্ৰ অৱস্থা দেখা পাই দ্রোণ-শিষ্য ৰাজকোঁৱৰহঁতে তৰখ মানিলে আৰু বাণেৰে কুকুৰৰ মুখ বন্ধ কৰাৰ এনেহেন প্ৰক্ৰিয়া যে কোনো সাধাৰণ ধনুৰ্বিদৰ কাম নহয়—তাকো উপলব্ধি কৰিলে । ৰাজকোঁৱৰহঁতে এই অভিনৱ ধনুৰ্বিদক বিচাৰি ওলাল, আৰু গৈ গৈ এসময়ত একলব্যক বিচাৰি পালে ।

ৰাজকোঁৱৰহঁতে একলব্যক সুধিলে, “তুমি কোন ? তোমাৰ পিতৃ কোন ? তোমাৰ শিক্ষাগুৰু কোন ?”

একলব্যই ক’লে, “মই ভীল ৰজা হিৰণ্যধনুৰ পুত্ৰ, মোৰ নাম একলব্য । মই দ্রোণাচার্য্যক গুৰুৰূপে মানো, আৰু তেওঁৰ প্ৰেৰণাৰেই ধনুৰ্বিণ্ণৰ অভ্যাস কৰোঁ ।”

ৰাজকোঁৱৰহঁত হস্তিনাপুৰলৈ উলটিল আৰু দ্রোণাচার্য্যক সকলো কথা ক’লে ।

অৰ্জুনে এই বুলি খেদ প্ৰকাশ কৰিলে যে—একলব্যয়েই আগলৈ হ’বগৈ শ্ৰেষ্ঠ লক্ষ্যভেদী ধনুৰ্বিণ্ণবিদ । ঈৰ্ষান্বিত অৰ্জুনে দ্রোণাচার্য্যক ক’লে, “আপুনি মোক কথা দিছিল, মোকেই কৰি তুলিব সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ ধনুৰ্বিণ্ণবিদ লক্ষ্যভেদী, মোৰ সমান আন কোনো নহ’ব । কিন্তু একলব্যৰ বাণ-বিণ্ণাই এই গুৰু কথা প্ৰকাশ কৰিলে যে সেই একলব্যক আপুনি যেনিবা মোতোকৈ

শ্রেষ্ঠ বাণ-বিদ্যার শিক্ষাদান কৰিলে।”

অৰ্জুনৰ কথাত দ্রোণাচাৰ্য্য ভাবিত হৈ উঠিল। আৰু প্ৰকৃত সত্য কি—সেই কথা জনাব মনেৰে তেওঁ অৰ্জুনক লগত লৈ একলব্যৰ ওচৰলৈ গ’ল। তেওঁ অশ্ৰুশ্ৰী শিষ্য-ৰাজকোঁৱৰহঁতক এই কথা নক’লে।

ধনুৰ্বিদ্যাৰ অভ্যাসত মগ্ন হৈ থকা একলব্যই তাৰ মানস-গুৰুক প্ৰত্যক্ষৰূপে দেখা পাই তেওঁৰ চৰণত চুম্বন কৰি প্ৰণাম কৰিলে আৰু গুৰুক আথেবেথে বহুৱাই ক’লে, “মই, আপোনাৰ শিষ্য, একলব্য।”

“যদি তুমি মোৰেই শিষ্য, তেনেহ’লে গুৰু-দক্ষিণা কি দিবা কোৱা।”

“মোৰ যি আছে আৰু যি লাগে— সকলো। মোৰ সৰ্বদেহতে আপোনাৰ পূৰ্ণ অধিকাৰ।” একলব্যই ক’লে।

“তেনেহ’লে—” দ্রোণই মুহূৰ্তমানৰ দ্বিধাৰ অন্তত ক’লে, তোমাৰ সৌহাতৰ বৃদ্ধাস্পৃষ্ঠটি মোক দক্ষিণা হিচাপে দিয়া।”

লগে লগে একলব্যই তাৰ সৌহাতৰ বুঢ়া আঙুলিটো কাটি দ্রোণাচাৰ্য্যৰ হাতত সমৰ্পণ কৰিলে।

এই ঘটনাৰ অন্তত একলব্যৰ মাজত ধনুৰ্বিদ্যাৰ দক্ষতা আৰু নাথাকিল, কিন্তু একলব্যই ভুলে-পাহৰণেও দ্রোণাচাৰ্য্যৰ এনেহেন দুৰ্দ্ধাৰ্য্যৰ নিন্দা কৰা নাছিল।



এইদৰে দ্রোণাচাৰ্য্যই অৰ্জুনৰ মনত মূৰ দাঙি উঠা ভীতি দূৰ কৰিলে।

পাণ্ডৱসকলে দ্রোণৰপৰা বহু ধৰণৰ বিদ্যা শিক্ষা কৰিছিল। সাৰথিৰ কাৰ্য্যত ধৰ্মৰাজ হৈ উঠিছিল সুদক্ষ, ভীমে শিক্ষা লৈছিল গদা-যুদ্ধৰ, ধনুৰ্বিদ্যাত অৰ্জুন হৈ উঠিছিল অদ্বিতীয়। অৰ্জুনৰ সমকক্ষ হোৱা দূৰৰে কথা, এই বিদ্যাত অৰ্জুনৰ কাষ চাপিব পৰা আন কোনোৱেই নাছিল। কিন্তু অশ্বখামাৰ অৱস্থা আছিল স্বতন্ত্ৰ। অশ্বখামাই যিমান শাস্ত্ৰবিদ্যা আয়ত্ত কৰিছিল, সিমান আন কোনোৱেই আয়ত্ত কৰিব পৰা নাছিল। নকুল আৰু সহদেৱ

হৈ উঠিছিল তবরাবি-যুদ্ধত পৈণত।

আক এইবোৰ দেখি দেখি হুৰ্য্যোধন
ভিতৰি ভিতৰি ডেই-পুৰি মৰিছিল।

এবাৰ জ্ঞোণাচাৰ্য্যই তেওঁৰ শিষ্যহঁতৰ
অৰ্জিত বিজ্ঞাৰ পৰীক্ষা লোৱাৰ মনস্থ কৰি
—এটা চৰাইৰ পুতলা সাজি গছ
এজোপাৰ ডাল-পাতৰ মাজত থৈ দিলে,
যি-চৰাইটো মূলতঃ অদৃশ্যৰ নিচিনা হৈ
থাকিল। তেওঁ তেওঁৰ শিষ্যহঁতক একে
একে সেই গছজোপাৰ ওচৰলৈ লৈ আহিল
আক সকলোকে একেই কথা ক'লে, “এই
গছত এটি চৰাই আছে, পাতৰ মাজেদি
সতৰ্ক ভাবে চালেই চৰাইটো দেখা পাব।
মই ইংগিত দিয়ামাত্ৰেই চৰাইটোৰ মূৰ

বাণেৰে দ্বিখণ্ডিত কৰিব লাগিব।”

তেওঁ প্ৰথমেই ধৰ্মৰাজ যুধিষ্ঠিৰক
ক'লে, “স্থিৰ দৃষ্টিৰে দেখিবা। পক্ষীটো
দৃষ্ট হৈছেনে?” ধৰ্মৰাজে ‘হয়’ বুলি ক'লে।

জ্ঞোণই আকৌ সুধিলে, “সেই
পক্ষীটোক দেখাৰ লগতে মোক আক
অন্ত্ৰাণ্টকো দেখা পাইছানে?”

ধৰ্মৰাজে ক'লে, দেখা পাইছোঁ।”

“তেনেহ'লে তোমাৰ দৃষ্টি লক্ষ্যত
কেন্দ্ৰীভূত হোৱা নাই।”

আক একে একে সকলোকেই জ্ঞোণই
একেই প্ৰশ্ন কৰিলে আক একেই ধৰণৰ
উত্তৰ পাই সকলোকে বিদায় কৰিলে।

আক—সদৌ শেষত আহিল অৰ্জুন।



অজুঁনকো জোণই সেই একেইবোৰ গ্ৰন্থ
কৰিলে। অজুঁনে ক'লে, “পক্ষীৰ বাহিৰে
মই আন একোকে দেখা পোৱা নাই।”

তেতিয়া জোণই মুহূৰ্তমানো পলম-
নকৰাকৈ ক'লে, “বাণ নিক্ষেপ কৰাঁ।”

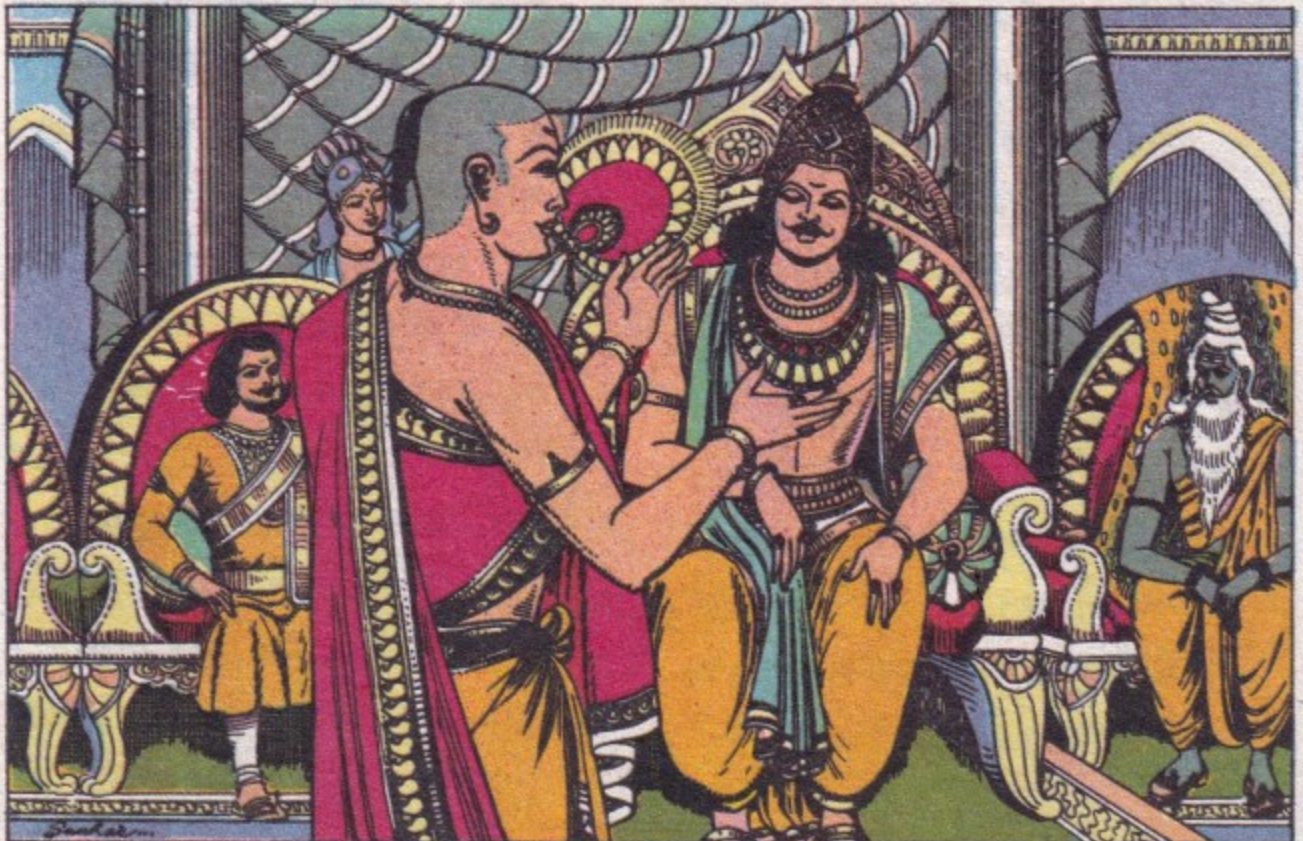
জোণই ক'বলৈ পালেহে, পক্ষীটোৰ
মূৰ দ্বিখণ্ডিত হৈ উফৰি পৰিল আৰু
জোণাচাৰ্য্যৰ অন্তৰত অপাৰ আনন্দৰ সীমা
নোহোৱা হ'ল।

জোণাচাৰ্য্যই ভাবিলে : ছৰ্ঘ্যোধনৰ
বিকছে যুঁজি পাণ্ডৱক বিজয়ী কৰিব
পাৰিব—কেৱল এই অজুঁনেহে।

এবাৰ তেওঁ সশিষ্য স্নান কৰিবলৈ
গ'ল যমুনা নৈলৈ। নৈৰ পানীত মগৰ

এটাই জোণাচাৰ্য্যক কামুৰি ধৰাত
জোণাচাৰ্য্যই চিৎকাৰ কৰি শিষ্যহঁতক
ক'লে মগৰটোক মাৰি পেলাবলৈ।
আটাইবোৰ শিষ্যয়েই বাণ নিক্ষেপ
কৰিলে, কিন্তু মগৰটোক বিদ্ধ কৰোঁতে
যদি গুৰুকে বিদ্ধ কৰি পেলাব লাগে—
এয়ে আছিল শিষ্যহঁতৰ ভয়, মগৰ ঘাইল
নহ'ল। কিন্তু অজুঁনে সঠিকভাৱে টোঁৱাই
মগৰলৈ বাণ নিক্ষেপ কৰি কেৱল
মগৰটোকে ঘাইল কৰিলে।

জোণই অজুঁনক ক'লে, “অজুঁন,
তোমাৰ দক্ষতা পৰিপূৰ্ণ হ'ল। মই
তোমাক মন্ত্ৰৰে সৈতে ব্ৰহ্মশিবোনামন্ত্ৰৰ
ব্যৱহাৰ শিকাই দিম। কিন্তু সেই মন্ত্ৰ-





শক্তিসম্পন্ন অস্ত্র মানৱকুলৰ কাৰণে নহয়, মানৱাতীত। সেই অস্ত্র মানৱকুলত প্ৰয়োগ কৰিলে পৃথিৱী ধ্বংস হৈ যাব।”

এবাৰ দ্ৰোণই ধৃতৰাষ্ট্ৰক ক’লে ৰাজ-কুমাৰহঁতৰ ধনুৰ্বিদ্ধাৰ পৰীক্ষা ল’বলৈ, আৰু ধৃতৰাষ্ট্ৰও দ্ৰোণাচাৰ্য্যৰ প্ৰস্তাৱত সন্মত হ’ল। এই প্ৰদৰ্শনীৰ দায়িত্ব বিছুবক দিয়া হ’ল। বিছুৰে অতি সূচাকৰূপে ভূমি সমতল কৰি প্ৰদৰ্শনীৰ বন্দৱস্ত কৰিলে।

ৰাজবংশৰ সকলেটিয়েই এই প্ৰদৰ্শনী চাবলৈ আহিছিল।

গান্ধাৰী, কুন্তী আৰু অশ্ব অমৃতপুৰিকা-সকলো আহিছিল ৰথত উঠি।

দ্ৰোণৰ সকলো শিষ্যয়েই নিজ নিজ অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰ হাতত লৈ ৰংগভূমিত দণ্ডায়মান হ’ল। সদৌ শেষত অশ্বখামাৰে সৈতে ৰংগভূমিলৈ সোমাই আহিল দ্ৰোণাচাৰ্য্য।

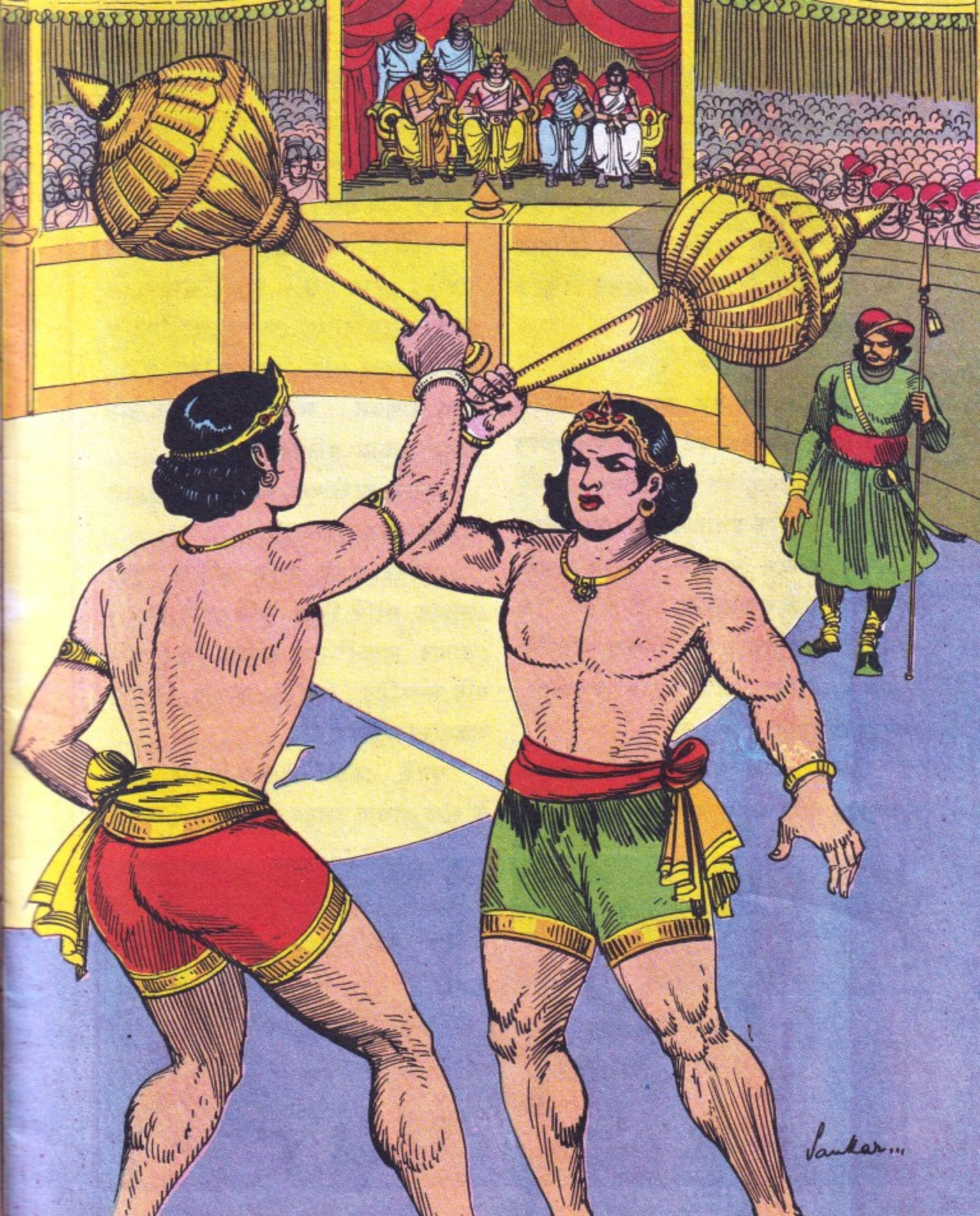
সকলো শিষ্যয়েই ৰথত উঠি, হস্তীৰ পিঠিত উঠি, অশ্বৰ পিঠিত উঠি বিভিন্ন অস্ত্ৰৰ কলা-কৌশল প্ৰদৰ্শন কৰিলে, ধনুৰ্বিদ্ধাত নিজৰ নিজৰ সামৰ্থ্য তথা দক্ষতা দেখুৱালে; আৰু বিছুৰে অন্ধ ধৃতৰাষ্ট্ৰক সকলো বিবৰণ বিবৰিবলৈ ধৰিলে।

এসময়ত ভীম আৰু দুৰ্য্যোধন ৰংগ-ভূমিলৈ আহিল নিজৰ নিজৰ গদা হাতত লৈ। তেওঁলোকে পৰস্পৰৰ বিৰুদ্ধে গদা-যুদ্ধ আৰম্ভ কৰিলে।

যদিও প্ৰদৰ্শনী, তথাপি, দুয়োৰো মাজত গদা-যুদ্ধৰ ভয়ংকৰ প্ৰতিযোগিতা আৰম্ভ হ’ল আৰু দৰ্শকহঁতৌ দুভাগত ভাগ হৈ পৰিল, এভাগে ভীমক আৰু আন এভাগে দুৰ্য্যোধনক উৎসাহিত কৰি থাকিল, উত্তেজিত কৰি থাকিল।

গদা-যুদ্ধৰ বিষম গতিলৈ লক্ষ্য কৰি দ্ৰোণই এই যুদ্ধ যাতে প্ৰকৃত যুদ্ধলৈ নাবাগৰে, তাৰ বাবে দুয়োকো ৰখাবলৈ অশ্বখামাক ইংগিত কৰিলে।

তাৰ পাছত অৰ্জুন সেই মঞ্চোপৰি দণ্ডায়মান হ’ল আৰু লগে লগে দৰ্শককুলৰ



মাজত গুপ্তনধ্বনি উখিত হ'ল। অৰ্জুনে
বিভিন্ন দিব্যাস্ত্ৰৰ প্ৰয়োগ দেখুৱালে,
এবিধ অস্ত্ৰৰ প্ৰয়োগেৰে অৰ্জুনে নিজক
অদৃশ্য কৰি পেলালে আৰু তাৰ পাছত
অৰ্জুনে এজনী গাভীৰ শিঙলৈ টোঁৱাই
একৈছটি বাণ একাদিক্ৰমে একেই বিন্দুতে
বিদ্ধ কৰিলে।

*

আৰু তাৰ পাছত মঞ্চোপৰি আহিল
করচকুণ্ডল পৰিহিত কৰ্ণ। কৰ্ণৰ মুখমণ্ডলত
সূৰ্যৰ আভা বিচ্ছৰিত হৈ আছিল। কৰ্ণই
দ্রোণাচাৰ্য্য আৰু কৃপাচাৰ্য্যকো বিনম্ৰভাৱে
প্ৰণাম কৰিলে আৰু তাৰ পাছত সাগৰ-
সংকাশ কঠেৰে অৰ্জুনে চাই ক'লে, “হে
অৰ্জুন! ধনুৰ্বিদ্ধাত তুমি নিজক অদ্বিতীয়
বুলি নাভাবিবা, তুমি যিবোৰ দেখুৱালা,
ময়ো দেখুৱাব পাৰিম।”

কৰ্ণৰ বোষ নবখা বোবী কথাত
অপমান পাই অৰ্জুন বাক্যহীন হ'ল।

ইপিনে—কৰ্ণ-ই একে একে ধনুৰ্বিদ্ধাৰ
কলা-কৌশল দেখুৱাই থাকিল, যিবোৰ
কলা-কৌশলেৰে অৰ্জুনে দৰ্শককুলক
মোহিত কৰিছিল।

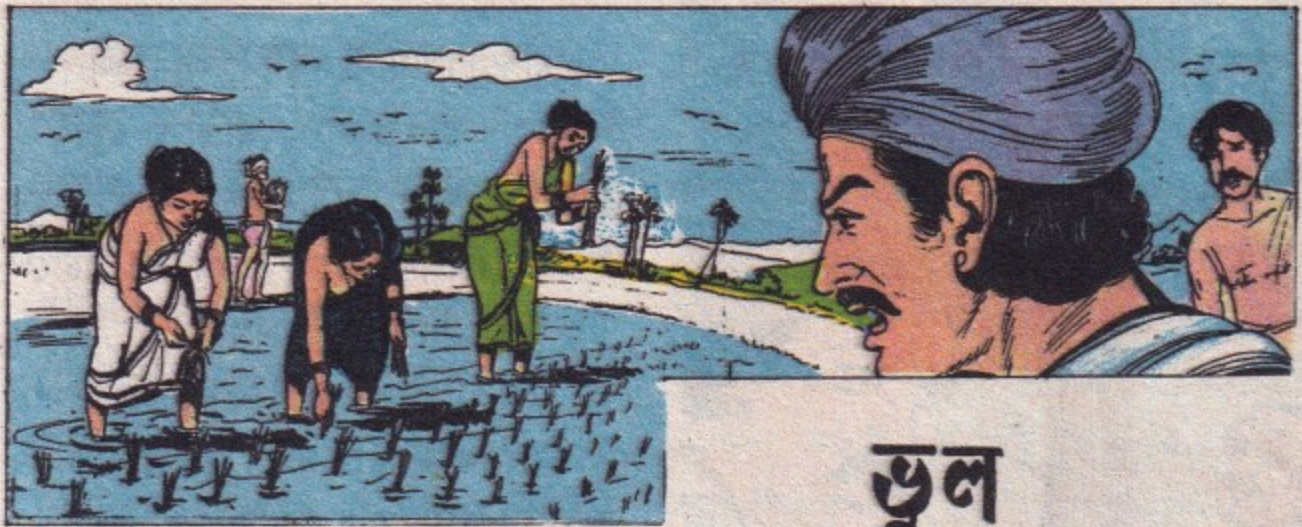
আৰু তেতিয়াই দূৰ্য্যোধন আৰু তেওঁৰ
সহোদৰ দেৱি দৌৰি বংগভূমিলৈ আহি
কৰ্ণক আঁকোৱালি লৈ ক'লে, “আজি
এহিষ্কণ্ণবপৰা তুমি আমাৰ মিত্ৰ হ'লা,
হ'লা আত্মজন। আমাৰ শত্ৰুনাশত তুমি
আমাক সহায় কৰিবা।”

কৰ্ণয়ো দূৰ্য্যোধনৰ কথাত তৎসুহৰ্ত্তেই
পৰিতুষ্ট মনেবসেন্মত হ'ল।

তেতিয়া কৃপাই কৰ্ণক সুধিলে, “পুত্ৰ,
তোমাৰ জাতি কি? তুমি কোন কুলৰ?
তোমাৰ মাতৃ-পিতৃৰ পৰিচয় কি? তুমি
যদি অ-ক্ষত্ৰিয়, অৰ্জুনে তোমাৰ বিৰুদ্ধে
অস্ত্ৰধাৰণ নকৰিব।”

কৰ্ণই তেওঁৰ পালক-পিতাৰ নাম
ক'বলৈ লাজত তলমূৰ হ'ল। [আগলৈ





ভুল

কীর্তনপুৰ গাঁৱৰ কানিৰাম আছিল এজন সম্পন্ন খেতিয়ক। ধন-ধানৰ গৰ্বত কানিৰাম আছিল চকু থাকোঁতেও কণা, আক সেইহে তেওঁ তেওঁৰ কাম-বন কৰা মানুহবিলাকক সদা-সৰ্বক্ষণেই খুৱাইছিল গালিৰ পিঠা-পনা।

কানিৰাম তিনিজন পুতেক। প্ৰথম আৰু দ্বিতীয়ই বাপেকৰ সকলো কথাতে কৰিছিল 'হয়' আৰু কৰিছিল তাকে যি কয়। ইহঁত দুজনেই আছিল কানিৰামৰ প্ৰকৃত উত্তৰাধিকাৰী। কিন্তু তৃতীয় পুত্ৰটিয়েই আছিল কিছু একা-চেকাবিধৰ, স্বভাৱত দেউতাকৰ বিপৰীত।

তৃতীয় পুত্ৰ কমলে কৈছিল, "হুসাজ হুমুঠি পেটত দিবলৈহে আমাৰ ইমান অগ্ৰাৱ গালি-গালাজ সহিও কাম-কৰা

মানুহখিনিয়ে কাম কৰিছে। যিদিনা— বা যদি কোনোবাদিনা আমাৰ ধন নোহোৱা হয়—সিহঁতে কিন্তু এনেবোৰ দুৰ্বাৱহাৰ নসহিব। গতিকে—সি হঁ ত ব সৈতে সদাচৰণ কৰিলেহে ভাল।"

কিন্তু তাৰ দেউতাক আৰু ককায়েক-ইহঁতৰ কথা হ'ল: চাকৰক চাকৰিৰ চকৰিতে বান্ধি ৰাখিব লাগে, লাই দিব নালাগে। লাই দিলে মূৰলৈ জঁপিয়াৰ— কামত ঢিলাই দিব, আমাৰ বিলৈ হ'ব।

কানিৰামৰ ওচৰত গোপাল নামৰ আদৰ্শবয়সীয়া মানুহ এজনে কাম কৰিছিল। এদিন গোপালে খবৰ পালে যে তাৰ আত্মীয় এজন ঢুকাল আৰু ঢুকোৱাৰ আগতে সেই মানুহজনে গোপালক দুই হালিচা খেতি-মাটি দি থৈ গ'ল।



গোপালে কানিৰামক কথাটো ক'লে, আৰু তাৰ পাছত কানিৰামৰ কামৰপৰা অব্যাহতি খুজিলে। গোপালে ক'লে, “মালিক, আপোনাৰ ঢেৰ নিমক খালোঁ। আপুনি যদি অনুমতি দিয়ে, এতিয়াৰপৰা মই নিজ মাটিত খেতি-বাতি কৰি পা-পৰিয়ালৈ থাকিব পাৰোঁগৈ।”

কানিৰামে গোপাললৈ ঘোপাকৈ চালে আৰু ক'লে, “মাটি পালা—তুই হালচা। তাৰেনো কি কৰিবা বুলি ভাবিছা? আৰু—তুমি যে যাবাগৈ বুলিছা—তাৰো তো কিছু নিয়ম-নীতি থাকিব লাগে। এইদৰে, নিয়মৰ বাহিৰত

তোমাক যদি যাবলৈ দিওঁ, আনবিলাকেও এনেবোৰ সুবিধা ল'ব। গতিকে—তুমি—চুক্তিমতে. আৰু তিনি মাহলৈ কাম কৰিব লাগিব, নহ'লে মাহেকত দুশটকা হিচাপে ছশ টকা মোক দিব লাগিব।”

গোপালে বাধ্যত পৰিয়েই তিনি মাহ থাকিল, আৰু তিনি মাহৰ অন্তত, মালিকৰ অনুমতি পাই, তাৰ গাঁৱলৈ উভতিল।

কিন্তু কথা হ'ল—কানিৰামৰ কাম কৰি গোপালে এটি এপইচীয়াও সাঁচিব-পৰা নাছিল। গতিকে নিজৰ মাটি পায়ো নোপোৱাৰ দৰে হৈ পৰিল। মাটি আছে, পইচা নাই। পইচা নাই—খেতি নাই।

তেতিয়া তাৰ এনে অৱস্থাৰ কথা জানি চুবুৰীয়া কৃষক হৰধৰ স্বেচ্ছাই আগুৱাই আহিল আৰু গোপালক ক'লে, “গোপাল, কাম এটা কৰা। আধা খিনি মাটিত তুমি নিজে খেতি কৰা, বাকী আধা মোক দিয়া, মই মোৰ নিজৰ খৰচত খেতি কৰিম। পাছত মোৰ খৰচ বাদ দি—খেতিৰ ওপজ বেচি যিখিনি পাম সেইখিনি এধাএধিকৈ আমি ভগাই ল'ম।”

হৰধৰৰ প্ৰস্তাৱত গোপালে ভালেই পালে, তাৰ হুচিস্তা দূৰ হ'ল। এতিয়াৰপৰা গোপালে কিছু নিশ্চিন্ততাবে জীৱন-যাপন কৰিব পৰা হ'ল।

এনেতে গোপালে তাৰ ছোৱালীজনীৰ বিয়া পতাৰ কথাটোও খাটাং কৰি পেলালে। গোপাল কানিৰামৰ ওচৰলৈ গ'ল আৰু ছোৱালীৰ বিয়ালৈ তেওঁক সপৰিয়ালে নিমন্ত্ৰণ কৰিলে।

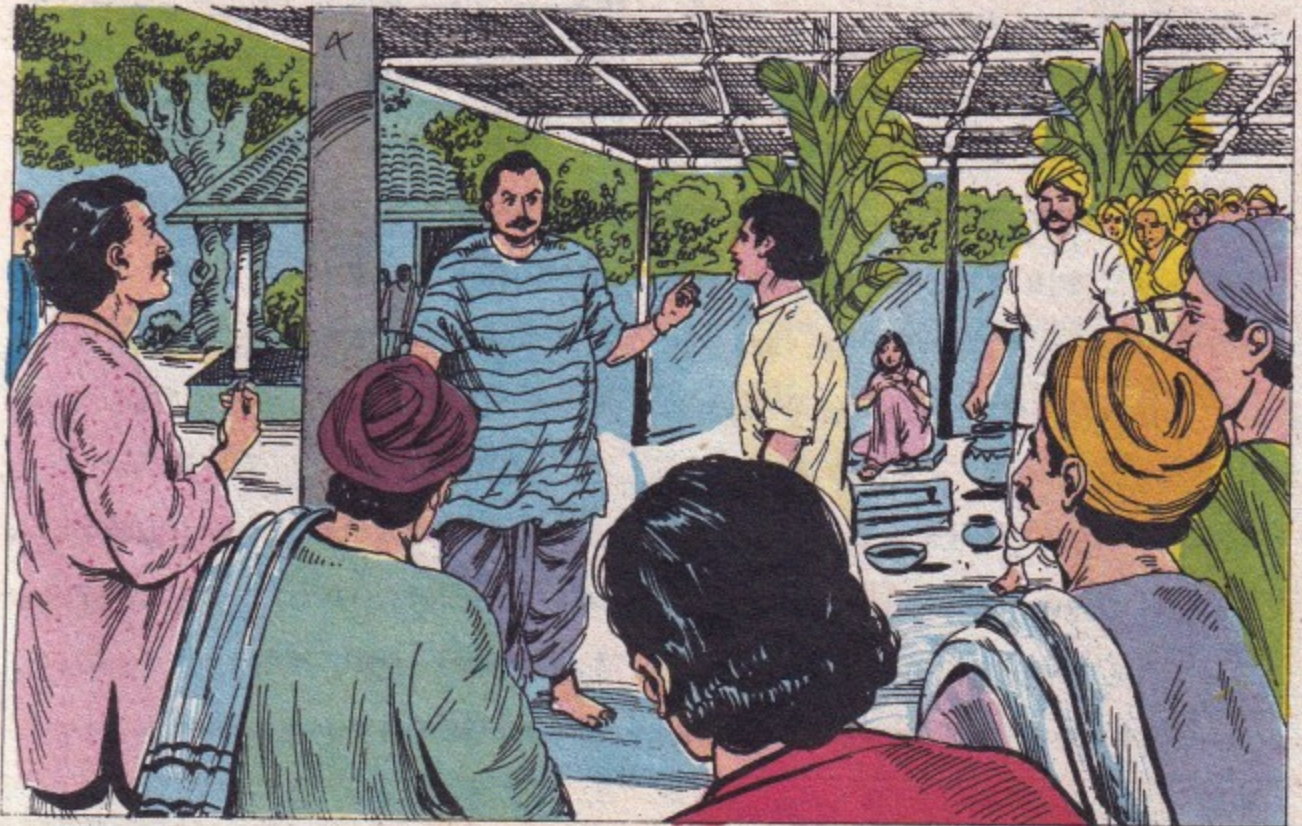
গোপালেও নিমন্ত্ৰণ কৰে! বুলি কৈ কৈ কানিৰামে আৰু তেওঁৰ পুতেক দুজনেও হাঁ হি ব লৈ ধৰিলে, অৱশ্যে—গোপালৰ আগত নহয়, আঁৰত।

যি কি নহওক, কমলে গোপালক বাটত লগ ধৰি ক'লে, “গোপাল, জানাই, দেউতাৰ ওপৰত বহি-খোৱা ফুকন আমি। গতিকে—মই তোমাৰ ছোৱালীজনীৰ বিয়াত এটি টকাও দিব নোৱাৰিম।

পিছে—বিয়া খাবলৈ নিশ্চয় যাম।”

কিন্তু কেৱল কমলেই নহয়, তাৰ দেউতা ক-ক কায়েক হ'তো গোপালৰ ছোৱালীৰ বিয়ালৈ আহিছিল। কিন্তু বিয়াৰ ঠিক আগৰ দিনা, হঠাৎ হলধৰ ঢুকাইছিল; আৰু গোপাল পৰিছিল যেমিবা অঠাই সাগৰত। কিয়নো—নগদ ঘিমান লাগে—হলধৰেই যোগাব—বুলি কৈছিল গোপালক। এতিয়া কি হ'ব? অতি ভয়ানক পৰিস্থিতি।

আৰু বিয়াৰ লগনতে দৰাপক্ষই যৌতুকৰ বাবে নগদ পাঁচ হেজাৰ খুজিলে! গোপালে দৰাৰ দেউতাকক পৰিস্থিতিৰ কথা ভাঙি-পাতি বুজাই ক'লে, কিন্তু তাৰে





কোনো ফল নহ'ল, দৰাৰ দেউতাকৰ
এধানমানো দয়া নহ'ল।

দৰাৰ দেউতাকে চাক চাক কৈ দিলে,
“কাৰ ভাগীদাৰে কাক কি দিলে-নিদিলে
আমি তাৰ বাবে জগবীয়া নহওঁ নহয় ?
পিছে—এটি কাম কৰিব পৰা যায় অৱশ্যে।
নগদ যদি নায়েই —মাটি তো আছে।
আধাখিনি মাটি ল'ৰাৰ নাম লিখি দিলেই
ল'ৰা দৰা হৈ গীৰাত বহিবগৈ।” দৰাৰ
দেউতাকে নিজৰ বসিকতাত নিজে নিজেই
সে সেকৈ হাঁহিলে আৰু পিকালে।

গোপালে বাধ্যত পৰি দৰাৰ নামত
মাটি লিখি দিবলৈ সাজু হ'ল; কিন্তু

গোপালৰ ছোৱালীজনীয়ে—কমলাই কৈ
উঠিল, “মই এই কাম দেউতাক কৰিবলৈ
নিদিওঁ। আৰু—অৰ্থলোভীহঁতৰ ঘৰলৈ
বোৱাৰী হৈ যোৱাৰ ইচ্ছাও মোৰ নাই।”

বিয়াৰ কইনাৰ মুখবপৰা এনে হিয়া-
ভগা কথা শুনি দৰাৰ বাপেক দাং খাই
উঠিল, “কি ! ইমান ডাঙৰ কথা।” আৰু
তৎক্ষণাৎ দলে-বলে তাৰপৰা গুচি গ'ল।

গোপাল প্রকৃততেই অঠাই সাগৰত
পৰিল। তেতিয়া কানিৰামৰ সেই তৃতীয়
পুত্ৰ কমলে গোপালক ক'লেহি, “চিন্তা
কৰি বৰ লাভ নহ'ব; এয়ে আমাৰ দেশ-
দস্তৰ। এয়ে আমাৰ যি কি নহওক—মই
কমলাক এতিয়াই বিয়া কৰাবলৈ সাজু।
কিয়নো লগন উকিল গ'লে—কমলাজনীৰ
বিয়া—বহুত দূৰৰ কথা হ'ব।”

কিন্তু—কিন্তু সেই বুলি একালৰ
মালিকৰ ল'ৰাক দৰা কৰাৰ দাঁত। হ'ব
লাগেনে গোপালৰ ?

আৰু গোপালৰ মনৰ কথা উমানতে
ধৰিব পাৰি কমলে ক'লে, “বৰ বেছি
ভাবিব নালাগে। আমি সকলো এই
একেইখন পৃথিবীৰ মানুহ। আচলতে
আমাৰ প্ৰভেদ-পাৰ্থক্য হ'ল—ফন্দীয়ক-
হঁতৰ ফান্দ। সেই ফান্দত নোসোমাই
এতিয়াই দিব লাগে হাতত-হাতে বান্ধ।”

তেতিয়া গো পা ল ব মুখখন হ'ল
ফৰকাল, আৰু কাল বিলম্ব নকৰাকৈ সেই
বভাতে লাগি পৰিল কমলৰ সৈতে কমলাৰ
বিয়াৰ হৈ-চৈ গোলমাল।

তাৰ পাছত কমলে তাৰ নৱ বিবাহিতা
পত্নীৰে সৈতে ঘৰলৈ গ'ল, আৰু তাৰ
দেউতাক কানিৰাম খঙত একো নাই হ'ল।

কানিৰামে দাঁত কৰচি কমলক কাঠৰ
পুতলা আৰু কমলাক কাচৰৰ পেৰী—
বুলিও গালি পাৰিলে। আৰু তাৰ পাছত
হেঁপাই-ফোপাই ক'লে, “যি হ'ল—হ'ল।
তোক ধন অলপ দিছোঁ, লৈ গুচ, য'লৈকে
মন যায় যাবৈ যাব।”

দেউতাকে দিয়া ধনখিনি লৈ শাস্ত
ভাবে কমল কমলাহঁতৰ গাঁৱলৈ আহিল
আৰু কেইদিনমানলৈ কমলাহঁতৰ ঘৰতে
থাকি, সেইখন গাঁৱতে সেই টকাৰে মাটি
কিনি ঘৰ সাজি একপ্ৰকাৰে সুখেৰেই
বসবাস কৰিবলৈ ধৰিলে।

এই ঘটনাৰ কিছুদিনৰ অন্তত
কানিৰামহঁতৰ গাঁৱত সাগৰৰপৰা বানপানী
চোঁৱাই আহিল আৰু সাগৰৰ লুণীয়া
পানীয়ে খেতি-মাটি বিনষ্ট কৰি পেলালে।

আৰু এইবাৰ ধনিক কানিৰাম
ছখীয়াৰো ছখীয়া হৈ পৰিল। কিয়নো—
খেতিয়কৰ ভাগ্য মাটিত। মাটিত নোপজা
খেতিয়কৰ বল কিহত? কিছুদিনৰ অন্তত
যেতিয়া কানিৰামে তাৰ বাধ্য পুতেক
ছজনক লৈ ভেটি-মাটি এৰি আন গাঁৱলৈ
বুলি বাওণা হ'ল, তেতিয়া খবৰ পাই কমল
আৰু কমলাই লৱৰি গৈ কানিৰামহঁতক
লৈ আহিল আৰু সকলোৰে সৈতে মিলি-
প্ৰীতিৰে থাকি নতুন জীৱনৰ পাতনি
তাৰিবলৈ ক'লে।

কানিৰামে নিজৰ ভুল বুজিব পাৰিছিল
আৰু কমলাৰ কথামতেই মিলাপ্ৰীতিৰে
কাম কৰি আনন্দৰেই তেওঁৰ বাকীছোৱা
জীৱন অগ্ৰবাহিত কৰিছিল।





সি

সি আছিল ছখীয়া। সি আছিল কপৰ্দকহীন। ওচৰ-পাজৰৰ গাঁৱৰ ঘৰে ঘৰে খুজি-মাগি যি পাইছিল খাই পেট প্ৰৱৰ্তা-ইছিল। খেতি-পাথৰত কাম কৰাইতে কামৰ আজৰিতে বহি খাই-বৈ যিখিনি পেলাই দিছিল। সি বুটলি লৈ খাইছিল। নাপাইছিল যদি, নাখাইছিল।

এবাৰ যেতিয়া এইখন গাঁৱত দুদিনমান একো নোপোৱা হ'ল, সি গাঁও এৰি আন গাঁৱলৈ গ'ল। গৈ থাকিল সি। গৈ গৈ বহুদূৰলৈ যোৱাৰ পাছত বাটত এজন বুঢ়া মানুহক লগ পালে। বুঢ়াই তাৰ পিনে ট'ট' কৈ চাই ক'লে, “হে ৰাহে, তোমাৰ দেখোন ভোকত পেটেই নাইকিয়াহুঁ হুঁ হৈছে। এয়া লোৱা, এই বুটমাহটো।” বুঢ়াই তাক মাত্ৰ এটা বুটমাহ দিলে।

সি সুধিলে বুঢ়াক, “মাত্ৰ এটা বুটমাহৰ দানাৰে মোৰ কি হ'ব?”

“হ'ব—হ'ব। খালে নহ'ব, নাখালে হ'ব। এই মাহৰ দানাটো লগত থাকিলে সকলোটিয়েই খাবলৈ দিব, চাৰা।”

তাৰ পাছত বুঢ়া গুচি গ'ল, সি-ও আগ বাঢ়িল। সঁজ লাগি ভাগিল, আৰু সি ঘৰ এটাৰ ছৰাৰত টুকুৰিয়ালেগৈ। সি চিঞৰিলে, “মালিক, ভোক লাগিছে, কিবা খাবলৈ দিয়ক।”

ছৰাৰ খুলি দিলে গৃহস্থই। তেওঁ তাক দেখি বুজি পালে যে সি-এইখন গাঁৱৰ মানুহ নহয়। তাক তেওঁ খাবলৈ দিলে আৰু তাৰ পাছত ক'লে, “এতিয়া আৰু আন্ধাৰে-মুন্ধাৰে ক'লৈকো যাব নালাগে, আমাৰ বাৰান্দাতে শুই থাকা।”

‘পঁচিহ্ন বছৰৰ আগতে চান্দমামাত প্ৰকাশিত কাহিনী’

সি বুজি পালে যে এয়া সেই বুঢ়াই
দিয়া বুটমাহৰ মহিমা। সি বুটমাহটোলৈ
এবাৰ মৰমৰ দৃষ্টিৰে চালে। সান্থনাতাবে
খ'লে আকটোপনিত লাল-কাল হৈ দিলে।

ধলপুৰাতে গৃহস্থৰ কুকুৰাবিলাক সি
শুই থকা বাৰান্দালৈ আহিল আৰু কুকুৰাৰ
মাত শুনি তাৰ টোপনিও টুটিল। সি
উঠি বহিল, আৰু সি চিঞৰি উঠিল,
“আইওঁ! মোৰ বুটমাহটো এই বান্ধু
কুকুৰাটোৱে খালে ওঁ!”

খৰখৰকৈ গৃহস্থ ওলাই আহিল আৰু
তাৰ কথা শুনি তেওঁ অবাক মানি তাক
ক'লে, “এটা মাত্ৰ বুটমাহ দানাব বাবে
কিয়নো ইমানকৈ চিঞৰিছা? তোমাক
যিমান লাগে, বুটমাহ দিয়া যাব।”

“নেলাগে মোক, মোৰ সেই বুটমাহটো
লাগে। সেই মাহটো মহিমা থকা মাহ,
এজন সিদ্ধপুৰুষে দিছিল মোক।”

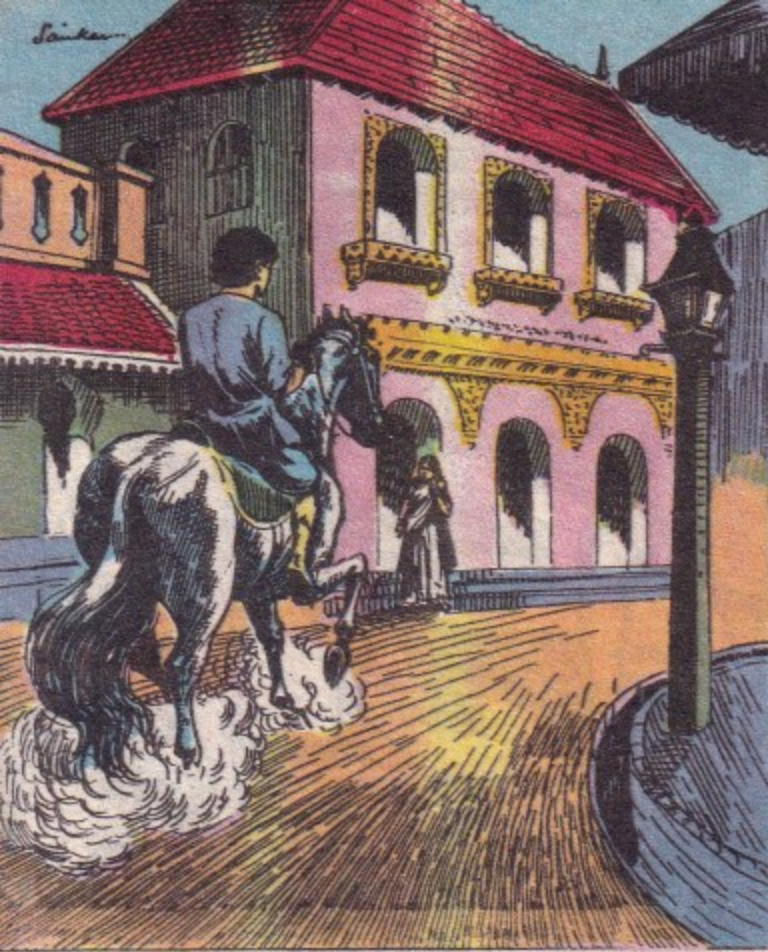
“তে নে হ'লে মই কি কৰিম?
বুটমাহটো এতিয়া কুকুৰাৰ পেটত।
কুকুৰাটোক লৈ যোৱা।” গৃহস্থই ক'লে।

সি কুকুৰাটোক লৈ গ'ল। চহৰ আছিল
বহু দূৰ, গতিকে সি সেই নিশা আন এখন
গাঁৱতে থাকিল। গাঁৱৰ যিখন ঘৰত থাকিল,
তাতেই পেট পূৰাই খাই-বৈ শুলে সি, আৰু
কুকুৰাটোক বান্ধি থৈ দিলে। কিন্তু তাত



আৰু ভালেমান কুকুৰা-আছিল, এই
কুকুৰাটোক সেই কুকুৰাবোৰে জোকাই
ল'লে আৰু তাৰ কুকুৰাটোৱে এছেগত
তাক বান্ধি খোৱা বছী ছিঙি দৌৰি দৌৰি
এটা দামুৰিৰ ভৰিৰ তলত পৰিল আৰু
তাতেই তৎক্ষণাত মৰি থাকিল।

“হায় হায়! মোৰ সৰ্বমাশ হ'ল! মই
মৰিলোঁ ওঁ! হা—মোৰ সোণহেন
কুকুৰাটো!” কৈ কৈ সি চিঞৰি-চিঞৰি
কান্দি থাকিল। গৃহস্থই তাক লাগিলে
দহজনী কুকুৰা দিব বুলি কোৱাতো সি
ৰাজী নহ'ল। সি তেতিয়া দামুৰিটোকে
লৈ যাব বুলি কোৱাত গৃহস্থই বাধ্যত



পৰি তাক দামুৰিটো দিলে।

দামুৰিটোৰে সৈতে চহৰ পাওঁতে সঁজ লাগে। লাগে হ'ল। চহৰৰ উপকণ্ঠত থকা ঘৰ এটালৈ গৈ সি সেই ঘৰৰ মালিকক ক'লে, “মহাশয়, বহুত দূৰৰপৰা আহিছোঁ। বাতিছোৱা অপোনাৰ ইয়াত থকাৰ অনুমতি দিয়েনে দয়া কৰি?”

গৃহস্থই তাক অনুমতি দিয়া হ'ল।

সেই দিনা এই ঘৰত এটি শুভকাৰ্য্য উপলক্ষ্যে ঢেৰ নিমন্ত্ৰত মানুহ আছিল, আত্মীয়-কুটুম্বও আহিছিল ঢেৰ। সি-ও তাত বিধোবিধ সুখাচ্ছ খাই, দামুৰিটোক খুটাৰ লগত বান্ধি থৈ টোপনি দিলে।

মাজনিশা দামুৰিটোৱে বহীডাল ছিঙি ওচৰত থকা ঘোঁৰাশালত ধানখেৰ দেখা পাই খাবলৈ তালৈ গ'ল আৰু ঘোঁৰা এটাই দামুৰিটোক বেয়া পাই ইমান জোৰেৰে লথিয়ালে যে দামুৰিটো তৎক্ষণাৎ মৰিল।

পাছদিনা সি গৃহস্থৰ সৈতে কাজিয়া আৰম্ভ কৰিলে। মগনিয়াৰৰ লগত কাজিয়াত লিপ্ত হৈ পৰাটো তেওঁৰ পক্ষে অসম্ভৱ হ'ব বুলি ভাবি—সি খোজা মতে—দামুৰিটোৰ সলনি ভালৰো ভাল চাই ঘোঁৰা এটা তেওঁ তাক দিলে।

সি ঘোঁৰাৰ পিঠিত উঠি চহৰলৈ গৈ থাকোঁতে ভাবি থাকিল: ক্ৰমে ক্ৰমে মোৰ বেয়া দিন গুচি ভাল দিনবোৰে ভুমুকি মাৰিছে, মোৰ কপাল মুকলি হৈছে যেন পাইছোঁ। মাহৰ মহিমাৰেই এইবোৰ হৈছে। এইবাৰ এই ঘোঁৰাটো বেচি কিছুখিনি মাটি ল'ম, আৰু ধুনীয়াৰো ধুনীয়া কোনোবাজনীক বিয়া কৰাম। বহু, ঘূৰণ-ফুৰণ বন্ধ কৰি গৃহস্থ হ'ম।

গধূলিৰ লগে লগে সি চহৰ পালেগৈ, আৰু তাত এখন স্বৰাইথানা দেখা পাই তাতেই ব'লগৈ। স্বৰাইথানা পায়েই তাত সি ধুনীয়াৰো ধুনীয়া এজনীক দেখা পাইছিল আৰু ভাবিছিল: এইজনীক

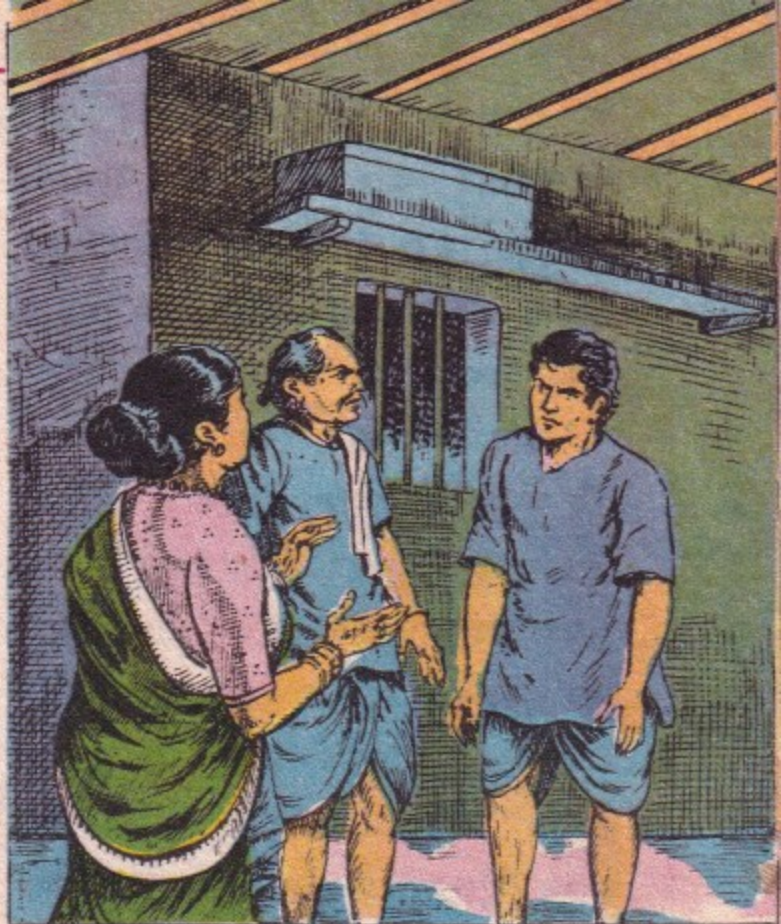
যদি পাওঁ—আক একো নালাগে। সি
শ্বৰাইখানাৰ কোঠা এটা ভাড়া ল'লে।

সি দেখা ধুনীয়াৰো ধুনীয়াজনী আছিল
শ্বৰাইখানাৰ গোমস্তাৰ ছোৱালী। ক'বলৈ
গ'লে — এই গোমস্তায়েই শ্বৰাইখানাৰ
মালিক, বন্ধক, সকলো। ভাবিলে :
এইজনীক বিয়া কৰাই ইয়াতে থাকিম,
ইয়াতে খাম, ইয়াতে জীৱন যাপিম। বহু,
আকনো কি লাগিছে ?

সি শ্বৰাইখানাৰ গোমস্তাক ক'লে
তাৰ ঘোৰাটো অতি দামী, গতিকে চোৱা-
চিঁতা ভালকৈ কৰিব লাগে।

গোমস্তাই ঘোৰাটোক যথেষ্ট যত্নৰেই
খুৱাইছিল; কিন্তু এছেগত ঘোৰাটো
শ্বৰাইখানা এৰি পলাল। এতিয়া প্ৰায়
মাজনিশা। গোমস্তাই তাক টোপনিবপৰা
জগাই এই ছুঃসংবাদটো দিলে আক সি
জুইহেন হৈ ক'লে, “ঘোৰাটোক ভালকৈ
চোৱা-চিঁতা কৰিবা বুলি মই তোমাক
আগতেই কোৱা নাছিলোনে ? ইমান
আওহেলা — ? এই ঘোৰাৰ দাম তুমি
দিব পাৰিবা ?”

“আপুনি নিঃচিন্তে শুই থাককগৈ,
ৰাতি পুৱালেই তাক যেনেতেনে ধৰি
আনিমেই।” গোমস্তাই খীণ কিন্তু দৃঢ়
মতেৰে তাক ক'লে।



তেতিয়া সি ভাবিলে : যদি
বাস্তবিকতে ঘোৰাটোক বিচাৰি আনি
দিয়ে, তেতিয়া দেখোন ধুনীয়াজনীক
বিয়া কৰোৱাৰ আঁচনি ভেস্তি যাব,
সকলো আশা ছৰাশা হৈ যাব। গতিকে
সি গোমস্তাক ক'লে, “তোমাৰ
ছোৱালীজনী যদি নোহোৱা হয়, তুমি
ৰাতি পুউৱালৈকে বৈ থাকিবা জানো ?
মোৰ এই মৰমৰ ঘোৰাটো মোৰ ওচৰত
তাতোকৈ বেছি।”

“আপুনিয়োই কওক, এই মাজ নিশাখন
মই কি কৰোঁ।” গোমস্তাই কিছু তীক্ষ্ণ
কণ্ঠেৰে ক'লে।

“তোমাৰ অমনোযোগিতাৰ তথা আওহেলাৰ কাৰণেই মোৰ ঘোঁৰাটো নোহোৱা হ’ল। গতিকে—ঘোঁৰাটোৰ সলনি তোমাৰ ছোৱালীজনীকে মোক দিয়া।” ক’লে সি।

শুনি গোমস্তাই বেয়া পালে, আৰু এই কথাৰ প্ৰতিবাদ কৰিলে। তেতিয়া গোমস্তাৰ পৰিবাৰে গিৰিয়েকক ক’লে, “দোষ আপোনাৰেই হ’ল, আপুনি মনে মনে থাকক। আমাৰ ছোৱালীজনী যদি ৰাজী, কাজী মতাই অনাই হৈ যাওক ছাদী। তাইক এদিন নহয়-এদিন তো আনৰ ঘৰলৈ যাব দিব লাগিবই। তেতিয়া আমি ইমান ভালৰো ভাল জোঁৱাই ক’বাত পামনে? তাইক মই সোধোঁগৈ, তাইৰ মত কি—মন কি।”

অলপ সময়ৰ পাছত্রেই গোমস্তাৰ পৰিবাৰ দৌৰি দৌৰি আহিল আৰু আহিয়েই তাক তাই ক’লে, “আমাৰ

ছোৱালীজনীয়ে—একোপধ্যে তোমাক ছাদী নকৰায়। মই তাইক বস্তা এটাত ভৰাই থৈছোঁ। তুমি এই বাতি ৰাতিয়েই তাইক লৈ যোৱা, তাই যাতে আৰু আমাৰ ইয়ালৈ আৰু আহিব নোৱাৰে তাৰ বন্দৱস্ত কৰা।”

সি গোমস্তাৰ পৰিবাৰে দেখুৱাই দিয়া বস্তাটো লৈ গুচি গ’ল।

বস্তাটোৰ ভিতৰত ছোৱালীজনীয়ে লৰচৰকৰি থকাত সি নিঃসন্দেহ হৈছিল যে এইজনীয়েই সেইজনী। ৰাতি পুৱাল। সি এঠাইত তাৰ মূৰবপৰা বস্তাটো নমাই বস্তাটো খুলি দিয়াৰ লগে লগেই বস্তাটোৰ ভিতৰবপৰা এটা খঙাল কুকুৰ ওলাই আহিল আৰু তাক আঁচুৰি-কামুৰি ক্ষত-বিক্ষত কৰি দৌৰি পলাই গ’ল।

পাছত সি পুনৰ খুজি-মাগি খোৱাতে ধৰিলে আৰু ভাবিলে : অধিক লোভেই হ’ল মানুহৰ দুৰ্দশাৰ ঘাই কাৰণ।



বিচিত্ৰ প্ৰকৃতিৰ বৈচিত্ৰ্য

মিছা নহয়, 'বিছা মাছ'!

মাদ্ৰাজ-নগৰৰ 'ম্যাৰিনা সাগৰবালিত' (পৃথিৱীৰ দ্বিতীয় দীৰ্ঘতম সাগৰবালি) যি অ্যাকোয়াৰিয়াম আছে, তাত সত্ত্বেও এক বিচিত্ৰ বিদেশী মাছ লৈ অহা হৈছে। এই মাছৰ বাজ পখিলাৰ বাজৰ দৰে। ইয়াৰ পিঠিৰ ওপৰত আছে কাঁড়বলেখীয়া বিনাস্ত কাঁইট, এই কাঁইট সংখ্যাত অনেক, আৰু এইবোৰ বিসাক্ত কাঁইটেৰে এই মাছে অগ্ৰাণ সামুদ্ৰিক প্ৰাণীক ভাত কৰি তোলে। ইয়াক 'বৃষ্টিক মংগ্ৰ' বা 'বিছা মাছ' বুলি কোৱা হয় ইয়াৰ অতি অধিক বিসাক্ততাৰ কাৰণে। এই ভয়ংকৰ প্ৰজাতিৰ মাছ-বোৰক আনকি ভয়ানক সামুদ্ৰিক সাপতকৈও অধিক ভয়ংকৰ হিচাপে গণ্য কৰা হয়। এই মাছ কেৱল সাগৰৰ লুণীয়া পানীতহে জীয়াই থাকিব পাৰে, আৰু সেই বাবে অ্যাকোয়াৰিয়ামত এই বিসাক্ততম মাছটোৰ কাৰণে সাগৰৰ লুণীয়া পানীৰ যোগান অব্যাহত ৰাখিব লাগে।

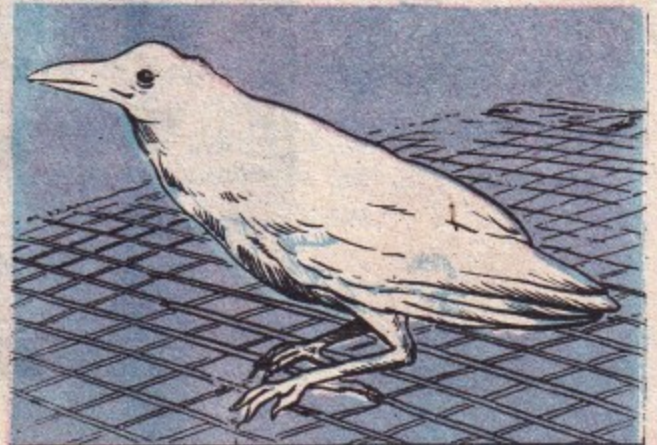
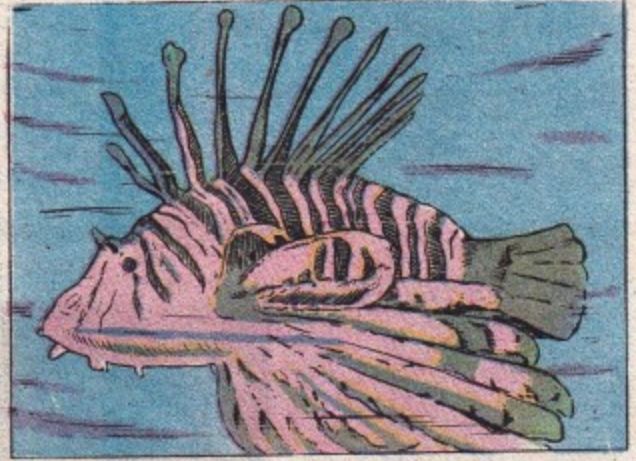
ভুকন-হৰিণ!

মাদ্ৰাজৰ উপকণ্ঠস্থ বণ্ডালুৰস্থিত চিৰিয়াখানাত এটি হৰিণা-শিশুৰ মন্ম হ'ল। এই হৰিণা-শিশুৰ চকুযুৰি অতিকৈ আকৰ্ষক, মোহনীয়। কিন্তু সেই বুলি—খব্দাৰ! কাষলৈ নাযাব। কিয়নো, এই নিজগৰ-নিৰদোষ শিশুটিয়েই ইমান জোৰেৰে কুকুৰ-ভুকনে ভুকি উঠিব যে—আপুনি খৰ-বাগৰ খাবলগা হ'ব পাৰে। ইয়াৰ ইংৰাজি নাম হ'ল 'বাকিং ডিয়াৰ', অসমীয়াত 'ভুকন-হৰিণ' বুলি ক'ব পাৰি।

বগা কাউৰী!

বগা কাউৰী দেখিছা নে কেতিয়াবা—? বুলি স্মিলেই 'নহয়' বুলি উত্তৰ পোৱা যাব। —তো আপুনি মাদ্ৰাজলৈকে যাওক, আৰু তাত থকা চিলড্ৰেন পাৰ্কলৈ গৈ ধকধককৰে বগা কাউৰী চাওক। বড়া বড়া চকুৰে গাখীৰ-বগা এই কাউৰী-

শিশুটি মুঠেই ২০ দিনীয়া। কোট্টুৰ নামৰ ঠাইত গছ-গছনিৰ ডালত কিচ-কিচ কৰে ক'লা কাউৰী-বিলাকৰ মাজৰপৰা কোনোবা এজনে আনি দিলে শিশু আৰু বয়সস্থ শিশুসকলৰ কাৰণেও!



ଖୁବ୍ ଶୀଘ୍ର ପହଞ୍ଚି ନାହିଁ ସଂଖ୍ୟା

ବିଜୟା

ମୁଖ୍ୟ ପ୍ରସଙ୍ଗ

ପୁଲ ପୁଟିବାର ବେଳା

ବସନ୍ତ ଋତୁର ବିଭିନ୍ନ ପୁଲ ଓ ସେମାନଙ୍କର
ଆଧ୍ୟାତ୍ମିକ ବାର୍ତ୍ତା ଉପରେ ଏକ ଚିତ୍ରାଙ୍କଣିକ ପ୍ରତିର



ପରମ୍ପରା :
ପଞ୍ଚୁଣର ଦୋଳଉତ୍ସବ
ଦୋଳ ଉତ୍ସବର ବିମାନ ଉପରେ
ରଙ୍ଗୀନ ଦ୍ଵିପତ୍ର



ପ୍ରେରଣା :
'କୁକୁକୁ'ର କୁନି ଲେଖକ
ଶ୍ୱେତକନ୍ୟା



■ ଦୁମ ମହାଦୁମ : ପଳାଶ ଗଛର କାହାଣୀ

■ ସ୍ମୃତି ସଂଳାପନା :

ମନୋଜ ଦାସଙ୍କ ଧାରାବାହିକ ସ୍ମୃତି-କଥା

'ସମୁଦ୍ର କୂଳର ଏକ ଗାଁ'ର ଶ୍ରଷ୍ଟ ପର୍ଯ୍ୟାୟ: ହଳଦୀ-ବସନା ଝିଅଟି

■ ମୁଁ ମୋ ବାପାଙ୍କୁ ଯେପରି ଜାଣେ :

'ଜ୍ଞାନମଣ୍ଡଳ'ର ପ୍ରଣେତା ବିନୋଦ କାନୁନ୍‌ଗୋଙ୍କ

ସଂପର୍କରେ ସ୍ମୃତିଚାରଣ କରନ୍ତି ଶ୍ରୀମତୀ ଦାସ୍ତି ପଟ୍ଟନାୟକ

■ ଭିନ୍ନ ମଣିଷ : ବିପ୍ଳବୀ ପୁରୁଷ ପ୍ରଫୁଲ୍ଲ ଦାସ

■ ଅସ୍ତରାଗ : ଖଣ୍ଡପଡ଼ାର ଯୁବରାଜ

ବିଭୂତିଭୂଷଣ ମର୍ଦ୍ଦରାଜଙ୍କ ସହ ଆଳାପ

- ଗଳ୍ପ : ମହେଶଚନ୍ଦ୍ର ମହାପାତ୍ର, ସଦାନନ୍ଦ
ତ୍ରିପାଠୀ, ଚିରଶ୍ରୀ ଲକ୍ଷ୍ମୀ, ଚିତାମଣି ସାହୁ
- ରମ୍ୟ ରଚନା : ବିଜୟ ନାୟକ
- ଅନ୍ତଃପୁର : ସମାଜସେବୀ ଇନ୍ଦୁମତି ଦେବୀଙ୍କ
ସହ ଏକ ବିଶେଷ ସାକ୍ଷାତକାର
- ଜାୟା ଓ ମାୟା : ମୌସୁମୀ ଚାଟାର୍ଜୀ ଓ
ଉପେନ୍ଦ୍ରକୁମାରଙ୍କ ସହ ଅନ୍ତରଙ୍ଗ ଆଳାପ



ଏକାନ୍ତ ପଲ୍ଲୀ :
ପଞ୍ଚଚିତ୍ରର ଗାଁ-ରଘୁରାଜପୁର

ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅନ୍ୟ ଜଗତ : ଅନନ୍ୟ ଅନୁଭୂତି, ବିଚିତ୍ର
ଓଡ଼ିଶା, ଓଡ଼ିଶା ବାହାରେ ଓଡ଼ିଆ, ବିଦୁଷ୍ଟ ଉଦାତ୍,
ଗୁରୁବିହାର, ବଡ଼ଙ୍କ ପାଇଁ ଉପକଥା, ଦୃଷ୍ଟିପାତ, ସମାଦ
ସମାକ୍ଷା, କବିତା, ପରିବେଶ, ସମୟ କେଉଁରେ ଆଦି
ଅନେକ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବିଭାଗ ସହ ଏକଶତ ସଚିତ୍ର,
ରଙ୍ଗୀନ ପୃଷ୍ଠାର ଓଡ଼ିଆ ଭାଷାରେ ଅନବଦ୍ୟ ପରୀକ୍ଷା । କମ୍ପ
ମାତ୍ର ଟ.୧୦-୦୦ । ପ୍ରତିକା ପାଇଁ ଆପଣଙ୍କ ନିକଟସ୍ଥ
'କଳ୍ପମାୟା' ଏଜେଣ୍ଟଙ୍କୁ ଯୋଗାଯୋଗ କରନ୍ତୁ ।

ଚିତ୍ର ଓ ବୈଚିତ୍ର୍ୟମୟ ଏ ଅଭିନବ ସମ୍ଭାର
ଅବିଳୟେ ସଂଗ୍ରହ କରନ୍ତୁ !



ফটো-নামকৰণ প্রতিযোগিতা : : পুৰস্কাৰ ১০০ টকা।
পুৰস্কৃত নাম ১৯৯৫ চনৰ মে' মাহৰ সংখ্যাত প্রকাশিত হ'ব।



Taji Prasad



Taji Prasad

- ফটো-নামকৰণ দুই-তিনিটা শব্দৰ ভিতৰত হ'ব লাগিব আৰু শব্দকেইটাৰ মাজত ছন্দগত মিল থাকিব লাগিব। প্রতিযোগিতা 'কোন মাহৰ বাবে' তাৰ উল্লেখ অৱশ্যেই থাকিব লাগিব।
- ১৯৯৫ চনৰ মাৰ্চ মাহৰ ২০ তাৰিখৰ ভিতৰত আমাৰ হাতত পোৱাকৈ পঠাব লাগিব।
- সৰ্বশ্ৰেষ্ঠ নামকৰণকাৰীক (দুটা নামকৰণ বাবে) সৰ্বমুঠ ১০০ টকা পুৰস্কাৰ দিয়া হ'ব।
- ফটো-নামকৰণ কেৱল প'ষ্টকাৰ্ডত লিখি তলৰ ঠিকনালৈ পঠাব লাগিব :

ঠিকনা: CHANDAMAMA PHOTO CAPTION COMPETITION, (ASSAMESE)
CHANDAMAMA BUILDINGS, VADAPALANI, MADRAS—600 026

১৯৯৫ চনৰ ডিছে জাহ্নৱাৰিৰ ফটো-নামকৰণ প্রতিযোগিতাৰ ফলাফল :

প্রথম ফটো : জীৱন-খেতিত খৰিলা কাই

দ্বিতীয় ফটো : বঙতে আমাৰ তৰণি নাই

পংকজকুমাৰ শৰ্মা, বৰভাগ সংগীত বিজ্ঞালয়, কালাগ, নলবাৰী, অসম।

[পুৰস্কাৰৰ ১০০ টকা এই মাহৰ শেষৰ ফালে পঠোৱা হ'ব।]

ভাৰতত বছৰেকীয়া বৰঙনি

চা ন্দ মা মা

৬০.০০ টকা মাথোন

বৰঙনিৰ ধন তলৰ ঠিকনালৈ পঠাব লাগিব :

Dolton Agencies, Chandamama Buildings, Vadapalani, Madras-600 026

Printed by B.V. REDDI at Prasad Process Private Ltd., 188 N.S.K. Salai, Madras 600 026 (India) and
Published by B. VISHWANATHA REDDI on behalf of CHANDAMAMA PUBLICATIONS, Chandama-
ma Buildings, Vadapalani, Madras 600 026 (India). Controlling Editor: NAGI REDDI.

The stories, articles and designs contained herein are exclusive property of the Publishers and copying or adapting them in any manner will be dealt with according to law.

মৰমৰ এই মিঠা উপহাৰ দিয়েনে কি ভাবি চাওক
প্ৰবসুৰা হৈ থকা আপোনাৰ চেনেহৰজনে পাওক

চান্দমামা



তেওঁ ভালপোৱা চান্দমামাখন তলত লিখা যিকোনো এটি ভাষাৰপৰা বাছি লওক :

অসমীয়া, হিন্দী, গুজৰাটী, বাংলা, ইংৰাজী, কন্নড়, মালয়ালম্,

মৰাঠী, ওড়িয়া, সংস্কৃত, তামিল আৰু তেলুগু

আৰু প্ৰবাসত থাকিও তেওঁক উমাল গৃহস্থৰ উম উপভোগ কৰিবলৈ দিয়ক।

বছৰেকীয়া বৰঙনি

অষ্ট্ৰেলিয়া, জাপান, মালয়েছিয়া আৰু শ্ৰীলংকালৈ

জাহাজ-যোগে 117.00 ● উৰাজাহাজ-যোগে 264.00

ফ্ৰান্স, ছিংগাপুৰ, ইংল্যাণ্ড, আমেৰিকা,
পশ্চিম জাৰ্মানি আৰু অন্যান্য দেশলৈ

জাহাজ-যোগে 123.00 ● উৰাজাহাজ-যোগে 264.00

আপোনাৰ বৰঙনি বেৰল ডিমাণ্ড ড্ৰাফ্ট নাইবা মনি-অৰ্ডাৰ যোগে

চান্দমামা পাবলিকেশ্যনছে পোৱাকৈ পঠাওক :

ছাকুলেশ্যন মেনেজাৰ চান্দমামা পাবলিকেশ্যনছ চান্দমামা বিল্ডিংছ

বডাপালানি মাদ্ৰাজ-৬০০-০২৬

खूब छिले, बिना तोड़े

नटराज

शा प न र



हिन्दुस्तान प्रेसिल्लस लि. का एक उत्कृष्ट उत्पादन